

Tydsf Grammatik

til

S k o l e b r u g

af

C. F. Bruun,
Adjunkt ved Horsens lærde Skole.

Horsens.

Paa Boghandler Holms Forlag.

1854.

F o r t a l e .

Nærværende tydske Grammatik slutter sig til Bojesens danske Grammatik som den, der vel nu bruges i vore fleste Skoler, og forudsætter et nogenlunde grundigt Bekjendtskab med de almindelige grammatikalste Begreber.

Jeg har stræbt at give den en saa videnskabelig Form, som dens Bestemmelse at være en Skolebog vilde tillade, men jeg har paa den anden Side ikke taget i Betænkning at lade den strengeste videnskabelige Fremstilling vige for en mere praktisk anvendelig, dog kun hvor jeg troede at have Erfaringens Sikkerhed for mig. Dette praktiske Hensyn maa retfærdiggjøre den mindre videnskabelige Fremstilling af enkelte Partier i Bogen. For at anføre det meest isinesaldende Exempel vil jeg nævne Declinationstabellen for Substantiverne. Jeg erkjender tilfulde, at Systemet med to Declinationer og deres Afvigelser er det strengt videnskabelige, og det findes vist ogsaa i næsten alle Tydskernes Grammatiker; men jeg veed ligesaa fuldt, at man ikke let kan give nogen Fremstilling af de tydske Substantivers Declination, hvorefter en Discipel vanskeligere skulde lære at declinere, og jeg veed ogsaa, at naar Discipelen først kan declinere sikkert; koster det kun et Par Ord at bringe ham til at indsee, at de mange Declinationer kunne henføres til to Hoveddeclinationer.

Jeg har fremdeles stræbt at give Bogen saa stor Fuldstændighed, som dens Bestemmelse at være en Skolegrammatik vel kunde tillade, og jeg befrygter mere, at man vil finde den for vidtløftig end for ufuldstændig. Skulde Noget finde, at den giver for mange Regler, fordi han mener, at et Sprog, i alt Fald det tydske Sprog, rettest læres paa en mere umiddelbar Maade, ved den tildeels ubevidste Tilægnelse af Sprogets Former, der finder Sted under Læsningen af det eller naar

man hører det tale, da vil det være let af den større Grammatik at udsøge en mindre, af hvilket Omfang man maatte behage. Men Andre ere af den Mening, at et Sprog kun da læres retteligt, naar man tilegner sig dets Former saaledes, at man er sig deres Betydning og Anvendelse klart bevidst, og for dem har jeg meent, at det vilde være kjærkomment at finde saa meget som muligt udtrykt i Regler, og navnlig i korte Regler, som det var muligt succesfult at lære. Det er jo en ligefrem Sag, at jo større Gave et Menneſke har til at lære Sprog, desmindre trænger han til Regler for at lære et Sprog, og omvendt; men det er min Erfaring, at de fleste Menneſker ikke have større Sprog-gave, end at Reglerne jo for dem danne et aldeles nødvendigt Supplement til den umiddelbare Tilægnelse.

En Mangel paa Fuldstændighed vil man imidlertid efter al Sandsynlighed finde hos Bogen, fordi Læren om Ordene's Dannelse ikke er optagen i den, ja vel ogsaa fordi den ikke indeholder de sædvanlige lexicallse Bemærkninger om Præpositionernes Betydning og Brug. Marsagen til disse Partiernes Udeladelse ligger imidlertid ingenlunde deri, at jeg anseer dem for unødvendige (skjøndt for mindre nødvendige, end det, der er medtaget), men deri, at jeg ikke gjerne vilde gjøre Bogen for stor og kostbar, uden at vide, hvorvidt det allerede Meddeelte maatte vise sig som brugeligt. Medens jeg nemlig maa befrygte allerede ved det Meddeelte at have stillet mig paa et altfor uvidenskabeligt Standpunkt, vilde dette ved Behandlingen af de nævnte udeladte Partier i endnu højere Grad blive Tilfældet; thi en streng videnskabelig Fremstilling deraf, som var kortfattet, anseer jeg for saa godt som overflødig, og en udførlig videnskabelig Fremstilling vilde blive altfor voluminøs til at kunne anvendes ved Underviisningen i en Skole.

De i Grammatiken anførte tydske Exempler ere tagne af Heyſes Grammatik, af vore tydske Læseboøger og af tydske Forfattere, især Schiller og Goethe.

Jeg tør ikke undlade at antage, at foruden de meddeelte Rettelser endnu mangan enkelt Feil i Opfattelse eller i Fremstilling kan have indseget sig, men jeg skal stedse med Taknemmelighed modtage Tilretteviisning i saa Henseende. Der er desuden mange Partier, hvis Behandling ingenlunde tilfredsstillende mig selv, uden at jeg har formaaet at levere noget Bedre, saa jeg ogsaa i denne Henseende maa udbede mig Kyndigeres skaanksomme Bedømmelse.

November 1853.

C. F. Bruun.

Første Deel.

Ordene's Udtale og Skrivning.

§ 1. De tydske Bogstaver ere: **a, ä, b, c, d, e, f, g, h (hah), i, j (jot), k (kah), l, m, n, o, ö, p, q, r, s, t, u, ü, v (fau), w, x (ix), y (ypfilon), z.**

Ann. 1. Vokalerne **ä, ö** og **ü** udtales som de danske **æ, ø** og **y**. **B** udtales som **f**. **Y**, der kun forekommer i fremmede Ord, udtales som **i**, f. Ex. **Lyfurg, Syſtem**.

Ann. 2. Vokalerne **ä, ö, ü** (**A, Ö, U**) kaldes Omlyd af **a, o, u**. Det Ord, der har eller under dets Bøining faaer en saadan Vocal, siges at have eller faae Omlyd.

Ann. 3. Bogstaverne **ch, sch, ph, rh, th** og **ß** (**es-zet**) ere vel for Diet sammensatte, men efter Lyden enkelte. **Ch** og **sch** udtales med eiendommelige i vort Sprog ikke forekommende Lyd, **ph** som **f**, **rh** som **r**, **th** som **t**, **ß** som et stærkt hvislende **f**. Ex. **Bach, wachen, Mensch, forſchen, Prophet, Rhetor, thun, rathen, Fuß, stoßen**. — Omvendt ere de i Alfababet opførte to Bogstaver **x** og **z** sammensatte (af **k** og **t**), medens de for Diet ere enkelte.

§ 2. Sammensatte Vokaler (Diphthonger) ere: **ai, ei, au, äu** (**o**: Omlyd af **au**) og **eu**. **ai** og **ei** udtales som i Dansk, **au** med en Lyd, der mere nærmer sig **ou**, og **äu** og **eu** med en Lyd, der ligger imellem **ei** og **öi**. Ex. **Hain, nein, Haus, Häuser, neun**.

§ 3. Af sammensatte Consonanter kunne, foruden de i § 1 Ann. 3 anførte, mærkes følgende: **pf, pf, qu, ft, fp**. I **pf** og **pf** maae begge Consonanter tydeligt udtales. **qu** skrives altid for **kw** og

udtales som *qv* i *Dansl. Gr. Pfropf, Psalm, quälen, stöfen, Lust, spielen.*

Anm. 1. Man forbinder ikke *f* og *t*, naar *t* er en Verbalendelse, men sætter en Apostroph imellem dem, som: *er reist* (see § 91 Anm. 1).

Anm. 2. Støde *f* og *p* sammen inde i et Ord, henføres de hver til sin Stavelse, som: *kispeln, Gaspel*, undtagen i fremmede Ord, som: *Aspirant*. Det samme gjælder baade i tydske og fremmede Ord om *f* og *k*, f. *Gr. Muskel, Askulap.*

§ 4. Fordoblede Vokaler ere: *aa, ee* og *oo*. De udtales som den enkelte Vokal *a, e* og *o*, men betegne, at denne er lang. *Gr. Saal, Veere, Boot.*

Anm. Kaaer en fordoblet Vokal Omlyd, gaaer den over til en enkelt, som: *Saal, Säle, Boot, Bôte.*

§ 5. Næsten alle Consonanter kunne fordobles, som: *ff, ll, tt*, og betegne da, at den foregaaende Vokal er kort, som: *schaffen, Müller, Wasser, fett.*

Anm. 1. Det fordoblede *t* skrives altid *tt*, som *stetken* (forskjelligt fra *stehen*).

Anm. 2. Sammensatte Consonanter kunne ikke fordobles, som: *wachen, waschen*, undtagen *z* (o: *tz*), hvoraf *t*-Lyden kan fordobles, og det skrives da *tz*, som: *setzen, Satz.*

§ 6. En Vokal er lang, naar den staaer i en betonet Stavelse og enten ender Ordet eller har en enkelt Consonant eller ogsaa *ß* efter sig, som: *Naa* (ell. *Nah*), *See, Schlaf, Mal, Ruf, baden, leben, stöfen.*

Anm. Ubetonede ere de Stavelser, som opstaae ved Tilføielse af Derivations- og Flexionsendelser, f. *Gr. Endestavelsen i Freude, hassen, schöner*. Ubetonede ere fremdeles en heel Deel Adverbier og Præpositioner paa een Stavelse, som: *ab, hin, zu, mit von*, den bestemte Artikel, samt Pron. *es* og meget ofte *das* og *was*. I saadanne Stavelser er derfor Vokalen kort.

§ 7. I enkelte Tilfælde er det Skrivebrug særstilt at betegne, a Vokalen er lang, nemlig:

1. Vokalen *i* skrives, naar den er lang, *ie*, som: *nie, Philosophie, Thier, schließen.*

Anm. 1. Verber paa *iren* skrives med blot *i*, som: *cultiviren, halbiren* (dog skrives: *regieren, spazieren*, samt *barbieren* og *einquartieren* (af *Barbier, Quartier*).

Anm. 2. Man skriver: *wider, imod, wieder, igjen; Mine o: Gang, Miene o: Geberde.*

2. Vokalerne *a, e* og *o* blive som lange fordoblede i følgende Ord:

Nachen (i Tydskland), *Nal, Nal, Nas, Nadsel, Haag* (i Holland), *Haar, Haar, Paar, Par, Saal, Sal Saat, Sæd, Staat, Stat, Waare, Være.*

Veere, Vær, Beet, Bed, Heer, Hær, Heerde, Hjord, leer, tom, Meer, Hav, scheel sehen, skele, Schmeer, Fedt, Seele, Sjæl, Speer, Spyd, Theer, Tjære, samt som Endevokal, f. *Gr. See, Armee* (undt. *Reh, Weh*).

Boot, Baad, Boos, Bod, Lootse, Vods, Moor, Mose, Moos, Mos.

Anm. *Staar, Star* i *Diet, Stahr, Fuglen Star.*

3. Gaaer en enkelt Consonant eller *pf* eller *ft* foran en lang Vokal (undtagen *i*), og et flydende Bogstav (*l, m, n, r*) følger efter, skrives et *h* efter Vokalen for at betegne, at den er lang. *Gr. Bahn, mehr, lehren, fähren, stehlen, Pfahl* (derimod: *Water Gut, Flor, Scham, quälen*). Men gaaer et *t* foran Vokalen, skrives *h* sammen med dette, som: *thun* (altsaa ogsaa *that* og *That*), *Thal, Thor, Theer, Thier, Theil.*

Anm. 1. Herfra undtages dog: *bar, contant, gar, mør, Bär, Bjærn, gebären, føde, Honig, Honning, König, Konge, Name, Navn, Same, Sæd, hören, høre, kiren, kaare, stören*, forstyrre, *hämisch*, trædst, samt Former af Verber, hvis Grundstamme intet *h* have, som: *war, kam, verlor, verloren.*

Anm. 2. Man skriver: *malen, male* med Farve, *mahlen, male* paa Mølle; *Nal, Gang, Mahl, Mærte, Maaltid; nämlich*, nemlig, *vornehmlich*, fornemmelig; *holen, hente, hohl, huul; Thon, Leer, Ton, Tone.*

4. Gaaer et flydende Bogstav (*l, m, n, r*) foran en lang Vokal, og et *t* følger efter, skrives altid *th*, som: *Loth, Muth, Noth, roth* (derimod: *Gut, Blut*).

Anm. 1. *Gr t* Flexionsendelse, staaer det efter *h*, som: *er ruht, er blühte* (men: *er rüth, er rieth*).

Anm. 2. Man skriver: *Monat, Maaned.*

5. *Th* skrives fremdeles foran en lang Vokal *i*: *theuer, dyr, Thran, Tran, Thräne, Taare, Thron, Throne* og *vertheidigen*, forsvare, og efter en lang Vokal *i*: *Uthem, Mande, Kluth, Flod, Roth, Starn, Pathe, Gudsader, werth, værd, Wuth, Naseri.*

Anm. Man skriver: **Naht**, Søm (af nähen), **Dracht**, Traad (af drehen), **Fahrt**, Fart (af fahren), men: **Blüthe**, Blomst (af blühen) og **Gluth**, Brand (af glühen). Fremdeles: **Thau**, Dug, **Tau**, Toug. **Thurm**, Taarn, og **Wirth**, Vært, uagtet Vokalen er kort.

6. Staaer en betonet Vokal i Enden af et Ord, skrives sædvanlig **h** efter den, som: **Naht**, **Naa**, **froh**, **Schuh**.

Anm. Herfra undtages: Vokalerne **i** og **e** (som: **nie**, **See**) samt Diphthongerne (som: **frei**, **fri**, **Heu**, **Hø**; dog skrives **rauh**, **ru**). Ligeledes undtages ubiendelige Ord, som: **da**, **wo**, **so**.

§ 8. En Vokal er kort, naar der følger to Consonanter, en sammensat Consonant (undt. **h**) eller en fordoblet Consonant efter den. Ex. **Feld**, **hart**, **Schrift**; **Sache**, **waschen**, **stopfen**; **fassen**, **wollen**, **Schritt**, **Fall**.

Anm. Herfra undtages: 1, **Art**, **Art**, **Bart**, **Skjæg**, **zart**, **fiin**, **Harz**, **Harpir**, **Quarz**, **Quarts**, **Arzt**, **Løge**, **Herd**, **Arne**, **Pferd**, **Hest**, **Schwert**, **Sværd**, **Obst**, **Frugt**, **nebst**, tilligemed, **Papst**, **Pave**, **Probst**, **Probst**, **Krebs**, **Krebs**, **höchst**, **heist**, **nächst**, **næst**, **Magd**, **Vige**, **Sagd**, **Jagt**, **Bogt**, **Foged**, **Mond**, **Maane**, **stets** o. fl. 2, **brach**, **brækkede**, **sprach**, **talte**, **Sprache**, **Sprog**, **Ost**, **Ost**, **Trost**, **Trost**. **husten**, **hoste** o. fl. 3, de Ord, i hvilke Consonantforbindelsen er opstaaet ved Tilføielse af Bøinings- ell. Afledningsendelse eller ved to Ord's Sammensætning, som: **er hebt**, **du magst**; **spakhaft**, **möglich**; **Schlafsucht**.

§ 9. Følger en enkelt Consonant efter en kort Vokal, maa man i Skrift fordoble denne Consonant (ef. § 5), som: **Schiff**, **Schiffer**, **Fall**, **fallen**, **Sack**, **setzen** (men: **sonst**, **Schwalbe**, **Lust**, **krank**, **Herz**, **stürzen**).

Anm. 1. Enhver sammensat Vokal betragtes som lang, altsaa: **Streit**, **streiten**, **Geiz**, **Maus**.

Anm. 2. Opstaaer en Consonantforbindelse ved Tilføielse af Bøinings- eller Afledningsendelse eller ved to Ord's Sammensætning, maa Fordoblingen af den Consonant, som følger efter den korte Vokal, iagttages, som: **bekannt**, **er trifft**, **er fassite**, **Lämmchen**, **Druckfehler**, **Schiffahrt**. (Derimod: **sonst**, **Schwalbe**. En Undtagelse gjør de substantiviske Afledningsendelser **t**, **st**, **de**, som: **Geschäft**, Endelsen **schaft**, **Gewinst**, **Kunde**.)

Anm. 3. Endelsen — **in** skrives sædvanlig med eet **n**, som **Königin** (men i Plur. — **innen**).

§ 10. Nogle Consonanter udtales forskjelligt deels efter den forskjellige Plads, de indtage i Stavelsen, deels efter den forskjellige Bogstavforbindelse, hvori de staae.

1. **b** udtales som vort **b** i Begyndelsen af en Stavelse, men i Enden af en Stavelse som **p**, som **ab** (læses: **app**) **gab** (l. **gabp**). Fordoblet **b** udtales som i Dansk, f. Ex. **Obbe**.

2. **d** udtales som vort **d** i Begyndelsen af en Stavelse, men i Enden af en Stavelse som **t**, som: **Hand** (l. **Handt**), **Nad** (l. **Naht**). Fordoblet **d** udtales som i Dansk, f. Ex. **Widder**.

Anm. Man skriver **Tod**, **Død**, men **todt**, **død**, **Statt**, **Sted**, men **Stadt**, **Stad**, uden Forskjel i Udtalen.

3. **g** udtales som vort **g** men med en liden Aspiration (en Tilnærmelse til **ch**) i Begyndelsen af en Stavelse, men i Enden af en Stavelse som **k**, dersom et **n** gaaer foran, ellers som **ch**, f. Ex. **geben** (l. **gheben**), **drang** (l. **drangk**), **lag** (l. **labch**), **heilig** (l. **heilich**). Fordoblet **g** udtales som i vort **dugge**, f. Ex. **EGge**.

Anm. Den adject. Endelse **lich** skrives med **ch**, som: **täglich**, **eigentlich**. Den adject. Endelse **ig** skrives med **g**, som: **fleißig**, **richtig** (derfor ogsaa **mannigfach** og **mannigfaltig**). Derfor skrives: **billig**, **heilig**, **felig** o. s. v., hvor **l** hører til Ordets Stamme, ikke til Endelsen.

4. **h** udtales kun i Begyndelsen af et Ord; inde i et Ord og i Enden høres det ikke. Ex. **hier**, **haben**, men **sehen**, **früh**.

5. **c** udtales som **k** i de Tilfælde, hvor det i Dansk udtales som **k**, men som et blødt **z** (ds), hvor det i Dansk udtales som **s**, f. Ex. **Cäcilie** (l. **Dsædsilie**), **Cicero** (l. **Dsidsfero**). **Sc** udtales derimod ligesom i Dansk, f. Ex. **Scene**.

6. **ch** har en eiendommelig, stærk aspireret Lyd, f. Ex. **wachen**, **wach**. I Begyndelsen af græske Ord udtales det som **k**, f. Ex. **Chor**, **Christus**. I tydske Ord maa det ikke forveksles i Udtale med **k**, det fordoblede **k**, der udtales haardt og stødende uden mindste Aspiration, som: **stechen** og **stechen**, **Dach** og **Sack**. Bogstavforbindelsen **ch** lyder som **r** (rs), medmindre **s** er Bøiningsendelse, som: **Fuchs** (l. **Fur**), **wachsen** (l. **waksen**), men: **des Dachs** (af **Dach**), **du wachst** (af **wachen**).

Anm. Lyden **ts** skrives, hvor **s** ikke er Bøiningsendelse, sædvanlig **ts**. Kun i **Art**, **Dre**, **fir**, **fir** o: **fast**, **Here**, **Her**, **Nir** ell.

Nixe, **Nöffen**, **Ophoft**, **Drehoved**, **Laxe**, **Lart**, **Lert**, **Lert**, skrives **x**; i bugfieren skrives **gf**, og i **Knicks**, **Knicks**, **Kledfen**, **Klatte**, **mudfen**, **tnye**, **gluckfen**, **strutte**, skrives **ff**.

7. **f** lyder i Begyndelsen af en Stavelse foran en Vokal blødere end i **Dank** **o**: det udtales med saa liden Hvijslen som mulig, f. Ex. **sehen**, **Sohle**, **preisen**. Foran en Consonant, i Enden af en Stavelse, og fordoblet lyder det hvijslende som i **Dank**, f. Ex. **spielen**, **Haus**, **Wasser**. **ff** udtales som et enkelt, men hvijslende **f**.

Ann. **ff** skrives altid efter en kort Vokal i en betonet Stavelse, som: **Wasser**, **müssen**, **muff**, **Fluss**, **missverstehen**, **Erkenntniss** (derimod: **Mannes**, **des**, **es**, **was** og lignende, der ere ubetonedede; **dass**, **at**, **das**, Pronomen og Artikel). Efter en lang Vokal skrives derimod i Almindelighed **f** eller **s**, som: **heiser**, **Haus**, **Glas**. Kun i følgende Ord skrives **ff** efter en lang Vokal: 1, efter en lang Vokal i alle de Verber, i hvilke der forekommer **ff** efter en kort Vokal, som: **weiß** (**wissen**), **aß** (**essen**), **saß** (**gesessen**), **fließen** (**floss**), **reiß** (**riß**); 2, **büßen**, **büde**, **grüßen**, **hülfe**, **gleißen**, **hülle**, **heißen**, **bedde**, **scheußen** (deraf: **scheußlich**, afføvelig), **schmaußen**, **smause**, **späßen**, **späse**, **stoßen**, **stüde**; 3, **Fleiß**, **Fleid**, **Fräß**, **Wede**, **Fuß**, **Fod**, **Gefäß**, **Kar**, **Geiß**, **Ged**, **Geißel**, **Svöbe**, **Gidsel**, **Karnieß**, **Karnis**, **Kloß**, **Klump**, **Maß**, **Maal**, **Meißel**, **Meisel**, **Muße**, **Fritid**, **Nöfel**, **Pögel**, **Preuß**, **Preusser**, **Reiß**, **Miis** (Kornet), **Ruß**, **Sod**, **Schloße**, **Hagl**, **Schoß**, **Stjed**, **Schweiß**, **Sved**, **Spieß**, **Spyd**, **Sträße**, **Gade**, **Strauß**, **Struds**, **Bließ**, **Skind**, **Verließ**, **Fængsel**; 4, **bloß**, **blot**, **groß**, **stor**, **heiß**, **hed**, **süß**, **sød**, **weiß**, **hvid**; 5, **außen** udenfor. **Dieß**, rettere **dies**, som den blotte Stamme af **dieses**.

8. **z** udtales som et skarpt **ts**, som: **zu** (i. tsu ikke su), **Ziel**, **Herz**. Endelsen — **tion** læses **zion** (tsiobn) ikke **fion**, som: **Nation**, **Declination**.

§ 11. Skal et Ord dele **s**, skeer Delingen efter Stavelsernes Udtalelse, ikke efter Afledning, som: **hei-lig**, **Spra-che**, **Hel-den**.

Ann. 1. Ved sammensatte Ord, ved Forstaveller og ved de Afledningsendelser, der begynde med en Consonant, abskilles Ordene efter deres Oprindelse, som: **Erb-recht**, **Diens-tag**, **her-ein**; **Ge-spiele**, **emp-fehlen**; **Haus-chen**, **Begeb-niss** (men: **Warnung**, **Köni-gin**).

Ann. 2. De sammensatte Bogstaver, som enten for **Diet** eller for

Dret ere enkelte (se § 1 Ann. 3), kunne naturligtvis ikke adskilles, som: **Ge-re**, **wa-chen**, **sto-ßen**. Digeledes abskilles ikke **st**, som: **trö-sten**, **tröst-lich**. **Pf** abskilles ikke, naar en Consonant gaaer foran, men derimod, naar en Vokal gaaer foran, som: **schim-pfen**, **stop-fen**.

Ann. 3. Fordoblede Consonanter stilles ad, undtagen **tt** og **ss**, som: **tref-fen**, **Waf-ser**, men: **ste-cken**, **se-zen**, **entseg-lich**.

§ 12. Hovedtonen falder i usammensatte Ord paa den første Stavelse, som: **Häuser**, **leben**, **Königin**, **nothwendig**, **eigenthümlich**, **Ameise**.

Ann. 1. Den subst. Afledningsendelse ei har Tonen, som: **Schmeichelei**, **Partei**.

Ann. 2. **Lebendig**, **levende**, **leibhaftig**, **livagtig**, **wahrhaftig**, **sandsærdig**, **offenbaren**, **aabenbare**.

§ 13. De fleste sammensatte Ord have Tonen paa første Deel af Sammensætningen; kun sammensatte Adverbier have den paa sidste Deel. Ex. **Hausthür**, **schneeweiß**, **aufstehen**, men: **heraus**, **vorher**, **hervor**, **allein**, **bergab**.

Ann. 1. Undtages maae alle med Forstavellerne **be**, **ge**, **emp**, **ent**, **er**, **ver**, **zer** sammensatte Ord, som: **Gebet**, **gewiss**, **erfinden**, **Erfindung**, **beobachten**, **veranlassen**.

Ann. 2. Fremdeles maae undtages de ægte sammensatte Verber af første Art (§ 103 og 104) samt nogle med **miss** sammensatte Verber (§ 108), som: **widerstehen**, **übersetzen**, **missfallen**.

Ann. 3. Fremdeles undtages de Subst. med Afledningsendelserne **ung** og **er**, der ere dannede af Verber, som ikke have Tonen paa første Stavelse, som: **Offenbarung**, **Übersetzung**, **Übersetzer** (men: **Übergabe**, **Widerspruch**).

Ann. 4. Adj., sammensatte med **un**, der ere afledede af Verber, med passivt eller intransit. Begreb af Verbet, have ikke Tonen paa **un**, som: **unzählbar**, **unumgänglich** (men **umgänglich**) **unmög-gelig**, **unstreitig**, **uomtvistelig**, **unsterblich** (men: **undankbar**, **unachtsam**, **unsicher**). I Rigthed hermed: **ausdrücklich**, **ausführlich**, **vortrefflich**, **vorzüglich** o. lign.

Ann. 5. Adj., sammensatte med **all**, have ikke Tonen paa **all**, som: **allweise**, **allmählich** (undt. **alltäglich**, **hverdags**).

Ann. 6. **Jahrhundert**, **Jahrtausend**, **Südost**, **Nordwest**, **leibigen**, **vollkommen**, **willkommen** (men: **der Willkommen** og **bewillkommen**) o. n. a.

Ann. 7. Af sammensatte Ord. undtages de med *da* og *wo* sammensatte, der, naar Meningene fordrer det, f. Ex. naar de stilles i Spidsen af Sætningen, kunne have Tønen paa første Stavelse, som: *davon sprach er nicht*. Man siger: *einmal*, eengang, *einmal*, engang; *also*, altsaa, *also*, saaledes; *damit* ell. *damit*, dermed, *damit*, forat.

§ 14. Fremmede Ord betones i Alm. ligesom i Dansk, som: *Monarch*, *fatal*, *System*, *Harem*, *Pastor*.

Ann. 1. Endelsen *ik* er i Alm. ubetonet, som: *Ästhetik*, *Logik* — men: *Politik*, *Musik*, *Metaphysik* ell. *Metaphysik*, *Mathematik* ell. *Mathematik*.

Ann. 2. *Character*, men i Plur. *Characterere*.

Ann. 3. Endelsen — *meter* er kun betonet i de Ord, der betegne Instrumenter til at maale med, som: *Thermometer*, *Chronometer* (men: *Diameter*, *Hexameter*.)

Ann. 4. Nogle tydske Ord, der ere dannede i Lighed med fremmede Ord, betones som disse, f. Ex. *halbiren*, *schattiren*, *Morast*, *Glafur*, *possierlich* o. a. — Man siger: *Altar* ell. *Altar*, *Palast* ell. *Palast*.

Anden Deel.

Formlæren.

Første Capitel.

Substantiverne.

§ 15. Substantiverne have to Tal, Enkelttal eller Singularis og Fleertal eller Pluralis. De have tre Kjønn, Hankjønn eller Masculinum, Hunkjønn eller Femininum og Interkjønn eller Neutrum. De have fire Casus, Nominativ, Genitiv, Dativ og Accusativ. I Nominativ sættes Substantivet, naar det er Subjekt, og naar det er Prædikatsord; i Genitiv, naar det betegner, hvem Noget tilhører, eller hvortil Noget henhører; i Dativ, naar det er Hensynsbetegnelse; i Accusativ, naar det er Objekt eller Objektets Prædikatsord; og naar det

betegner Bestemmelsen af Maal, Vægt, Grad eller Værdi. Et Substantiv forbundet med en Præposition, sættes det enten i Genitiv, Dativ eller Accusativ. Staaer det i Apposition til et andet Substantiv, sættes det i samme Casus som dette.

§ 16. Substantiverne have to Artikler, den bestemte og den ubestemte, der declineres saaledes:

	den bestemte Artikel			den ubestemte Artikel			
	Singularis	Plur.		Singularis	Plur.		
	Masc.	Fem.	Neutr.	Masc.	Fem.	Neutr.	I Plur.
Nom. der	die	das	die	N. ein	eine	ein	falder den
Gen. des	der	des	der	G. eines	einer	eines	ubestemte
Dat. dem	der	dem	den	D. einem	einer	einem	Art. bort.
Acc. den	die	das	die	A. einen	eine	ein	

Exempler: *der Mann*, *Manden*; *der gute Mann*, *den gode Mand*; *eine Blume*, *en Blomst*, i Plur. *Blumen*, *Blomster*.

Første Stykke: Substantivernes Declination.

A. Fælledsnabnernes Declination.

§ 17. Substantiverne (Fælledsnabnene) kunne henføres til syv forskellige Declinationer: Naader at danne deres Casus og Pluralis paa. For at bestemme, efter hvilken Declination et Substantiv gaar, maa man kjende dets Form i Nominativ, og vide, af hvad Kjønn det er. De syv Declinationer ere følgende:

Hantjensord.

Første Declination.

	Singularis
Nom.	der Knabe
Gen.	des Knaben
Dat.	dem Knaben
Acc.	den Knaben
	Pluralis
Nom.	die Knaben
Gen.	der Knaben
Dat.	den Knaben
Acc.	die Knaben.

Tillæg til første Decl.

	Singularis
Nom.	der Friede
Gen.	des Friedens
Dat.	dem Frieden
Acc.	den Frieden
	Pluralis
Nom.	die Frieden
Gen.	der Frieden
Dat.	den Frieden
Acc.	die Frieden.

Efter første Decl. gaae:

1. De Hantjensord, som ende paa e, som: **Knabe, Dreng, Löwe, Löve.** — Undt. de i Tillæget anførte, samt **der Käse**, som gaaer efter anden Decl.

2. Fremmede Hantjensord, som have Tonen paa sidste Stavelse, og betæene levende Væsener, som: **Mönarch, Leopard.** — Undt. de, som ende paa et enkelt l, n eller r, som: **General, Officier**, hvilke gaae efter tredie Decl. (Dog gaae **Veteran, Barbar, Corsar, Husar** og **Sannitschar** efter første).

3. Følgende enkelte Hantjensord: **Bär, Björn, Bursch, Knos, Christ, Christen, Fink, Finkle, Fürst, Kyrste, Beck, Gjak, Genoff, Kammerat, Gefell, Svend, Graf, Greve, Hagestolz, Hebersvend, Held, Helt, Herr, Herre, Hirt, Hyrde, Maur, Maurer, Mensch, Mennecke, Mohr, Mor, Mundschent, Mundschent, Narr, Nar, Ohs, Dre, Prinz, Prinds, Thor, Daare, samt Nerv, Nerve.**

Saaledes gaae følgende Hantjensord: **Buchstabe, Bogstav, Friede, Fred, Funke, Gnist, Fustkapfe, Fodspor, Gedante, Lante, Glaube, Tro, Haufe, Hob, Name, Navn, Same, Sæd, Wille, Willie.** — Herhen hører ogsaa **das Herz, Hjerte**, kun at det som Intetjensord i Acc. er eens med Nom. — **Der Schmerz, Smerte**, gaaer som **der Friede** eller ogsaa efter fjerde Decl.

Hantjensord og Intetjensord.

Anden Declination.

	Singularis
Nom.	der Ritter
Gen.	des Ritters
Dat.	dem Ritter
Acc.	den Ritter
	Pluralis
Nom.	die Ritter
Gen.	der Ritter
Dat.	den Rittern
Acc.	die Ritter.

Efter anden Decl. gaae:

1. Hantjensord og Intetjensord, som ende paa el, en og er, som: **der Ritter, Ridder, das Mittel, Middel.** — Undt. nogle faa paa el og er, som gaae efter fjerde Decl., og **der Character**, som gaaer efter tredie.

2. Intetjensord, som have Afledningsendelserne **chen** og **lein**, som: **Mädchen, Pige, Küchlein, Kylling.**

3. Intetjensord, som begynde med **Ge** og ende paa e, som: **Gemälde, Maleri.**

Ann. Følgende Hantjensord af anden Decl. faae Omlyd i Pluralis: **Apfel, Eble, Mangel, Mangel, Mantel, Kappe, Nagel, Negl, Sam, Sattel, Sattel, Schnabel, Næb, Vogel, Fugl; Boden, Bund, Lust, Faden, Traad, Garten, Have, Graben, Græft, Hafen, Havn, Laden, Bod, Ofen, Dnn; Aker, Ager, Bruder, Broder, Hammer, Hammer, Schwager, Svoger, Vater, Fader (men: Faden, Favn, og Laden, Skodde, uden Omlyd). Set Intetjensord faaer Omlyd, nemlig: **das Kloster, Kloster.****

Tredie Declination.

	Singularis
Nom.	der Wolf
Gen.	des Wolfes
Dat.	dem Wolfe
Acc.	den Wolf
	Pluralis
Nom.	die Wölfe
Gen.	der Wölfe
Dat.	den Wölfen
Acc.	die Wölfe.

Efter tredie Decl. gaae:

1. Næsten alle tydske Hantjensord, som ikke ende paa e eller paa el, en og er, som: **Wolf, Ulv, König, Konge, Arzt, Læge.**

2. Næsten alle fremmede Hantjensord, som ikke baade have Tonen paa sidste Stavelse og betæene levende Væsener, som: **Marshall, Derwisch, Apparat, Dialekt.**

3. De fleste Intetjensord, som ikke ende paa el, en eller er, ikke paa chen eller lein og ikke begynde med **Ge** og ende paa e, som: **Meer, Hav, Gebet, Ben.**

(Fra disse Regler undtages, foruden de faa under første Decl. opregnede Hantjensord, kun de Hantjensord og Intetjensord, som gaae efter fjerde og femte Decl. Da disse kun ere faa, kan man ikke noksom fastholde den Regel, at de Hantjensord, som ikke gaae efter første og anden Decl., gaae efter tredie, og at de Intetjensord, som ikke gaae efter anden Decl., gaae efter tredie.)

Ann. Hantjensord af tredie Decl. faae Omlyd i Pluralis, Intetjensord ikke (se § 19, 2).

Hankjønnsord og Intetkjønnsord.

Fjerde Declination.

	Singularis
Nom.	das Ohr
Gen.	des Ohres
Dat.	dem Ohre
Acc.	das Ohr
	Pluralis
Nom.	die Ohren
Gen.	der Ohren
Dat.	den Ohren
Acc.	die Ohren.

Femte Declination.

	Singularis
Nom.	das Haus
Gen.	des Hauses
Dat.	dem Hause
Acc.	das Haus
	Pluralis
Nom.	die Häuser
Gen.	der Häuser
Dat.	den Häusern
Acc.	die Häuser.

Efter fjerde Decl. gaae:

Efter femte Decl. gaae:

1. Følgende tydske Hankjønnsord: Bauer, Bønde, Gevatter, Fadder, Nachbar, Nabo, Vetter, Fætter, Unterthan, Underjaat; Lorber, Laurbær, Muskel, Mussel, Pantoffel, Pøffel, Stachel, Braad, Stiefel, Støble; Dorn, Torn, Mast, Mast, Pfau, Vaafugl, Psalm, Psalme, See, Sø, Sporn, Spore, Staat, Stat, Strahl, Straale, Zierath, Zirat.

2. Hankjønnsord paa ubetonet or, som: Rektor, Doktor.

3. Noget andre fremmede Hankjønnsord: Cæsar, Consul, Decemvir, Tribun, Triumvir, Centaur, Dæmon, Satyr o. fl.

4. Følgende Intetkjønnsord: Auge, Die, Bett, Seng, Ende, Ende, Hemb, Skjorte, Leib, Lidelse, Ohr, Dre, Weh, Smerte; Insekt, Interesse, Sjuvel, Möbel, Statut.

1. Alle Subst. paa thum, som: das Bisthum, Bispedømme.

2. Følgende Hankjønnsord: Bösewicht, Nidding, Geist, Aand, Gott, Gud, Leib, Liv, Mann, Mand, Rand, Rand, Vormund, Formynder, Wald, Skov, Wurm, Orm.

3. Følgende Intetkjønnsord: a, Grab, Grav, Kalb, Kalv, Weib, Kvinde; b, Buch, Bog, Dach, Tag, Fag, Fag, Loch, Hul, Luch, Klæde; c, Bad, Bad, Bild, Billede, Feld, Mark, Geld, Penge, Kind, Barn, Kleid, Klædning, Lied, Sang, Pfand, Pant, Rad, hjul, Rind, Dvæghøved, Schild, Skildt; d, Horn, Horn, Huhn, Høne, Korn, Korn, Lamm, Lam, Maul, Kjøst, Thal, Dal; e, Nas, Nabsel, Fass, Fad, Glas, Glas, Gras, Græs, Haus, Huus, Reis, Drift, Schloss, Slot, Wamms, Vams; f, Amt, Embed, Blatt, Blad, Brett, Bredt, Gut, Gods, Haupt, Hoved, Kraut, Urt, Schwert, Sværd; g, Dorf, Landsby, Ei, Eg, Holz, et Stykke Træ, Mensch, foragteligt Fruentimmer, Nest, Nede, Volk, Folk; h, Glied, Lem, Augenlied, Dienlaag, Gemach, Gemak, Gemüth, Gemyt, Geschlecht, Slægt, Gespenst, Spøgelse, Gewand, Bevandt; Capital, Capital, Hospital, Regiment.

Ann. Alle Ord af femte Decl. faae Dmlyd i Plur.

Hunkjønnsord.

Sjette Declination.

	Singularis
Nom.	die Frau
Gen.	der Frau
Dat.	der Frau
Acc.	die Frau
	Pluralis
Nom.	die Frauen
Gen.	der Frauen
Dat.	den Frauen
Acc.	die Frauen.

Efter sjette Decl. gaae:

De allerfleste Hunkjønnsord, f. Gr. de mange paa e, el, er, in, ei, heit, keit, schaft og ung, som: Stunde, Time, Nadel, Naal, Eigenschaft, Egenstab

Syvende Declination.

	Singularis
Nom.	die Hand
Gen.	der Hand
Dat.	der Hand
Acc.	die Hand
	Pluralis
Nom.	die Hände
Gen.	der Hände
Dat.	den Händen
Acc.	die Hände.

Efter syvende Decl. gaae

1. Hunkjønnsord paa niff, som: Kenntniff, Kundskab.

2. Hunkjønnsord paa ft, forsaavidt de kunne faae Dmlyd, som: Kraft, Kraft (men Schrift o. lign. efter sjette).

3. Følgende Hunkjønnsord: a, Braut, Brud, Gans, Gaas, Kuh, Ko, Laus, Luus, Magd, Tjenestepige, Maus, Muus, Sau, So; b, Ausflucht, Udflugt, Frucht, Frugt, Nacht, Magt, Nacht, Nat; c, Brust, Bryst, Faust, Næve, Feuersbrunst, Ildbrand, Kunst, Kunst, Lust, Lust, Schwulst (Geschwulst) Hævelse, Wurst, Pølse; d, Art, Dre, Hand, Haand, Haut, Hud, Naht, Søm, Nuff, Nød, Schnur, Snor, Stadt, Stad, Wand, Væg, Werkstätt, Verksted.

4. Mutter, Moder, og Tochter, Datter, som i Plur. hedde Mütter og Töchter.

Ann. Alle Ord af syvende Decl. faae Dmlyd i Plur.

§ 18. Almindelige Bemærkninger om Declinationerne:

1. Anden, tredje, fjerde og femte Declination ere eens i Sing., men adskille sig i Plur.

Sjette og syvende Declination ere eens i Sing., idet Huntjønords i Sing. ere indeclinable, men i Plur. ere de forskellige.

Nom. og Acc. ere altid eens i Huntjøn og Intetjøn, og Nom., Gen. og Acc. ere altid eens i Plur.

Dat. Plur. fører i alle Subst. et *n* til Nom. Plur., saafremt denne Casus ikke ender paa *n*.

Substantiver, som i Plur. faae Endelsen *en* (første, fjerde og sjette Decl.), kunne ingen Omlyd antage.

2. Declinationsendelsen *en* bliver altid til *n*, naar den tilføies Ord, som ende paa *e*, *el* og *er*, som: **des Knaben, die Muskeln, die Schultern**. Det samme er i Alm. Tilfældet med Ord paa *r* med en anden ubetonet Vokal foran, som: **die Nachbarn, Satyrn**.

Anm. I Ordet **Herr** af første Decl. tilføies i Entelttal blot *n*, i Fleertal *en*, som: **des Herrn, die Herren**.

3. Genitivendelsen *es* bliver ofte blot *s*, og Dativendelsen *e* falder ofte ganske bort. Det Bestemmende herved er alene Besklagen. Saaledes antage de Subst., som ende paa *s* eller en med *s* sammensat Consonant, i Gen. *es*, som: **des Frosches, des Astes**; Fleerstavelsesord med ubetonet Endestavelse antage i Gen. blot *s* og i Dativ intet *e* (saaledes alle af anden Decl.), som: **des Frühlings, des Königs, im Frühling**; Substantiver, som ende paa en Vokal, antage i Alm. intet *e* i Dativ, som: **dem Ei, dem See**; Substantiver, som staae uden Bestemmelsesord, antage i Alm. intet *e* i Dativ, som: **zwischen Gott und dem Menschen, von Gold**.

4. Huntjønord antage i enkelte Udtryk Endelsen *en* i Gen. og Dat. Sing., som: **die Kirche unserer lieben Frauen, Vor Frue Kirche, mit Ehren, auf Erden, zu Schanden werden**.

§ 19. Tillæg og Bemærkninger til de enkelte Declinationer:

1. Første Decl. Adskillige fremmede Huntjønord, som have Tonen paa sidste Stavelse, især saadanne, som kunne opfattes personificerede, gaae efter første Decl., som: **Brillant, Coefficient, Consonant, Diphthong, Quotient, Tangent, Telegraph, Automat, Planet, Komet, Magnet** o. fl. — Undt. de, som ende paa et enkelt *l*, *n* eller *r*, som: **Vokal, Ocean, Electrophor**, hvilke gaae efter tredje Decl.

2. Tredie Decl. Følgende Huntjønord af tredje Decl. faae ingen Omlyd i Plur:

a, de fleste Fleerstavelsesord, som: **General, Herold, Leichnam, Big.** — Dog faae følgende Omlyd: **Bischof, Bischof, Kapellan, Cardinal, Marschall; Altar, Aster, Choral, Kanal, Morast, Morads, Pallast, Pallads**.

b, Alle Collectiver, naar de blive brugte i Plur., som **Thon, Leer, Bitriol**.

c, Navne paa Maal, som: **Grad, Monat, Maaned, Tag, Dag, Zoll, Tomme**.

d, Følgende Dyrenavne: **Nal, Nal, Dachs, Græwling, Dorsch, Torst, Hund, Hund, Lachs, Lar, Luchs, Los, Molch, Salamander, Stahr, Star, Strauß, Struds**.

e, Følgende af Verber afledede Subst.: **Besuch, Besøg, Hall, Lyd, Hauch, Pust, Knall, Knald, Laut, Lyd, Versuch, Forsøg**.

f, **Arm, Arm, Docht, Bæge, Dolch, Dolk, Dom, Domsirke, Gurt, Bælte, Hag, Hegn, Halm, Straa, Huf, Hob, Krahn, Kcan Mond, Maane, Park, Pfad, Sti, Plan, Pol, Puls, Punkt, Quast, Quast, Schuft, Skjeltring, Schuh, Slo, Stoff, Stof, Takt**.

Følgende Intetjønord af tredje Decl. faae Omlyd: **Arsenal, Boot, Baad, Chor, Floss, Flaade, Mohr, Nør**.

3. Fjerde Decl. Folknavne paa *ar* og *er* gaae efter fjerde Decl., naar dette *r* indeholdes i Landets Navn, som **Tartar, Ungar, Baier, Verber** (men: **Perfer, Araber** o. lign. efter anden).

Bauer, Gevatter, Nachbar, Better og **Unterthan** bøies ogsaa efter første Decl., især i Genitiv.

Sporn har meget almindeligt som Plur. **Sporen**.

4. Femte Decl. Følgende Ord gaae i forskjellig Betydning enten efter femte eller efter tredje Decl.: **das Ding**, i Betydning **Ting Dinger**, i Betydning **Singest Dinger**; **das Gesicht**, i Betydning **Ansigt Gesichter**, i Betydning **Syn Gesichte**; **das Band**, **Baand**, i egentlig Betydning **Bänder**, men i figurlig Betydning **Bande**, som: **ich bin in Banden, die Bande des Blutes**; **das Land**, **Land**, i Alm. **Länder**, men i Sammensætning **Land**, naar der betegnes et bestemt Land (et Proprium) ellers **Länder**, som: **die Niederlande, Nederlandene, die Morgenlande, Osterreichene** (derimod: **die Goldländer, die Heidenländer**); **das Licht**, **Lys**, **Lichter** som lysende Legemer, **Lichte**, betragtet som en Vare; **das Wort**, **Ord**, **Worte**, forbundne til en Mening,

Wörter, **Glofer**; **der Ort**, **Sted**, sædvanlig **Orte**, men om bestemt afgrændsede Pladse **Orter**, som: **öffentliche Orter**, **Lustörter**. — I collectiv Betydning gaar **Glas**, **Gras**, **Holz**, **Horn** og **Tuch** efter tredje, som: **Gläse**, **Glasörter**.

Følgende Ord gaar i en og samme Betydning ligegyldt efter tredje eller femte: **das Denkmahl**, **Mindesmærke**, **das Gastmahl**, **Gjæstebud**, **das Stift**, **Stift**, **Stiftelse**.

I Sammensætning har Subst. **Mann** i Plur. **Leute**, naar der kan tænkes baade Mandfolk og Fruentimmer indbefattede derunder, samt naar Talen er om simple Personer, som: **Bauersleute**, **Bondefolk**, **Landsleute**, **Landsmænd**, **Kaufleute**, **Kjøbmænd**, **Steuerleute**, **Styrmænd**, men ellers — **männer**, som: **Hauptmänner**, **Capitainer**, **Staatsmänner**, **Statsmænd**.

5. Syvende Decl. **Die Bank** i Betydn. **Bænk** og **Bank** hedder i Plur. **Bänke**, i Betydn. **Bank** derimod **Banken**. **Vollmacht**, **Fuld-** **magt**, og **Dhnmacht**, **Ufsmagt**, gaar efter sjette Decl.

B. Giendommeligheder ved enkelte Substantivers Decl.

§ 20. Uforandrede i Sing. blive: 1, fremmede Subst., som ende paa s, som: **des Musicus**, **des Casus**, **des Tempus**, **eines Species**, **des Glacis**; 2, tydske Ord, der bruges som Subst. uden at være det, som: **des Ich**, **des Ja** und **Nein**, **des I**.

§ 21. Som Fleertalsendelse i alle Casus antages et s 1, i mange franske og engelske Ord, især naar de have beholdt deres fremmede Form og Udtale, som: **der Chef**, **Banquier**, **Klubb**, **Lord**, Plur. **Chefs**, **Banquiers**, **Klubbs**, **Lords**; **das Genie**, **Bataillon**, Plur. **Genies**, **Bataillons**; 2, i endel **Han-** og **Intetkjensord** med tydske Udtale, som ende paa en Vokal, som: **der Papa**, **Uhu**, **Kolibri**, Plur. **Papa's**, **Uhu's**, **Kolibri's**; **das Sopha**, **Motto**, Plur. **Sopha's**, **Motto's**; 3, i Ord, der bruges som Subst. uden at være det, som: **das Ja**, **das I**, Plur. **Ja's**, **I's**.

§ 22. Latinske Ord, som have beholdt deres latinske Endelse i Sing., antage i Nm. ogsaa den latinske Plur. uforandret i alle Casus, som: **der Musicus**, **Casus**, Plur. **Musici**, **Casus**; **das Tempus**, **Vericon**, **Masculinum**, **Thema**, Plur. **Tempora**, **Verica**, **Masculina**, **Themata**; **die Tribus**, Plur. **Tribus**.

Anm. 1. Undtages maare de paa **us** og **um**, med en Vokal foran, som: **der Nadius** — **ien**, **Genius** — **ien**, **das Evangelium** — **ien**, **Museum** — **een**, **Studium** — **ien**, og enkelte andre,

f. **Er**, **der Globus** — **en**, **Anachronismus** — **en**, **Logarithmus** — **en**, **das Verbum** — **en** og — **a**; **Pronomen Plur.** **Pronomen** og **Pronomina**, **Drama Pl.** **Dramen**. — Fem. paa **a** antage **n**, som: **Zoga'n**. — **Klima** har **Klimate**.

Anm. 2. Naar Endelsen **ium** er bortkastet i Sing., optages den tilsvarende Endelse i Plur., som: **Princip** — **ien**, **Seminar** — **ien**; ligeledes: **Individ** — **uen**. Samme Endelse have nogle Neutra paa **I**, som: **Capitalien**, **Fossilien**, **Materialien**, **Mineralien**. — **Accidenz** (**ens**) har — **zien**, **Ingredivcz** (**ens**) — **zien**.

§ 23. Subst., som betegne **Maal** og **Bægt**, staae efter Talord altid i Sing., enten Stoffets Navn følger efter eller ikke, som: **drei Bogen**, **drei Buch**, **Papier**, **tre Ark**, **tre Bøger**, **Papir**, **zwei Faden**, **to Favne**, **einige Pfund**, **nogle Pund**, **vier Loth**, **fire Lod**, **zwölf Mann**, **tolv Mand** (o: **Stykker** **Mennesker**). — Det samme gjælder, naar **Bægten** **die Mark** bruges som **Myntnavn**, som: **Sechs Mark** **machen einen Thaler**, **sechzehn Schillinge eine Mark**.

Anm. 1. Herfra undtages: 1, **Alle** Subst., som ende paa **e**, som: **vier Ellen**, **Ellen**, **Tonnen**, **Tönder**, **Kannen Bier**, **Kander** **Pl.** 2, **Alle** **Maal** paa **Tiden**, som **Stunde**, **Time**, **Tag**, **Dag**, **Monat**, **Maaned**, **Jahr**, **Har**. 3, **der Grad**, **Grad**.

Anm. 2. **Ein Paar** (**ein paar**) i Betydn. **nogle** faa decl. s ikke, som: **in ein Paar Tagen**.

Anm. 3. I daglig Tale blive ogsaa **Mynters** **Navne** ofte uforandrede i Plur., som: **mit** **hundert Thaler**, **für** **acht Schilling**.

§ 24. Nogle Subst. bruges kun i Plur., som: **Ältern**, **Forældre**, **Gliedmaßen**, **Bedemod**, **Vorfahren**, **Forfædre**, **Finanzen**, **Finantfer**. **Mærkes** maare især saadanne, som i **Dansk** ere **Sing**: **Fasten**, **Fasten**, **Ferien**, **Ferie**, **Ostern**, **Paaste**, **Pfingsten**, **Pintse**, **Weihnachten**, **Juul**; **Schulden**, **Gjæld** (men appellativt: **nur eine Schuld**, kun **een Gjæld**), **der Dienst** og **die Dienste**, **Tjeneste**, **in Kindesnöthen**, i **Barnsnød**.

§ 25. Nogle Subst., der efter deres Begreb maatte kunne bruges i Plur., mangle ifølge Sprogbrug dette Tal, som: **Raub**, **Nov**, **Streit**, **Strid** (som Plur. **Räubereien**, **Novenier**, **Streitigkeiten**, **Stridigheder**). **Mærkes** maare især saadanne, som i **Dansk** kunne bruges i Plur., i **Tydske** ikke, som: **der Aufruhr**, **Opør** (**Empörungen**), **der Bund**, **Forbund** (**Bündnisse**), **das Eigenthum**, **Giendom** (**Güter**, **Besigtthümer** eller collectivt i Sing.), **der Mord**, **Mord** (**Mord-**

thaten), der Mund, Mund, der Rath, Raad (Rathschläge eller collectivt i Sing.), der Schatz, Stat (Schatzungen, Steuern), der Schmuck, Smykke (Jierathen ell. collectivt i Sing.), der Segen Betsignelse (Segnungen), das Vergnügen, Fornøielse (Vergnügungen), das Unglück, Ulykke (Unglücksfälle eller collectivt i Sing.), das Unternehmen, Foretagende (Unternehmungen), die Weise, Maade (auf mancherlei, dreierlei Weise).

Anm. Omvendt kunne enkelte Subst. i Tydsk bruges i Pluralis, i Dansk ikke, f. Ex. die Lehre, Lære, Lehren, Lærdomme, das Recht, Ret, Rechte, Rettigheder, die Unruhe, Uro, Unruhen, Uroligheder, o. fl.

C. Egennavnene's Declination.

§ 26. Personers Egennavne kunne i Sing. declineres paa en dobbelt Maade. Enten udtrykker man Casus ved at sætte den bestemte Artikel foran, og Navnet bliver da uforandret, eller man declinerer uden Art. og tilføjer da i Gen. s baade i mandlige og kvindelige Navne.

N.	Ludwig	ell.	Ludwig	Hedwig	ell.	Hedwig
G.	des Ludwig		Ludwigs	der Hedwig		Hedwigs
D.	dem Ludwig		Ludwig	der Hedwig		Hedwig
N.	den Ludwig		Ludwig	die Hedwig		Hedwig.

Anm. 1. Er Navnet et Familienavn, holdes det for Tydeligheds Skyld sondret fra Endelsen ved en Apostroph, som: Goethe's, Schiller's. — Paa lignende Maade anbringes Apostroph foran Endelsen i alle Ord, som ende paa en fuldtoneende Vokal, som: Anna's, Betty'n, des Po's.

Anm. 2. Navne, som ende paa s med en Vokal foran, antage intet s i Gen., men sætte en Apostroph efter Navnet, som: Socrates' Leben ell. das Leben des Socrates, Paulus' Briefe ell. die Briefe des Paulus, der Gürtel der Venus, der Doris. (Jesus og Christus have sædv. i Gen. Jesu og Christi).

Anm. 3. Kvindelige Navne paa e antage i Gen. ens, som: Wilhelminens, Mariens; mandlige Navne paa en med s forbunden Consonant (ß, z, r o. fl.) antage samme End. ell. blive uforandrede, som: Wofens ell. Wof' Werke.

Anm. 4. At tilføie Dat og Acc. Endelsen n ell. en, som: Ferdinanden, Hansen, Karln, er nu ualmindeligt.

§ 27. Forekomme Personers Egennavne i Plur. — ligemeget om

med eller uden Art. — da gaae mandlige Navne efter tredje Decl., men kunne aldrig faae Omlyd, kvindelige Navne efter sjette Decl., som: Ludwige, Wolfe, die Ludwige von Frankreich, Sophien, die Hedwigen.

Anm. 1. Mandlige Navne, som ende paa en Vokal, blive uforandrede i Plur., men antage n i Dativ, som: die Seneca, die Goethe, den Goethen. — Undt. de paa o, som: die Ottone, Scipione.

Anm. 2. Mandlige Navne paa el, en, er og Navne med Deminutiv-Endelsen hen gaae efter anden Decl., som: die Hebel, den Luthern, die Frisphen, Hannchen.

Anm. 3. Navne paa s med en Vokal foran blive uforandrede, som: die Sokrates, den Plinius.

Anm. 4. Engelske og franske Navne, hvis Form og Udtale ikke tilføie tydsk Decl., tilføie s (cf. Fælledsnavne § 21), som: die Smollets, den Bourbons.

§ 28. Geographiske Egennavne, som kræve den bestemte Artikel foran sig (se § 138), decl. s som Fælledsnavne, f. Ex. der Nil, des Nils, dem Nil (ell. Nile), in der Schweiz, des Peloponneses.

§ 29. Geogr. Egennavne, som staae uden Artikel, kunne ikke, som Personers Egennavne, udtrykke Casus ved Art. men kun ved Endelse, og antage i Gen. s, men aldrig e i Dativ, f. Ex. die Klütze Deutschlands, Kopenhagens Umgebungen, der Beherrscher des großen Russlands, in dem schönen Frankreich.

Anm. 1. Ende de paa s, r eller z, kunne de ingen Gen.-Endelse antage, men omskrive Gen. ved von eller paa anden Maade, som: die Einwohner von Paris ell. der Stadt Paris, von Cadix. Den samme Omskrivning finder hyppigt Sted ogsaa ved andre, som: die Umgebungen von Kopenhagen.

Anm. 2. Skulde geographiske Navne forekomme i Plur., blive de uforandrede, som: das Königreich beider Sicilien, Kongeriget begge Sicillierne.

Andet Stykke: Substantivernes Røn.

A. Efter Bemærkelsen.

§ 30. 1. Navne paa Mandfolk og Hundyr ere Masc., Navne paa Fruentimmer og Hundyr ere Fem., som: der Mann, Mand,

der **Stier**, **Tyr**; die **Frau**, **Kone**, die **Schwester**, **Søster**, die **Ruh**, **Ko**.

Undt. **das Frauenzimmer**, **Fruentimmer**, **das Mensch**, foragteligt **Fruentimmer**, **das Weib**, **Qvinde**.

2. Navne paa **Guder**, **Engle** og **Andere** ere **Masc.**, men Navne paa **Gudinder** og andre **aandelige Væsener**, der tænkes som **qvindelige**, ere **Fem.**, som: **Gott**, **Gud**, **der Engel**, **Engel**, **der Dæmon**; die **schöne Venus**.

3. **Personnavne**, der ligegodt kunne bruges om **Mandsfolk** og **Fruentimmer**, ere **Masc.**, som: **der Mensch**, **Menneffe**, **der Gast**, **Gjæst**, **der Bote**, **Bud**.

Undt. 1. Die **Canaille**, die (og der) **Geißel**, **Gidsel**, die **Memme**, **Kujon**, die **Person**, die **Schildwache**, **Stildvagt**, die **Staffette**, **Stafet**, die **Waise**, forældreløst **Barn**.

Undt. 2. **Der** og die **Gleve**, **Glev**, **der** og die **Mündel**, **Myndling**, **der** og die **Pathe**, **Fadder**, efterdem de bruges om **Mandsfolk** eller **Fruentimmer**.

Undt. 3. **Abstrakte Titler**, som: die **Majestät**, die **Excellenz**, **Cure** **Durchlaucht**, **Eders Durchlauchtighed**.

§ 31. 1. **Bjerges Navne** ere **Masc.**, som: **der Atna**, **der Montblanc**, **der Harz**, **der Libanon**.

Undt. **Saadanne**, som ifølge deres egentlige **Betydn.** eller deres **Sammensætning** have et andet **Kjøn**, som: die **Jungfrau**, die **Furca**, **das Erzgebirge**, **das Cap**. — **Die Alp**.

2. **Navne paa Floder** udenfor **Europa** ere **Masc.**, som: **der Mississipi**, **der Nil**, **der Tiger**.

Undt. **Die Lena**.

Navne paa Floder i **Europa** ere meest **Fem.**, som: die **Elbe**, die **Themse**, die **Liber**.

Undt. 1. **De**, som endes paa **en** og paa **o**, som: **der Glommen**, **der Arno**.

Undt. 2. **Auslands Floder**, som: **der Dniester**, **der Don** (undt. **de** paa **a**, som: die **Ditna**, **Volga** etc.).

Undt. 3. **Der Rhein**, **der Neckar**, **der Main**, **der Lech**, **der Lech**, **der Inn**, **der Tessin** (**Ticino**), **der Pregel**, **der Trent** ell. **der Gumber**, **der Guadiana**, **der Guadalquivir**.

3. **Navne paa Lande**, **Byer** og **Steder** ere **Neutr.**, som: **das kleine Europa**, **das große Russland**, **das prächtige Petersburg**, **das anmuthige Friederichsberg**.

Undt. 1: **Fem.** ere **Landes Navne** paa **ei**, **ie** og **et** udtalt **e**, som: die **Türkei**, die **Normandie**, die **Campagne**, die **Levante**; fremdeles: die **Schweiz**, die **Moldau**, die **Lotharing**, die **Pfalz**, die **Krim**, die **Mark**, samt **Stettes Navne** paa **burg**, forsaavidt de virkelig ere **Borge**, som: die **Wartburg**.

Undt. 2. **Masc.** ere **de** med **Gau** sammensatte **Landenavne**, som: **der Rheingau**, **Thurgau**; fremdeles: **der Elsass**, **der Peloponnes**, **der Haag**, samt **Borgnavne** paa **fels** og **stein**, som: **der Königsstein**. (**Der Kreml**, **der Tower**, **der Vatican**).

§ 32. 1. **Navne paa Slægter** og **Arter** af **Dyreriget** ere **Masc.**, som: **der Hund**, **Hund**, **der Habicht**, **Hag**, **der Frosch**, **Fros**, **der Krebs**, **Krebs**.

Undt. 1. **De**, som ende paa **e**, ere **Fem.**, som: die **Kage**, **Kat**, die **Ameise**, **Myre**. **Dog** ere følgende **Masc.**: **der Affe**, **Ube**, **der Hase**, **Hare**, **der Löwe**, **Löwe**, **der Rappe**, **fort Hest**, **der Kobbe**, **Kobbe**, **der Falke**, **Falk**, **der Kabe**, **Navn**, **der Trappe**, **Trappaas**, **der Drache**, **Drage**, **der Roche**, **Rofte**.

Undt. 2. **De**, som ifølge deres egentlige **Betydn.** eller deres **Sammensætning** have et andet **Kjøn**, som: **das Faulthier**, **Dovendyr**, **das Eichhorn**, **Egeern**, die **Wasserjungfer**, **Bandkalb**.

Undt. 3. **De**, som ende paa **el**, som: die **Wachtel**, **Wagtel**, die **Muschel**, **Musling**. — **Dog** ere **Pattedyrs Navne** med denne **Endelse Masc.**, som: **der Büffel**, **Büffel**, undt. **das Wiesel**, **Wiesel**.

Undt. 4. Die **Horniss**, **Gedehams**, die **Laus**, **Luus**, die **Maus**, **Muus**, die **Nachtigall**, **Nattergal**; die **Ammer**, **Berling**, die **Muster**, **Osters**, die **Elster**, **Slade**, die (der) **Otter**, **Odder**, die **Natter**, **Ogle**, die **Otter**, **Hugorm**, die **Biper** en **Art Hugorm**.

Undt. 5. **Das Pferd**, **das Ross**, **Hest**, **das Hind**, **Qvæghoved**, **das Schaf**, **Faar**, **das Schwein**, **Sviin**, **das Huhn**, **Høne**, **der** have særegne **Navne** til **Hanner** og **Hunner**; **das Füllen**, **Føl**, **das Kalb**, **Kalb**, **das Lamm**, **Lam**, **das Ferkel**, **Griis**, **der** ere **Navne** paa **Unger**; **das Reh**, **Naadyr**, **das Haff**, **Døgnflue**; **das Armadill**, **das Chamæleon**, **das Dromedar**, **das Hermelin**; **das Kameel**, **das Känguruh**, **das Krokodill**; **das Lama**, **das Zebra**.

2. **Navne paa Slægter** og **Arter** af **Plante riget** ere **Masc.**, som: **der Hollunder**, **Hyld**, **der Kimmell**, **Kommen**, **der Mohn**, **Balmue**.

Undt. 1. **De**, som ende paa **e** og **a**, som: die **Rose**, die **Meseda** (men: **der Klee**, **Kløver**).

Undt. 2. De, der ifølge deres egentlige Betydn. ell. deres Sammensætn. have et andet Kjøn, som: **das Heidekraut**, **Lyng**, **das Zuckerrohr**, **Sukkerør**, **das Berggiftmeinnicht**, **Forglemmigeli**, **die Schwarzwurzel**, **Skorzonere**.

Undt. 3. **Die Hasel**, **Hasel**, **die Pappel**, **Poppel**, **die Distel**, **Lidsel**, **die Nessel**, **Nelde**, **die Kartoffel**, **die Mistel**, **Mistelstein**, **die Morchel**, en Art Skampion, **die Trüffel**, **Trüffel** (die **Primel**, **Aurikel**, **Kanunkel**, **Orchis**, **Ophrys** o. fl.); **die Ceder**, **die Kiefer**, **Fyr**, **die Rüste**, **Wilm**, **die Ulster**, **Ulster**; **das Rohr**, **Nor**, **das Schilf**, **Siv**, **das Moos**, **Mos**.

3. Navne paa Slægter og Arter af Mineralriget ere Masc., som: **der Granat**, **der Krydstall**, **der Gyps**, **Gips**, **der Salmiak**, **der Wismuth**, **der Arsenik**, **der Gneis**.

Undt. 1. De, som ende paa e, a og um, som: **die Kreide**, **Kridt**, **die Lava**, **das Palladium**.

Undt. 2. De, som ifølge deres egentlige Betydn. ell. deres Sammensætn. have et andet Kjøn, som: **das Erdpech**, **Jordbeg**.

Undt. 3. **Das Gold**, **Guld**, **das Silber**, **Sølv**, **das Kupfer**, **Kobber**, **das Eisen**, **Jern**, **das Blei**, **Bly**, **das Zinn**, **Zin**, **das Erz**, **Metall**, **das Kali**, **das Salz**, **Salt**. (**Das Blech**, **Blik**, **das Messing**.)

§ 33. Collectiver, der betegne Produkter af Dyr- og Planteriget, ere 1, Masc., naar de ere Fleerstavelsesord, men 2, Neutr., naar de ere Eenstavelsesord. Ex. 1, **der Aquavit**, **der Damast**, **Damast**, **der Kaffee**, **der Purpur**; 2, **das Blut**, **Blod**, **das Heu**, **Hø**, **das Mark**, **Marv**, **das Obst**, **Frugt**.

Undt. 1. De, som ende paa e og a, som: **die Gerste**, **Byg**, **die Myrrha**, (dog: **der Käse**, **Ost**, **das Me**, en Olsort, **das Manna**).

Undt. 2. **Die Butter**, **Smør**, **die Leinwand**, **Lærred**; **das Gummi**, **das Leder**, **Løder**, **das Leinen**, **Linned**, **das Papier**, **Papir**.

Undt. 3. De, som ende paa m, som: **der Rum**, **Rom**, **der Schwamm**, **Swamp**.

Undt. 4. **Der Brei**, **Meelvalling**, **der Flor**, **Flor**, **der Gäscht**, **Gjær**, **der Meth**, **Mjød**, **der Mist**, **Møg**, **der Most**, **Must**, **der Punsch**, **Punsch**, **der Reis**, **Riis**, **der Speck**, **Flæsk**, **der Thee**, **Thee**, **der Thran**, **Tran**, **der Wein**, **Wiin**, **der Zwirn**, **Traad**; **die Mast**, **Mast**, **die Milch**, **Mælk**.

§ 34. Navne paa Mynter ere Masc., paa Vægt og Maal

Neutr., som: **der Franc**, **der Dukaten**, **Dukat**; **das Loth**, **Lod**, **das Ort**, **das Rieß**, **Riis**, **das Hundert**, **das Sahr**, **das Drittel**, **das Viertel** etc.

Undt. 1. De, som ende paa e, ere Fem., som: **die Guinee**, **die Krone** — dog: **der Livre**; — **die Tonne**, **die Stunde**.

Undt. 2. De, som ifølge deres egentlige Betydning have et andet Kjøn, som: **der Bogen**, **Ark**, **der Fuß**, **Fod**, **die Handbreit**, **Haandbred**.

Undt. 3. **Der Anker**, **der Centner**, **der Decher**, **Deger**, **der Grad**, **der Scheffel**, **Skjeppe**, **der Faden**, **Favn**, **der Zoll**, **Tomme**, **der Monat**, **Maaned**, **der Tag**, **Dag**. — **Die Ahm**, **Pibe**, **die Klaffer**, **Favn**, **die Last**, **Løst**, **die Mark** (Vægt og Mynt).

§ 35. Substantiver, der ere dannede af Verbers Stamme, uden Tilføielse af nogen Endelse, og betegne en enkelt Udførelse af den Handling, som Verbet udtrykker, ere Masc. f. Ex. **der Befehl**, **Befaling**, **der Zug**, **Zog**, **der Sprung**, **Spring**.

Undt. 1. De Subst., som ere dannede af Verberne **fahren**, **fare**, og **lehren**, **vende**, ere Fem., som: **Einfuhr**, **Indførsel**, **Rückkehr**, **Tilbagekomst** — Dog: **der Verkehr**, **Samkvem**.

Undt. 2. **Die That**, **Daad**, **die Wahl**, **Valg**; **das Urtheil**, **Dom**, **das Verbot**, **Forbud**, **das Verhör**, **Forhør** o. fl.

Ann. Herhen høre mange fremmede Subst., som have tilsvarende Verber paa — iren, som: **der Appell**, **der Credit**, **der Debut**, **der Profit**, **der Protest**. — Undt. **das Duell**, **das Manifest**, **das Project**.

§ 36. 1. Navne paa Binde (der **Wind**), **Maaneder** (der **Monat**), samt **Hadde** og **Kjoler** (der **Hut**, **der Rock**) ere Masc. f. Ex. **der Zephyr**, **der Ost**; **der Januar**, **der März**, **Marts**; **der Chapeaubas**, **der Domino**, **der Talar**.

2. Navne paa Frugter (die **Frucht**) og paa Taltegnene (die **Ziffer**) ere Fem., som: **die Ananas**, **die Cichel**, **Ugern** — undt. **der Apfel**, **Äble**; — **die Null**, **die Eins**.

3. Navne paa Spil (das **Spiel**) ere Neutr., som: **das Billard**, **das Schach**, **das Lomber**.

§ 37. Alle Ord, der bruges som Subst. uden egentlig at være det, ere Neutr., som: **das Ich**, **Jeget**, **das Aber**, **das Ubc**; **das Alphabet**, **das Facit**, **das Portefeuille**.

Undt. Adjectiver, der i Masc. og Fem. bruges som Benævnelse

paa Personer, f. Ex. der **Gelehrte**, den **Barde**, die **Schöne**, den **Skjønne**.

Ann. Herhen høre blandt andre: 1, Infinitiver, der bruges som Subst., som: **das Braten**, **Stegning**, **das Leben**, **Siv**, **das Vergnügen**, **Fornøielse**, **das Bewußtsein**, **Bewidsthed**, **das Wesen**, **Væsen** (men: **der Braten**, **Steg**, **der Nutzen**, **Nytte**, **der Schaden**, **Skade**, **der Husten**, **Hoste**, **der Schlucken**, **Hikke**, **der Schnupfen**, **Snue**, **der Schrecken**, **Stræk**); 2, Bogstavernes Navne, som: **das A**, **das Delta**; 3, Farvernes Navne, som: **das Grün**, **Grønt**; 4, Sprogens Navne, som: **das Deutsch**, **Tydst**, **das Englisch**, **Engelst**, **das Latein**, **Latin**.

B. Efter Endelsen.

§ 38. Hantjøn ere de Subst., som have Afledningsendelserne **el**, **en**, **er**, **ing**, **ing**, **us** og **or**, som: **der Spiegel**, **Speil**, **der Braten**, **Steg**, **der Körper**, **Legeme**, **der Zwilling**, **Twilling**, **der Pudding**, **Budding**, **der Luxus**, **der Factor**.

Undtagelser:

paa **el** ere Fem:

1, **Bibel** (biblia), **Fabel** (fabula), **Fackel**, **Fattel**, **Fistel**, **Zafel**, **D**, **Kapsel**, **Koppel** (copula), **Kobbel**, **Kuppel**, **Kuppel**, **Regel**, **Lafel**, **Table**, **Epistel**, **Formel**, **Partikel** etc. — Ogsaa **die Floskel** (flosculus).

2, **Brezel**, **Kringle**, **Rudel**, **Semmel**, **Volle**, **Waffel**, **Baffel**, **Wurzel**, **Mod**, **Zwiebel**, **Løg**.

3, **Angel**, **Medekrog**, **Gabel**, **Gaffel**, **Hechel**, **Hegle**, **Mangel**, **Mangletæ**, **Nadel**, **Naal**, **Raspel**, **Rasp**, **Schaukel**, **Skovl**, **Sichel**, **Segl**, **Spindel**, **Teen**, **Striegel**, **Strigle**.

4, **Achsel**, **Skulder**, **Deichsel**, **Bognstang**, **Fessel**, **Vænte**, **Geißel**, **Swæbe**, **Gondel**, **Gondol**, **Gurgel**, **Swælg**, **Kanzel**, **Prædikestol**, **Kugel**, **Kugle**, **Orgel**, **Riffel**, **Kunzel**, **Mynte**, **Schachtel**, **Weste**, **Schaukel**, **Gynge**, **Schüssel**, **Skaal**, **Stoppel**, **Stub**, **Trommel**, **Tromme**, **Windel**, **Swæb**.

5, **Fibel**, **Fiedel**, **Violin**, **Fuchtel**, **Kaarde**, **Klingel**, **Kloffe**, **Kassel**, **Skralde**, **Schindel**, **Tagspaan**, **Troddel**, **Dvast**.

paa **el** ere Neutr:

Bündel, **Bylt**, **Dunkel**, **Mørke**, **Anäuel**, **Nøgle**, **Lägel**, **Bim-pel**, **Mittel**, **Middel**, **Möbel**, **Scharmügel**, **Skarmydsel**, **Segel**,

Seil, **Siegel**, **Segl**, **Ubel**, **Dnde**, samt **Exempel** (exemplum), **Kapitel**, **Drakel** etc. (men: **der Tempel**, **die Vokabel**).

paa **en** ere Neutr:

Becken, **Bækken**, **Riffen**, **Pude**, **Laken**, **Lagen**, **Lehen**, **Lehn**, **Wappen**, **Waaben**, **Zeichen**, **Tegn**, **Almosen**, **Almisse**, samt fremmede paa **men**, f: **Carmen**, **Gramen** etc.

paa **er** ere Fem:

1, **Fiber** (fibra), **Kammer**, **Letter**, **Oper**, **Vesper**, **Zither**, **Metapher**.

2, **Dauer**, **Varighed**, **Feier**, **Høitideligholdelse**, **Geuer**, **Hyre**, **Lauer**, **Luur**, **Marter**, **Pine**, **Trauer**, **Sorg**.

3, **Ader**, **Nare**, **Blatter**, **Blegn Pl.** **Kopper**, **Faser** ell. **Zaser**, **Trævl**, **Feder**, **Fjer**, **Leber**, **Lever**, **Maser**, **Plet** i **Træ Pl.** **Mæslinger**, **Schulter**, **Skulder**, **Wimper**, **Dienhaar**.

4, **Folter**, **Pinebænk**, **Halfter**, **Grime**, **Kelter**, **Wimperse**, **Klammer**, **Krampe**, **Klapper**, **Skralde**, **Veier**, **Lyre**, **Veiter**, **Stige**, **Mauer**, **Muur**, **Nummer**, **Schener**, **Skuur**, **Schleuder**, **Slynge**, **Ziffer**.

paa **er** ere Neutr:

1, **de** paa **ster**, som: **Fenster**, **Vindue**, **Last**, **Last**; **dog**: **der Tornister**.

2, **Abenteuer**, **Wentyr**, **Alter**, **Ulder**, **Banner**, **Banner**, **Bauer**, **Buur**, **Guter**, **Iber**, **Feuer**, **Id**, **Fieber**, **Feber**, **Futter**, **Foder**, **Gatter** ell. **Gitter**, **Gitter**, **Koller**, **Kollert**, **Lager**, **Leie**, **Messer**, **Kniv**, **Nieder**, **Livstykke**, **Opfer**, **Offer**, **Pulver**, **Pulver**, **Ruder**, **Nare**, **Ufer**, **Bred**, **Wasser**, **Band**, **Wetter**, **Weir**, **Wunder**, **Uder**, **Zimmer**, **Bærelse**, samt **Zepter** (sceptrum), **Theater** etc., og **de** paa **meter**, som betegne Instrumenter til at maale med, som: **das Chronometer**, **Barometer** (men: **der Diameter**, **Hexameter** etc.).

paa **us** ere Neutr:

Genus, **Opus**, **Tempus**, **Corpus** (Corps) etc. (Chaos.) — **Die Tribus**.

§ 39. Hantjøn ere de Subst., som have Afledningsendelserne **e**, **ei**, **cht**, **ft**, **heit**, **keit**, **schaft**, **ung**, **a**, **ie**, **ik**, **ion**, **is**, **uz**, **tät** og **ur**, f. Ex. **die Liebe**, **Kjærlighed**, **die Färberei**, **Farveri**, **die Pflicht**, **Pligt**, **die Kraft**, **Kraft**, **die Freiheit**, **Frihed**, **die Eitelkeit**, **Forføngelighed**, **die Eigenschaft**, **Egenskab**, **die Erbauung**, **Opbyggelse**, **die Cholera**, **die Poesie**, **die Grammatik**, **die Nation**, **die Krisis**, **die Residenz**, **die Universität**, **die Cultur**.

Undtagelser:

paa e ere Masc:

1, de under første Decl.s Tillæg anførte (§ 17). Ligeledes der *Nerve*, *Nerve*, der *Behnte*, *Tiende*.

2, de i § 32 under Undt. 1 anførte.

paa e ere Neutr:

Åge, *Die*, *Ende*, *Erbe*, *Arv*, (*Canapee*, *Comite*, *Fricassée*, *Gelee*).

paa iht ere Masc:

Bedacht, *Betænkksomhed*, *Bericht*, *Beretning*, *Docht*, *Bage*, *Schacht*, *Slast*, *Verdacht*, *Mistanke*, *Unterricht*, *Undervisning*.

paa iht ere Neutr:

Recht, *Ret*, og *Collectiver* paa *icht*, s: *Kehricht*, *Feieskarn*.

paa ft ere Masc:

Duft, *Duft*, *Schaft*, *Slast*, *Verhaft*, *Fængsling*.

paa ft ere Neutr:

Gift, *Gift*, *Heft*, *Hefte*, *Werft*, *Verft*.

paa a ere Neutr:

de paa *ma* og *gra*, som: *das Drama*, *das Podagra*, samt *das Sofa*.

paa ie ere Neutr:

Genie.

paa ion ere Neutr:

Bastion, *Gallion*.

paa nz er Masc:

Reverenz.

paa nz ere Neutr:

Accidenz (ens), *Ingredienz (ens)*.

§ 40. *Titeltjen* ere de *Subst.*, som have *Afledningsendelserne* *then* ell. *lein*, *niss*, *sal* ell. *sel*, *thum*, *um*, *on*, *ment*, samt *Subst.*, der begynde med *Forstavelsen Ge*, s. *Er*. *das Mädchen*, *Pige*, *das Fräulein*, *Frøken*, *das Ereigniss*, *Tildragelse*, *das Schicksal*, *Stjæbne*, *das Räthsel*, *Gaade*, *das Herzogthum*, *Hertugdømme*, *das Punctum*, *das Kolon*, *das Monument*, *das Gewissen*, *Sambittighed*, (*das Glück*, *Lykke*, *das Gleis*, *Hjulspor*).

Undtagelser:

paa *niss* ere Fem:

Bedrängniss, *Trængsel*, *Befugniss*, *Beføielse*, *Beklæmmerniss*, *Bekymring*, *Besorgniss*, *Frygt*, *Betrübenniss*, *Bedrøvelse*, *Bewandtniss*,

Sammenhæng, *Empfängniss*, *Undfangelse*, *Erlaubniss*, *Tilladelse*, *Fäulniss*, *Forraadnelse*, *Finsterniss*, *Mørke*, *Kenntniss*, *Kundskab*, *Verdammniss*, *Fordømmelse*, og *Widniss*, *Bildnis*.

paa *sal* er Fem:

Trübsal, *Sorg*.

paa *thum* ere Masc:

Irrthum, *Bildfarelse*, *Reichthum*, *Rigdom*, der og *das Wachsthum*, *Vært*.

paa *ment* er Masc:

Moment.

med *Forstavelsen Ge* ere Masc:

Gebrauch, *Brug*, *Gedanke*, *Tanke*, *Gefallen*, *Behag*, *Gehorsam*, *Lydigbed*, *Genuß*, *Nydelse*, *Geruch*, *Lugt*, *Gesang*, *Sang*, *Geschmack*, *Smag*, *Gestank*, *Stank*, *Gewinn*, *Gevinst*.

med *Forstavelsen Ge* ere Fem:

1, *De*, som ende paa *heit*, *keit*, *schaft*, *ung*, som: *Gelegenheit*, *Heilighed*, *Gesellschaft*, *Selskab*.

2, *Geberde*, *Gebærde*, *Gebühr*, *Skyldighed*, *Geburt*, *Fødsel*, *Geduld*, *Taalmodighed*, *Gefahr*, *Fare*, *Gemeinde (meine)*, *Menighed*, *Geschichte*, *Historie*, *Geschwulst*, *Hævelse*, *Gestalt*, *Stikkelse*, *Gewalt*, *Magt*.

C. Stamordenes Aføn.

§ 41. *Subst.*, hvis *Stamme* ender paa en *Vokallyd*, ere *Masc.*, som: *der Schnee*, *Snee*, *der Schuh*, *Sko*.

Undt:

Fem. ere:

Kaa (Kah), *Kaa*, *Bai*, *Bugt*, *Au*, *Eng*, *Schau*, *Stue*, *Schen*, *Sky* (men *der Abscheu*, *Afsty*), *Spreu*, *Abner*, *Streu*, *Strøelse*.

Neutr. ere:

Lau, *Loug*, *Knie*, *Knä*, *Bieh*, *Fæ*, samt fremmede paa *o* (*eau*), som: *das Allegro*, *Echo*, *Eau de Cologne*, *Bureau*.

§ 42. *Subst.*, hvis *Stamme* ender paa *b*, *f* eller *p*, ere *Masc.*, som: *der Staub*, *Støv*, *der Kopf*, *Hoved*, *der Pomp*.

Undt:

paa *b* ere Neutr:

Lob, *Roos*, *Sieb*, *Sold*.

paa *f* ere Neutr.:

Dorf, Landsby, Niff, Neb, Schiff, Skib, Relief (das kuirische Gaff).

paa p ere Neutr:

fremmede Ord paa Kop, som: **Mikroskop.**

§ 43. Subst., hvis Stamme ender paa g, ch, sch og k ere Masc., som: **der Berg, Bjerg, der Rauch, Røg, der Tifch, Bord, der Zweck, Diemed.**

Undt:

paa g ere Fem:

Brigg, Brig, Burg, Borg.

paa g ere Neutr:

Ding, Ting, Reifig, Riisqviste.

paa ch er Fem:

Schmach, Forsmædelse.

paa ch ere Neutr:

Estrich, Fllsegulv, Soch, Nag, Reich, Rige (§ 17 femte Decl.

3, b).

paa sch er Fem:

Marfch, Marfkland.

paa k er Fem:

Bank, Bænk, samt fremmede paa thet, som: die Bibliothek.

paa k ere Neutr:

Get, Kant, Pack, Pat, Stück, Styffe, Volk, Folk, Werk, Værl, Wrack, Vrag; Besteck, Bestik, Berbeck, Dæl, Bersted, Skjul, Augenmerk, Diemed.

§ 44. Subst., hvis Stamme ender paa d, t eller ft ere Masc., men fremmede Subst. paa t med forangaaende Vokal (at, et, it o. s. v.) og med Tonen paa sidste Stavelse ere Neutr., som: **der Tod, Død, der Markt, Torv, der Werth, Værd, der Dunst, Dunst; das Quadrat, das Bajonet, das Colorit, das Fagott, das Institut.**

Undt:

paa d ere Fem:

Guld, Gunft, Jagd, Jagt, Mahd, Meinung, Schuld, Skyld, Gegend, Egn, Jugend, Ungdom, Tugend, Dyd.

paa d ere Neutr:

Ried(th), Nør, Rund, Runddeel, Wild, Wildt; Glend, Glendighed, Kleinod, Klenodie (femte Decl. 3, e).

paa t ere Fem:

Art, Art, Fahrt, Fart, Furt, Badested, Mauth, Sold, Noth,

Nød, Saat, Sæd, Welt, Verden, Zeit, Tid; Brnt, Yngel, Fluth, Flod, Gluth, Gløden, Gut, Baretægt, Bath, Maseri; Anstalt, Anstalt, Einfalt, Enfoldighed, Sorgfalt, Omhyggelighed; Antwort, Svar, Arbeit, Arbeide, Gegenwart, Nærværelse, Heimath, Hiem, Heirath, Bryllup, Predigt, Prædiken.

paa t ere Neutr:

Beet, Bed, Fort, Pult, Schrot, Skraa, Zelt, Zelt; Bugspriet, Bugspryd, Grummet, Esterflet, Kattegat, Speigat, Spygat, Wildpret, Wildt; Azimuth, Labyrinth, Lazareth, Zenith; Confect, Edict, Infect, Interdict, Object, Product, Subject; Continent, Contingent, Patent. Präsent, Present, Talent; Concert, Couvert, Dessert; samt de paa pt, som: das Recept.

paa ft ere Fem:

Angst, Angest, Frist, Frift, Geest, Geestland, Gunst, Gunft, Hast, Hast, Kost, Koft, Last, Byrde, List, List, Pest, Pest, Post, Post, Raft, Raft (syvende Decl. 3, e).

paa ft ere Neutr.:

Fest, Fest, Nest, Nede.

paa betonet at, et, it o. s. v. ere Masc:

Aerostat, Apparat, Automat, Stat, Magistrat, Ornat, Potentat, Primat, Rabatt, Senat; Komet, Magnet, Planet; Appetit; Bankerott; Tribut, Tribut.

paa betonet at, et, it o. s. v. ere Fem:

Diät, Mennett.

§ 45. Subst., hvis Stamme ender paa l, m eller n, ere Masc., men de, hvis Stamme ender paa r, ere Neutr., og fremmede Subst. paa l, m og r, med Tonen paa sidste Stavelse, ere Neutr., f. Ex. **der Ball, Bold, der Baum, Træ, der Stein, Steen; das Heer, Hær; das Protokoll, das System, das Formular.**

Undt:

paa l ere Fem:

Qual, Qval, Zahl, Tal; Will.

paa l ere Neutr:

All, Univerfium, Beil, Ore, Fell, Skind, Heil, Held, Mahl, Märkte, Mal, Gang, Seil, Neb, Spiel, Leg, Wohl, Bel, Ziel, Maal.

paa m ere Fem:

Scham, Undfeelse; Form (Reform, Uniform), Norm.

paa n ere Fem:

Bahn, **Bane**, **Pein**, **Pine**, **Stirn**, **Pande**, samt de paa **in** (ina) som: **Disciplin**, **Medicin**; **Bouillon**, **Facon**, **Garnison**, **Raifon**, **Saifon**.

paa **n** ere Neutr:

Bein, **Been**, **Hirn** (f. **Gehirn**), **Hjerne**, **Kinn**, **Hage**; **Bassin**, **Bataillon**, **Bulletin**, **Magazin**, **Medaillon**, **Organ**, **Porzellan**, **Porcellain**.

paa **r** ere Masc:

Speer, **Spyd**, **Wirrwar**, **Wirrar**.

paa **r** ere Fem:

alle paa **ur** (**ür**, **our**), som: **die Uhr**, **Uhr**, **die Thür**, **Dør**, **die Cour** — undtagen **Verbalerne** der **Aufuhr**, **Dyrør**, og der **Schwur**, **Ed**, — samt: **die Gier**, **Begjerlighed**, **die Schar**, **Skare**, **die Zier**, **Prydelse**.

paa **l** med **Tonen** paa **sidste** **Stavelse** ere Masc:

Choral, **Kanal**, **Pokal**, **Vocal**.

paa **l** med **Tonen** paa **sidste** **Stavelse** ere Fem:

Moral, samt de paa **tel** (**tela**), som: **die Cantel**, **die Curatel**.

paa **m** med **Tonen** paa **sidste** **Stavelse** er Masc:

Atom.

paa **r** med **Tonen** paa **sidste** **Stavelse** ere Masc:

Altar, **Commentar**, **Tenor**.

paa **r** med **Tonen** paa **sidste** **Stavelse** er Fem:

Manier, **Maneer**.

§ 46. Subst., hvis **Stamme** ender paa **s** (**ß**, **ff**) og **z** ere Masc., f. **Er**. der **Bers**, **Vers**, der **Spieß**, **Spyd**, der **Fluss**, **Flod**, der **Kranz**, **Krands**, der **Bliß**, **Lyn**.

Undt:

paa **s** (**ß**, **ff**) ere Neutr:

Aff, **Es**, **Eis**, **Zis**, **Floss**, **Flaade**, **Gas**, **Gas**, **Karnies**, **Karnis**, **Loos**, **Pod**, **Maß**, **Maal**, **Bließ**, **Skind**, **Verlies**, **Fængsel** (femte Decl. 3, e).

paa **z** ere Fem:

Haß, **Jagt**, **Milz**, **Milt**, samt de af den **latinske** **Endelse** **tia** opstaaede, som: **die Miliz**, **die Notiz**.

paa **z** ere Neutr:

Antlitz, **Nasyn**, **Herz**, **Hjerte**, **Krenz**, **Kors**, **Netz**, **Net**.

D. Forskjelligt **Kjøn** efter den **forskjellige** **Betydning**.
§ 47. Subst., som med **Modification** i **Betydn.** have antaget **forskjelligt** **Kjøn**:

der **Band**, **Bind**
der **Buckel**, **Puffel**
der **Bund**, **Forbund**
der **Chor** (**Sang**, **Sangere**)
die **Erkenntniß**, **Erkjendelse**

der **Gehalt**, **Indhold**, **Værdi**
der og **die Kiefer**, **Kjæve**
der **Lohn**, **Løn** o: **Belønning**
der **Mensch**, **Menneske**

der **Schild**, **Skjold**
der **Schwulst**, **Svulst** (i **Talen**)
der **See**, **Indsø**
der **Sprosse**, **Skud** (**Planteskud**)

die **Steuer**, **Afgift**
der **Stift**, en **Stift**
der **Theil**, **Deel** i **Alm.**

der **Gegentheil**, **Modpart**
der **Verdienst**, **Fortjeneste** o:
Indtægt
die **Wehr**, **Værn**
der **Zeug**, **Tøi** (til **Klæder**)

das **Band**, **Baand**
die **Buckel**, **Buffel**
das **Bund**, **Bundt**
das **Chor** (i **Kirken**)
das **Erkenntniß**, det **Erkjendte**
o: **Dom**

das **Gehalt**, **Gage**
die **Kiefer**, **Gjælle**
das **Lohn**, **Løn** o: **Arbejdsløn**
das **Mensch**, **foragteligt** **Fruentimmer**

das **Schild**, **Skildt**
die **Schwulst**, **Hævelse**
die **See**, **Havet**
die **Sprosse**, **Stigetvin**, **Bindues-sprosse**

das **Steuer**, **Nor**
das **Stift**, **Stiftelse**, et **Stift**
das **Theil**, **Deel** af et i **lige**
Lodder **deelt** **Hele** (**das Ertheil**, **Ober-** **Unter-** **Worder-** **Hintertheil**)

das **Gegentheil**, det **Modsatte**.
das **Verdienst**, **Fortjeneste** o:
Merite
das **Wehr**, **Dæmning**
das **Zeug**, **Tøi** i **alle andre** **Betydn.**

E. **Sammensatte** **Substantiver**s **Kjøn**.

§ 48. **Sammensatte** **Subst.** have **samme** **Kjøn**, som det **sidste** **Ord** i **Sammensætningen**, som: **der Zeitraum**, **Tidsrum**, **die Haushür**, **Gadedør**, **das Gesangbuch**, **Psalmebog**.

Undt. **Der Muth**, **Mod**, men: **die Unmuth**, **Ynde**, **die Ar-muth**, **Fattigdom**, **die Demuth**, **Ydmyghed**, **die Großmuth**, **Højmodighed**, **die Langmuth**, **Langmodighed**, **die Sanftmuth**, **Sagtmodighed**, **die Schwermuth**, **Tungtsindighed**, **die Wehmuth**, **Veemod.**

Andet Capitel.

Adjectiverne.

Første Stykke: Adjectivernes Declination.

§ 49. Et Adj. decl.s paa tre Maader, efterform det 1, har den bestemte Artikel foran sig 2, har den ubestemte Artikel foran sig 3, staaer uden Artikel. — Staaer et Adj. som Prædicatsord, decl.s det ikke, f. Ex. *die Trauben sind jetzt reif*, Druerne ere nu modne.

§ 50. Staaer et Adj. med den bestemte Art., antager det i Nom. Sing. i alle tre Køn samt i Acc. Fem. og Neutr. Endelsen *e*, i de øvrige Casus i Sing. samt i hele Plur. Endelsen *en*.

	Singularis			Pluralis
	Masc.	Fem.	Neutr.	
Nom.	<i>der gute</i>	<i>die gute</i>	<i>das gute</i>	<i>die guten</i>
Gen.	<i>des guten</i>	<i>der guten</i>	<i>des guten</i>	<i>der guten</i>
Dat.	<i>dem guten</i>	<i>der guten</i>	<i>dem guten</i>	<i>den guten</i>
Acc.	<i>den guten</i>	<i>die gute</i>	<i>das gute</i>	<i>die guten.</i>

Ann. Saaledes decl.s et Adj. ogsaa, naar et Pron., der gaaer som den bestemte Art., staaer foran (se § 194).

§ 51. Staaer et Adj. med den ubestemte Artikel, antager det i Nom. og Acc. den bestemte Artikels Endelser, i Gen. og Dat. Endelsen *en*. I Plur. kan den ubestemte Art. ikke bruges. Ex.

	Singularis		
	Masc.	Fem.	Neutr.
Nom.	<i>ein guter</i>	<i>eine gute</i>	<i>ein gutes</i>
Gen.	<i>eines guten</i>	<i>einer guten</i>	<i>eines guten</i>
Dat.	<i>einem guten</i>	<i>einer guten</i>	<i>einem guten</i>
Acc.	<i>einen guten</i>	<i>eine gute</i>	<i>ein gutes.</i>

Ann. Saaledes decl.s et Adj. ogsaa, naar et Pron., der gaaer som den ubest. Art., staaer foran (se § 195).

§ 52. Staaer et Adj. uden Art., decl.s det heelt igjennem med den bestemte Art.s Endelser, f. Ex.

	Singularis			
	Masc.	Fem.	Neutr.	Pluralis
Nom.	<i>guter</i>	<i>gute</i>	<i>gutes</i>	<i>gute</i>
Gen.	<i>gutes</i>	<i>guter</i>	<i>gutes</i>	<i>guter</i>
Dat.	<i>gutem</i>	<i>guter</i>	<i>gutem</i>	<i>guten</i>
Acc.	<i>guten</i>	<i>gute</i>	<i>gutes</i>	<i>gute</i>

Ann. 1. Uden Artikel staae Adjectiverne 1, hos Collectiver, der staae ubestemt, altsaa kun i Sing., som: *guter Wein*, god Vin, *gutes Brod*, godt Brød; 2, hos Appellativer i Plur., der staae ubest., som: *ein guter Wein*, en god Vin, Plur. *gute Weine*, gode Vine; 3, i enkelte andre Tilfælde, som: *lieber Freund!* *erste Scene*; *gesunder Mann*, *reicher Mann*; *reinen Mund halten* etc.

Ann. 2. Gen. Masc. og Neutr. har langt almindeligere Endelsen *en* end *es*, som: *guten Weines*, *frohen Muthes*.

Ann. 3. Dativ Masc. og Neutr. har hyppigt Endelsen *en* istedetfor *em* i Adjectiver, som ende paa *m*, som: *mit frommen Herzen*, *von vornehmen Stande*.

Ann. 4. Naar flere Adjectiver staae hos et Substantiv, faaer undertiden kun det første i Dat. Masc. og Neutr. Endelsen *em*, de følgende derimod *en*, som: *von gutem*, *reinen Herzen*.

§ 53. Adj., der staae som Subst., decl.s, ligesom naar de staae adjectivisk, som: *der Gelehrte*, den Lærde, *die Gelehrten*, de Lærde, *ein Gelehrter*, en Lærd, *Gelehrte*, Lærde; *das Innere*, det Indre, *ein Inneres*, et Indre. Mærkes maae især nogle, der i Tydsk ere Adj., medens de i Danst ere Subst:

der Beamte, *ein—ter*, Embedsmand
der Bediente, *ein—ter*, Betjent
der Bekannte, *ein—ter*, Bekendt
der Bevollmächtigte, *ein—ter*, Fuldmægtig
der Deutsche, *ein—scher*, Tydsker
der Gefangene, *ein—ner*, Fange
der Gesandte, *ein—ter*, Gesandt
der Heilige, *ein—ger*, Helgen
der Meineidige, *ein—ger*, Meeneder
der Nächste, *ein—ster*, Næste
der Oberste, *ein—ster*, Oberst
der Verschnittene, *ein—ner*, Gilding
der Verwandte, *ein—ter*, Slægtning
das Junge, *ein—ges*, Unge.

§ 54. Almindelige Bemærkninger til Adj.s Decl.

1. Adj. paa *e*, som *böse*, *ond*, *weise*, *viis*, antage intet nyt *e* som Declinationsendelse og intet forbindende *e* ved de øvrige Endelser, altsaa: *der weise*, *des weisen*.

2. Adj. paa *el*, *en* og *er* tabe i Alm. Endestavelsens *e*, naar en Declinationsendelse tilføies, som: *der heitre*, *des edlen*, *den edlen*. Dog beholde de paa *er* Endestavelsens *e*, naar Declinationsendelsen *en* tilføies, men afforte da denne til *n*, som: *dem finstern*, *die magern*.

Andet Stykke: Adjectivernes Comparation.

§ 55. Comparativ dannes af Positiv ved at tilføie *er* eller *r*, Superlativ ved at tilføie *st* eller *est*, f. Ex. *sanft*, *blid*, *sanfter*, *blidere*, *sanftest*, *blidest*. Men da Adjectiver i Superlativ næsten aldrig forekomme uden Artikel, bliver der to Formler for et Adj.s Comparation, eftersom det staaer som *Attribut* eller som *Prædikatsord*:

sanft, *sanfter*, *der sanfteste* og

sanft, *sanfter*, *am sanftesten* (o: *an dem sanftesten*).

Anm. 1. Under Adj. i Positiv paa *e*, tilføies i Comp. kun *r*, som: *weise*, *weiser*. Adj., som ende paa *el*, *en* og *er*, udsløde i Comparativ Stammens *e*, som: *edel*, *edler*.

Anm. 2. Under Adj. paa *d*, *t*, *s* eller *n* med *s* sammensat Consonant, tilføies i Superl. *est*, som: *wild*, *vild*, *der wildeste*, *falsch*, *falsch*, *der falscheste*. Herfra undtages Participier paa *end* og *et*, som: *der rasendste*, *den meest rasende*, *der gebildetste*, *den meest dannede* (men: *der geliebteste*) samt Adj. med Afledningsendelsen *isch*, som: *der barbarischste*. *Groß* har baade *der größeste* og *der größte*.

§ 56. Nogle faa Adjectiver faae *Dmlyd* i Comparativ og Superlativ: *alt*, *gammel*, *arg*, *slen*, *arm*, *fattig*, *dumm*, *dum*, *grob*, *grov*, *groß*, *stor*, *hart*, *haard*, *jung*, *ung*, *kalt*, *kold*, *klug*, *klog*, *krank*, *syg*, *kurz*, *kort*, *lang*, *lang*, *roth*, *rød*, *scharf*, *skarp*, *schwach*, *svag*, *schwarz*, *sort*, *stark*, *stærk*, *warm*, *varm*, altsaa: *alt*, *älter*, *der älteste*. (*S* *hange*, *blaff*, *fromm*, *gesund*, *glatt*, *klar*, *krumm*, *nass*, *zart*, sædvanligt ingen *Dmlyd*).

§ 57. Følgende Adj. compareres uregelmæssigt:

gut, *god*, *besser*, *der beste*

hoch (som *Prædikatsord* og Adv. *hoch*), *höi*, *höher*, *der höchste*

nah, *nær*, *näher*, *der nächste* (den nærmeste og den næste).

§ 58. Følgende Adj. mangle Positiv:

1, *der äußere*, *der äußerste*, *ydre* (*außen*, *ude*)

der innere, *der innerste*, *indre* (*innen*, *inde*)

der obere, *der oberste*, *øvre* (*oben*, *oven*)

der untere, *der unterste*, *nedre* (*unten*, *neden*)

der vordere, *der vorderste*, *forrest* (*vorn*, *foran*)

der mittlere, *der mittelste*, *mellemt*, *midterst* (*mitten*, *midt*)

der hintere, *der hinterste*, *bagest* (*hinten*, *bagved*)

2. *der erste* (Superl.), *der erstere* (Comp.) først

der letzte (Superl.), *der leftere* (Comp.) sidst.

§ 59. Intet Adj.s Endelse forhindrer i Tydsk Tilføielsen af Comparationsendelserne. Derfor compareres Participierne ved Endelser. Ex. *fremd*, *fremder*, *der fremdeste*, *fremmed*, *mere fremmed*, *meest fremmed*, *ausgezeichnet*, — *netter*, *der* — *netste*, *udmærket*, *mere udm.*, *meest udm.*

§ 60. Egenskabs-Adverbier, der oprindelig ere Adj., compareres som de tilsvarende Adj., men have i Superlativ kun Formen med *an* og *Dat. Neutr.*, som: *schön*, *schöner*, *am schönsten*, *laut*, *lauter*, *am lautesten*; *stark*, *stärker*, *am stärksten*.

Anm. Adj. *lang* har som Adv. *lange*, *länger*, *am längsten*, *længe*, *længere*, *længst*, og *weit*, *weiter*, *am weitesten*, *langt*, *længere*, *længst*.

§ 61. Følgende Adv., der ikke kunne staae som Adj., taale ogsaa Comparation:

oft, *ofte*, *öfter*, *am öftesten*

bald, *snart*, *eher*, *am ehesten*

gern, *gjerne*, *lieber*, *am liebsten*.

§ 62. Nogle Stedsadverbier, der ifølge deres Begreb kunne compareres, men ingen Endetillæg kunne modtage, danne Comp. ved Adverbierne *mehr* eller *weiter*, Superl. ved *am weitesten* eller ved *zu* sammensat med Grundformen af et tilsvarende Adj.s Superlativ, som: *oben*, *oppe*, *weiter* ell. *mehr oben*, *am weitesten oben*, *længst oppe*, ell. *zuoberst*, *oberst*, *zuhinterst*, *zuoberst*.

§ 63. Forskjelligt fra den sammenlignende (relative) Superlativ er en Superlativ, der udtrykker den højeste tænkelige Grad (den absolute Superlativ), og som dannes ved *auf* med Superlativen i Acc. Neutr., som: *aufs höchste*, *aufs beste*, *aufs schnelligste*.

Anm. Det samme kan udtrykkes ved den nøgne Superlativ-Stamme hos Adverbier, der i Positiv ende paa *ig*, *lich* og *sam*, samt hos enkelte andre, som: *eiligst*, *gehorsamst*, *äußerst*, *höchst*, *längst*, *jüngst*.

Tredie Capitel.

Talordene.

§ 64. Grundtallene eller Cardinalierne ere:

eins,	1	elf (før: elf),	11		
zwei,	2	zwölf,	12	zwanzig,	20
drei,	3	dreizehn,	13	dreißig,	30
vier,	4	vierzehn,	14	vierzig,	40
fünf,	5	funfzehn,	15	funfzig,	50
sechs,	6	sechzehn,	16	sechzig,	60
sieben,	7	siebzehn,	17	siebzig,	70
acht,	8	achtzehn,	18	achtzig,	80
neun,	9	neunzehn,	19	neunzig,	90
zehn,	10			hundert,	100
				tausend,	1000
				eine Million etc.	

Anm. 1. Fünf, men funfzehn og funfzig, sechs, men sechzehn og sechzig, sieben, men siebzehn og siebzig; dreißig for dreizig.

Anm. 2. Ein und zwanzig, 21, zwei und zwanzig, 22, etc. Hundert und eins, 101, hundert und zwei, 102, etc. Ein hundert ell. einhundert, 100, zwei hundert ell. zweihundert, 200, etc., ein tausend ell. eintausend, 1000 etc.

§ 65. 1. Naar eins staaer foran et Talord, hedder det ein, men decl.s ikke, som: mit ein und dreißig Thalern. Naar det staaer foran et Subst., decl.s det som den ubestemte Artikel, som: mit einem Pfund, eine einzige Frau. (Derimod: einmal eins ist eins; es hat schon eins geschlagen, den er slaet eet; im Jahre achtzehnhundert und eins.)

2. Zwei og drei declineres ikke, naar et declinabelt Ord staaer foran dem, som: der zwei Mädchen; jener, seiner drei Freunde. Staae de derimod alene foran et Subst., ell. forrest af flere adjectiviske Ord, antage de i Gen. er, i Dativ undertiden en, som: die Aussage zweier Zeugen; dreier guten Freunde; dreien Herren dienen.

3. De øvrige Grundtal kunne kun decl.s i visse Udtryk, i hvilke de staae substantivist, som: auf allen Bierem kriechen; mit Sechsen fahren; es mit Hunderten, mit Zwanzigen aufnehmen, maale sig med Hundrede, med Tyve; alle Biere von sich strecken; alle Reune.

§ 66. Ordenstallene eller Ordinalierne ere:

der erste	der elfte	der zwanzigste
der zweite	der zwölfte	der dreißigste
der dritte	der dreizehnte	der vierzigste
der vierte	der vierzehnte	der funfzigste
der fünfte	der funfzehnte	der sechzigste
der sechste	der sechzehnte	der siebzigste
der siebente	der siebzehnte	der achtzigste
der achte	der achtzehnte	der neunzigste
der neunte	der neunzehnte	der hundertste
der zehnte		der tausendste
		der Millionste etc.

Anm. 1. Ordenstallene dannes af Grundtallene, indtil der neunzehnte ved at tilføie te (undtagen der erste og der dritte), fra der zwanzigste ved at tilføie ste.

Anm. 2. Der ein und zwanzigste etc., der hundert und erste etc., der zweihundertste etc.

§ 67. Brøker udtrykkes ved de af Ordenstallene og Subst. Theil dannede Subst. af Intetfjøn: Drittel, Viertel, Fünftel, Neunzehntel, Zwanzigstel, f. Er. drei Fünftel $\frac{2}{5}$, dreizehn funfundsechzigstel, $\frac{13}{65}$. — Undt. ein Halbes, ell. ein Halb, $\frac{1}{2}$, der foran et Subst. declines res som et Adj., f. Er. zwei und ein halber Thaler; drei und ein halbes Jahr.

Anm. Istedetfor ein und ein halb, zwei und ein halb siger man ogsaa: anderthalb, drittelhalb, viertelhalb etc., ligesom i Dansk: halvanden, halvtredie etc., men i Tydsk ere disse Ord indecl., som: vor anderthalb Jahren.

Fjerde Capitel.

Pronominerne.

De personlige Pronominer.

§ 68. Første Person		Anden Person	
		Singularis	
Nom.	ich, jeg		du, du
Gen.	meiner		deiner
Dat.	mir	} mig	dir
Acc.	mich		dich

		Pluralis		
Nom.	wir, vi		ihr, I	
Gen.	unser	} os	euer	} Eder
Dat.	uns		euch	
Acc.	uns		euch	

Tredie Person

	Singularis		
	Masc.	Fem.	Neutr.
Nom.	er, han	sie, hun	es, det
Gen.	seiner	ihrer	seiner
Dat.	ihm	ihr	ihm
Acc.	ihn	sie	es
		} ham	
		} hende	
		} det	
	Pluralis		
	Nom.	sie, de	
	Gen.	ihrer	
	Dat.	ihnen	} dem.
	Acc.	sie	

Ann. 1. Genitiverne af de personlige Pron. kunne ikke betegne et Eiendomsforhold (poss. Genitiv), hvortil altid et possessivt Pron. bruges, men bruges ved Verber, Præpositioner og andre Ord, som forbindes med Gen. (object. Gen.), som: *er erwähnte seiner nicht; statt meiner.*

Ann. 2. Genitiverne *meiner, deiner, seiner* tabe undertiden, dog meest i høiere Stil, Endelsen *er*, som: *um sein eller seiner selbst willen*, for sin egen Skyld; *Bergiffmeinnicht.*

§ 69. Den tredie Persons reflexive Pron. hedder i Dat. og Acc., saavel i Sing. som i Plur., *sich*, sig. Genitiv (ikke blot den possessive, men ogsaa den objective) mangler. Den objective Genitiv erstattes ved det almindelige personlige Pron., sædvanlig med tilføjet *selbst*, som: *um seiner selbst willen; sie schämte sich ihrer selbst*, over sig selv.

§ 70. Det reciproke Pron. hedder i Dat. og Acc. Plur. *einander* og bruges for alle Personer. Gen. mangler men erstattes ved *einer des andern, eine der andern*, som: *sie gebrauchen einer des andern* (hinandens) *Bücher.*

De possessive Pronominer.

§ 71. De possessive Pronominer ere: *mein, min* (af *ich*), *dein, din* (af *du*), *sein, hans, sin* (af *er*), *ihr, hendes, sin* (af *sie, hun*),

sein, dets, sin (af *es*), *unser, vor* (af *wir*), *euer, Eders* (af *ihr*), *ihr, deres* (af *sie, de*).

§ 72. Som adjectiviske Pron. rette de possessive Pron. sig efter det Substantiv, hvortil de høre, i Casus, Tal og Køn, men deres Declination er forskjellig, eftersom de 1, staae foran deres Subst., eller 2, staae alene, medens deres Substantiv underforstaaes.

1. Staae de poss. Pron. foran deres Subst., declineres de i Sing. ligesom den ubestemte Artikel, i Plur. ligesom den bestemte, f. Ex.

	Singularis			Pluralis
	Masc.	Fem.	Neutr.	
Nom.	unser	unsere	unser	unsere
Gen.	unseres	unserer	unseres	unserer
Dat.	unserem	unserer	unserem	unseren
Acc.	unseren	unsere	unser	unsere.

2. Staae de poss. Pron. alene, medens et forangaende Subst. underforstaaes, decl. s de enten med den bestemte Artikels Endelser, baade i Sing. og Plur., eller de decl. s med den bestemte Artikel ligesom Adjectiver, der have denne Artikel foran sig, og antage i dette Tilfælde som oftest i deres Stamme Endetillæget *ig*, f. Ex.

	Singularis			Pluralis
	Masc.	Fem.	Neutr.	
Nom.	unserer	unsere	unseres	unsere
Gen.	unseres	unserer	unseres	unserer
Dat.	unserem	unserer	unserem	unseren
Acc.	unseren	unsere	unseres	unsere
	eller:			
Nom.	der unsere	die unsere	das unsere	die unseren
	ell. unfrige	ell. unfrige	ell. unfrige	ell. unfrigen
Gen.	des unseren			
	ell. unfrigen etc.			

3. Staaer et poss. Pron. som Substantiv, har det alene Formen med den bestemte Artikel, f. Ex. *Sie und die Ihrigen, De og Deres; er streckte die Hände nach den Seinen aus.*

4. Om det poss. Pron. som Prædikatord se § 131 Ann. 4.

Ann. I *unser* og *euer* udstødes sædv. enten Stammens *e* eller Endelsens *e*; Stammens, naar Endelsen er *e* eller *er*, som: *unfre, unfreer*, Endelsens, naar Endelsen er *em* eller *en*, som: *unferm, unsern* (dog ogsaa: *unfrem, unfren*), enten Stammens eller Endelsens, naar Endelsen er *es*, som: *unfres* eller *unfers*.

De demonstrative Pronominer.

§ 73. De demonstrative Pron. ere: **der**, den, **dieser**, denne, **jener**, hiin, **derjenige**, den (med efterfølgende relativ Sætning), **derselbe**, den (viser tilbage paa et forangaaende Subst.), samt det indeclinable **selbst**, selv. **Solcher**, saadan, er et demonstrativt Adjectiv.

Ann. Forældede ere: **selbiger** (for **derselbe**) og **selber** (for **selbst**).

§ 74. 1. Naar **der** staaer adjectivisk, decl. 8 det ligesom den bestemte Artikel, men har altid Eftertryk. Naar det staaer substantivisk, decl. 8 det saaledes:

	Singularis			Pluralis
	Masc.	Fem.	Neutr.	
Nom.	der	die	das	die
Gen.	dessen	deren	dessen	derer (deren)
Dat.	dem	der	dem	denen
Acc.	den	die	das	die

Ann. Af Gen. Plur. bruges Formen **derer**, naar en relat. Sætning kommer efter, som: **das ist das Schicksal derer, welche nicht hören**, derimod **deren**, naar det viser tilbage paa et forangaaende Subst., som: **um mit den Spielen fortzufahren, so fallen mir deren mehrere in den Sinn**.

2. **Dieser** og **jener** decl. 8 med den best. Art. 8 Endelser, saavel naar de staae adjectivisk, som, naar de staae substantivisk, men substantivisk brugte mangle de Genitiv. Nom. og Acc. Neutr. **dieses** affortes undertiden til **dies**.

3. **Derjenige** og **derselbe** bruges ligeledes baade adj. og subst. og decl. 8 som Adj. med den bestemte Art., men Art. skrives altid sammen med det adjectiviske Død, som: **derjenige, desjenigen** o. s. v.

Ann. I **ein und derselbe**, en og samme, er **ein** indeclinabelt i Masc. og Neutr., men declineres sædvanligt i Fem., som: **ein und derselben; eine Modification einer und derselben Kraft**.

4. **Solcher**, der ogsaa kan staae med den ubestemte Art., declineres som et Adj., f. Ex. **folcher** Gen. **folches**, **ein folcher** Gen. **eines folchen**.

De relative Pronominer.

§ 75. De relative Pron. ere: **der**, som, **der**, **welcher**, hvilken (hvilken der) og **wer**, hvo der eller hvem der.

Ann. Forældet er **so**, som, **der** bruges i Nom. og Acc., f. Ex. **die Dienste, so sie zu leisten vermochten**.

§ 76. 1. Det relat. Pron. **der** er altid subst. og decl. 8 ligesom det demonstr. **der**, naar dette staaer subst., kun at det i Gen. Plur. altid hedder **deren**.

2. **Welcher** decl. 8, baade naar det staaer subst. og adj., som den bestemte Artikel, men subst. brugt mangler det Genitiv.

3. **Wer** er altid subst. og decl. 8 saaledes:

	Singularis		Pluralis
	Masc. og Fem.	Neutr.	
Nom.	wer	was	
Gen.	wessen	(wessen)	mangler.
Dat.	wem	(wem)	
Acc.	wen	was	

De spørgende Pronominer.

§ 77. De interrogative Pronominer ere: **wer**, hvo ell. hvem (hvo der eller hvem der), **welcher**, hvilken (hvilken der) og **was für ein**, hvad for en (hvad for en der).

§ 78. 1. **Wer** decl. 8 ligesom det relat. Pron. **wer**, og er som dette altid subst.

2. **Welcher** decl. 8 ligesom det relative Pr. **welcher**, og er som dette baade subst. og adj.

3. I **was für ein** decl. 8 kun **ein**, som ikke er andet end den ubest. Art., og decl. 8 ganske som denne, f. Ex. **was für ein Mann, was für eines Mannes, was für Männer, was für Bier, was für einer, was für Einer**.

De quantitative Adjectiver og de ubestemte Pronomer.

§ 79. De quantitative Adject. betegne hos Collectiver (altsaa i Sing.) et Maal, hos Appellativer i Plur. et Antal, hos Appellativer i Sing. ligeledes et Antal, men henført til den Enkelte (det enkelte Individ). Substantivisk brugte gaae flere af disse Adjectiver over til at blive ubestemte Pronominer. Efter Maalets eller Tallets Grad falde de i 5 Afdelinger:

1. **Aller, alle, alles, al, alt** (hos Coll.), Plur. **alle, alle** (hos Appell. i Plur.). **Jeder, jede, jedes** (forældet: **jeglicher** og **jedweder**) eller **ein jeder, eine jede, ein jedes**, hver eller enhver (hos Appell. i Sing.).

Ann. 1. Hvor Taler er om to, bruges **beide**, begge, istedetfor alle, og **Beides**, begge Dele, istedetfor **Alles**, som: **beide Brüder**; er will **Beides haben**; er ist mit **Beidem zufrieden**. — Plur. **beide** kan have den best. Art. foran sig, som: **die beiden Schlegel**, begge Schlegelerne ell. de to Schlegeler. — Mærk: alle **beide**, begge to, **keins von beiden**, ingen af Delene.

Ann. 2. **Jeder** mangler ifølge sit Begreb Plur. En Stags Plur. danne de distributive **Tal**, **je zwei** ell. **je zwei und zwei**, hver to ell. to og to. Istedetfor **Jeder** eller **ein Jeder** subst. brugte kan bruges det ubestemte Pronomen **Jedermann**.

2. **Vieler**, **viele**, **vieles**, megen, meget (hos Collect.), Plur. **viele**, mange (hos Appell. i Plur.).

Mancher, **manche**, **manches**, mangen, mangt (hos Appell. Sing.), Plur. **manche**, mange (hos Appell. i Plur.).

Ann. 1. **Vieler** er ogsaa indeclinabelt og hedder overalt **viel**. Det kan compareres: **viel**, **mehr**, **der meiste** (forældet: **der mehrste**), meget, mere, meest (hos Coll. i Sing.), og mange, flere, fleest (hos Appell. i Plur.).

Ann. 2. **Mancher** taaler ikke, som **mange** n i Dansk den ubestemte Art. efter sig.

3. **Einiger**, **einige**, **einiges**, nogen, noget (hos Coll.), Pl. **einige** (sjeldn. **etliche**), nogle (hos Appell. i Pl.).

Hos Appell. i Sing. bruges **ein**, **eine**, **ein** (den ubest. Art.) ell. **irgend ein**, en eller anden, der staaende uden Subst. hedde **einer**, **eine**, **eines** ell. **irgend einer**.

Ann. 1. Substantivisk brugt kan **Ein**, **En**, ombyttes med det ubestemte Pron. **man**, **man**, og **Jemand**, **Nogen**. **Einiges** bruges i Alm. ikke substantivisk, men i dets Sted det ubestemte Pron. **etwas** (i daglig Tale ogsaa **was**), **Noget**, der ogsaa bruges hos concrete Collectiver, som: **einiger Wein** ell. **etwas Wein**.

Ann. 2. Istedetfor **einige** (**etliche**) bruges ogsaa **mehrere** (sjeld. **mehre**), flere (o: adskillige, endeel) og i daglig Tale **welche**, nogle, hvilket sidste dog altid staaer uden Subst. — Neutr. **Mehreres** (subst.) bruges undertiden f. **etwas**.

Ann. 3. I Modsætning til **ein** bruges **ein anderer**, en andn, i Modf. til **der eine** bruges **der andere**, i Modf. til **einiger** bruges **anderer**. — Mærk: Meget alm. bruges **einer** — **der andere**, hvor Taler er om flere end to, medens vi sige: en

— en anden, eller den ene — den anden. — **Die einen** (o: **einige**) — **die andern**, om to Partier. — **Ein andres** ist **leben**, **ein andres gut leben**, Et — et Andet.

4. **Weniger**, **wenige**, **weniges**, liden, lidt (lidt) (hos Coll.), Plur. **wenige**, faa (hos Appell. i Plur.).

Ann. **Weniger** er ogsaa indecl. og hedder blot **wenig**. Ligesom **viel** kan det compareres: **wenig**, **weniger**, **der wenigste** (sjeldn: **minder**, **der mindeste**), lidt, mindre, mindst (hos Coll. i Sing.), faa, færre, færrest (hos Appell. i Plur.).

5. **Kein**, **keine**, **kein**, ingen, intet (baade hos Appell. og Coll.), Plur. **keine** ingen (hos Appell.).

Ann. Subst. brugt kan **Keiner** ombyttes med det ubest. Pron. **Niemand**, Ingen. Neutr. **keines** bruges ikke subst., men i dets Sted det ubest. Pron. **nichts**, Intet, der ikke, som **etwas**, kan have noget Subst. efter sig, men vel et subst. brugt Adj., som: **nichts Gutes**.

§ 80. 1. De quantitative Adjectiver decl. s som Adj. Naar de ingen Art. have, decl. s de med den best. Art. s Endelser, f. Gr. **jeder**; have de den best. eller den ubest. Art. foran sig, decl. s de som Adj. med den best. eller den ubest. Art., som: **der eine**, **ein anderer**. Kun **kein** decl. s som den ubest. Art. i Sing., men i Plur. som den best., og staaer det uden Subst., da ogsaa i Sing. med den best. Artikels Endelser, f. Gr. **kein Thier** ist so vollkommen wie **der Mensch**, **keines von allen**.

Ann. **Wiel** og **wenig** ere indecl., naar der kun tænkes paa det hele Antal eller paa Massen, men de declineres, naar der tænkes paa de enkelte Individuer eller Arter, f. Gr. **wiel Hunde** find **des Hasen** Tod; **wielen schlechten Menschen** geht es gut; **wenig Wein** trinken; **weniger Wein** ist unversälscht. Men de maae decl. s i Gen., som: **wielen Weines** wegen, **das Wohl vieler Menschen**, naar de i Plur. staae som Subst., som: **Wiele** sind berufen, **aber Wenige** sind auserwählt, og endelig naar de have Art. eller Pron. foran sig, som: **das viele Fleisch**, **meine wenigen Freunde** (undt. **ein wenig** f. **ein Weniges**, lidt, en Smule, som: **mit ein wenig Geduld**). — For Comparativerne **mehr** og **weniger** gjælde de samme Regler, som: er hat **mehr Bekannte**, **aber weniger wahre Freunde**, **als ich**; je **mehr Böte** zusammen find; men: **das Thun zweier** oder **mehrer Subjecte**; **Wiele** verstehen diese Ansicht,

Benigere die entgegengesetzte; ein Mehreres über diese Sache künftige.

2. De ubestemte Pron. decl.s saaledes: **Jedermann**, i Gen. **Jedermanns**, Dat. og Acc. som **Nom.**, Plur. ubrug.

man har kun **Nom.**

es, det, har kun **Nom.** (es forholder sig til **man**, som et ubestemt Noget til en ubestemt Nogen, **es regnet**, det regner).

Some og **Niemand**, i Gen. **Some** og **Niemand**, i Dat. og Acc. undertiden — en. Plur. ubrugelig.

Etwas og **Nichts** ere indecl.

De pronominale Adverbier.

§ 81. De pronominale Adverbier ere:

	demonstr.	relat.	spørg.
Stedsadv.	da, der	wo, hvor	wo, hvor
Tidsadv.	dann, da	wenn, naar	wann, naar
Gradsadv.	so, saa	wie, som	wie, hvor.

Ex. **wo** stand er? **ich** fand **ihn** **da**, **wo** **ich** **ihn** **suchte**; **wie** **alt** **ist** er? er **ist** **so** **alt**, **wie** **ich**.

Anm. 1. Det relat. Tidsadv. **wenn** benevnes sædvanligt en Tidsconjunction, og det relat. Gradsadv. **wie** en Sammenligningsconjunction. **Wenn** bør ikke bruges i afhængige Spørgesætninger istedetfor **wann**, altsaa: **ich** **weiß** **nicht**, **wann** er **kam** (ikke: **wenn** er **kam**); derimod bruges **wenn** i Betydning af under hvilken Betingelse, f. Ex. **wenn** **ist** ein **Dreieck** **einem** **andern** **gleich**? — **ich** **möchte** **wissen**, **wenn** **du** **kommen** **willst**.

Anm. 2. Stedsadverbiet har ikke nogen ubestemt Form, saaledes som i Dansk. Hvor det ubestemte Adv. der bruges i Dansk, bruger Tydskten sædvanligt det ubestemte Pron. **es**, f. Ex. **es** **wird** **gelesen** (se § 216).

Femte Capitel.

Verberne.

§ 82. Verberne have to Hovedformer, Activ (Handleform) og Passiv (Lideform), ser **Lider**, Præsens (Nutid), Imperfectum (Fortid), Perfectum (Førnutid), Plusquamperfectum (Førfortid), Futurum (Fremtid), Futurum exactum (Førfremtid), fem Maader, Indicativ (den fremsættende Maade), Coniunctiv (den forestillende Maade), Imperativ (den bydende Maade), Infinitiv (Navneform) og Participium (Tilfølgelsesform), hvortil kommer for Futurum og Futurum exactum den betingende Maade eller Conditionalis. Forsaavidt de have et Subjekt, rette de sig efter dette ikke blot i **Tal**, men ogsaa i **Person**.

Anm. Et Verbums tre Grundformer, hvoraf de andre Former dannes, ere Præs. Inf. i Act., Imp. Ind. i Act. og Perf. Part. i Passiv, f. Ex. **haben**, **hatte**, **gehabt**.

Første Stykke: Hjelpeverberne.

§ 83. **Liderne** i Activ, undtagen Præsens og Imperfectum, og alle **Liderne** i Passiv dannes ved Hjelpe af Hjelpeverber. Disse ere følgende tre:

1. **haben**, have.
(**haben**, **hatte**, **gehabt**)
Activ (Handleform)

Indicativ (den fremsættende Maade)	Coniunctiv (den forestillende Maade)
---------------------------------------	---

Præsens (Nutid)

<p>ich habe, jeg har du hast, du har er hat, han har wir haben, vi have ihr habet, I have sie haben, de have</p>	<p>ich habe, jeg have (har) du habest, du have er habe, han have wir haben, vi have ihr habet, I have sie haben, de have</p>
--	---

Imperfectum (Fortid)

<p>ich hatte, jeg hadde du hattest, du hadde er hatte, han hadde</p>	<p>ich hätte, jeg hadde du hättest, du hadde er hätte, han hadde</p>
--	--

§ 84. De sammensatte Tider i Akt i v dannes paa følgende Maade:

1. Perfectum (Ind., Conj. og Infin.) dannes af Perfectum Participium i Passiv og Hjælpeverbet **haben** i Præsens (Ind., Conj. og Infin.), f. Ex. Ind: **ich habe gelobt**, jeg har rost, Conj: **ich habe gelobt**, jeg har rost, Inf: **gelobt (zu) haben**, (at) have rost.

2. Plusquamperfectum (Ind. og Conj.) dannes af Perfectum Participium i Passiv og Hjælpeverbet **haben** i Imperfectum (Ind. og Conj.), f. Ex. Ind: **ich hatte gelobt**, jeg havde rost, Conj: **ich hätte gelobt**, jeg havde rost.

3. Futurum (Ind., Conj. og Conditionalis) dannes af Præsens Infinitiv i Activ og Hjælpeverbet **werden** (i Præsens Ind., Præsens Conj. og Imperf. Conj.), f. Ex. Ind: **ich werde loben**, jeg vil ell. skal rose, Conj: **ich werde loben**, jeg vil ell. skal rose, Condit: **ich würde loben**, jeg vilde ell. skulde rose.

4. Futurum exactum (Indic., Conj. og Conditionalis) dannes af Perfectum Infin. i Activ og Hjælpeverbet **werden** (i Præsens Ind., Præsens Conj. og Imperf. Conj.), f. Ex. Ind: **ich werde gelobt haben**, jeg vil have rost ell. jeg faaer rost, Condit: **ich würde gelobt haben**, jeg vilde have rost.

§ 85. Adskillige intransitive Verber bruge i Activ Hjælpeverbet **sein** til at danne de Tider, der ellers dannes ved Hjælp af **haben** (Perfectum og Plusquamperfectum og altsaa ogsaa Fut. exactum). Ex.

Werden blive.

(werden, ward ell. wurde, geworden)

Activ (Handleform)

Indicativ (Den fremsættende Maade)		Conjunctiv (Den forestillende Maade)
Perfectum (Fornutid)		
ich bin geworden	jeg er bleven	ich sei geworden
du bist geworden	du er bleven	du seist geworden
er ist geworden	han er bleven	er sei geworden
wir sind geworden	vi ere blevne	wir seien geworden
ihr seid geworden	I ere blevne	ihr seiet geworden
sie sind geworden	de ere blevne	sie seien geworden
Plusquamperfectum (Førfortid)		
ich war geworden	jeg var bleven	ich wäre geworden
du warst geworden	du var bleven	du wärest geworden
er war geworden	han var bleven	er wäre geworden

wir waren geworden vi vare blevne wir wären geworden
ihr wäret geworden I vare blevne ihr wäret geworden
sie waren geworden de vare blevne sie wären geworden

Infinitiv (Navneform)

Perfectum (Førtidens): geworden (zu) sein, (at) være bleven

Futurum exactum (Førstemtid)

Indicativ

Conjunctiv

(Den fremsættende Maade)

(Den forestillende Maade)

ich werde geworden sein	ich werde geworden sein
jeg vil være bleven ell. jeg faaer blebet	
du wirst geworden sein	du werdest geworden sein
du vil være bleven	
er wird geworden sein	er werde geworden sein
han vil være bleven	
wir werden geworden sein	wir werden geworden sein
vi ville være blevne	
ihr werdet geworden sein	ihr werdet geworden sein
I ville være blevne	
sie werden geworden sein	sie werden geworden sein
de ville være blevne	

Futurum exactum Conditionalis

(Førstemtid i den betingende Maade)

ich würde geworden sein,	jeg vilde være bleven
du würdest geworden sein,	du vilde være bleven
er würde geworden sein,	han vilde være bleven
wir würden geworden sein,	vi vilde være blevne
ihr würdet geworden sein,	I vilde være blevne
sie würden geworden sein,	de vilde være blevne.

§ 86. De Verber, der saaledes bruge Hjælpeverbet **sein** til at danne Tider i Activ, ere i det Hele taget de samme, som i Dansk bruge **være**, nemlig:

1. De Verber, der betegne en Overgang fra en Tilstand til en anden, bruge **sein**, som: **ich bin geworden**, jeg er bleven, **ich bin erschrocken**, jeg er forstrækket, **ich bin genesen**, jeg er kommen mig, **das Glas ist geborsten**, Glaset er revnet, **es ist gefault**, det er raadnet.

2. De Verber, som betegne en Bevægelse, bruge **sein**, naar der er foregaaet en Forandring i Subjektets Sted, men ellers **haben**, som: **er ist geritten**, han er reden, **ich habe noch nie geritten**, jeg har

endnu aldrig redet, find **Sie** gefahren oder geritten? er De kommen fjørende eller ridende? **ich** habe weder zu lange gefahren, noch geritten, jeg har hverken fjørt eller redet for længe.

Anm. Naar ved de Verber, som betegne en Bevægelse, Veiens Længde tilskrives, iagttages det i Tydsk at bruge **sein**, naar Subjektet ikke er kommet tilbage til det Sted, hvorfra det gik ud, f. Ex. **jetzt sind wir zwei Meilen geritten, und haben nur eine halbe Meile zurück**, nu have vi redet to Mil; **ich bin in drei Stunden hin- und hergeritten**, jeg har i tre Timer redet frem og tilbage.

§ 87. Da det er Verbets Betydning, der maa afgjøre Brugen af Hjælpeverbet, kan det undertiden forekomme, at Sprogene afvige fra hinanden, idet de tilsvarende Verber have en forskjellig Grundbetydning eller opfattes paa forskjellig Maade, f. Ex. **ich habe fortgefahren**, jeg er vedbleven, **du bist meiner Frage ausgewichen**, du har undveget mit Spørgsmaal, **so waren wir einer Gefahr entgangen**, saaledes havde vi undgaaet en Fare.

Anm. 1. Særskilt kunne blandt saadanne Verber følgende bemærkes: **er ist mir begegnet**, han har mødt mig og han har begegnet (o: behandlet) mig, **er ist mir gefolgt**, han har fulgt mig, **es ist mir gelungen** ell. **geglückt**, det er ell. har lykkedes mig, **es ist mir übel bekommen**, det har bekommet mig ilde, samt de Verber, der betegne at begynde og at ophøre, hvilke i Tydsk bruge **haben**, i Dansk være, f. Ex. **eine Periode hat kürzlich begonnen**, er nylig begyndt, **der Regen hat aufgehört**, Regnen er hørt op (derfor ogsaa **haben** ved de med **aus** sammensatte Verber, hvor **aus** betyder tilende, som: **er hat ausgedient**, han har ell. er udtjent, **die Bäume haben ausgeblüht**, Træerne have afblomstret).

Anm. 2. Det hedder: **die Bäume sind ausgeschlagen**, Træerne ere sprungne ud, **der Blitz hat eingeschlagen**, Lynilden er slaaet ned, **die Uhr hat geschlagen**, Klokken er slaaet.

§ 88. De Verber, der betegne en Forbliven i en Tilstand bruge **haben**, ligesom i Dansk have, f. Ex. **ich habe geschlafen**, jeg har sovet, **ich habe gewacht**, jeg har vaaget, **ich habe gefessen**, jeg har siddet.

Anm. Dog hedder det **ich bin gewesen**, jeg har været, og **ich bin geblieben**, jeg er bleven.

§ 89. Tidene i Passiv, der alle ere sammensatte, dannes paa følgende Maade:

1. Præsens (Ind., Conj. og Inf.), Imperfectum (Ind. og Conj.), Perfectum (Ind., Conj. og Inf.) og Plusquamperfectum (Ind. og Conj.) dannes af Perfectum Participium i Passiv og Hjælpeverbet **werden**, sat i samme Tid, som man i Passiv vil udtrykke, f. Ex. Præsens: **ich werde gelobt**, jeg bliver rost ell. jeg roses, Impf: **ich wurde gelobt**, jeg blev rost ell. jeg rostes, Perfect: **ich bin gelobt worden** (ikke geworden), jeg er bleven rost, Plusquamperf: **ich war gelobt worden**, jeg var bleven rost, Præsens Infin: **gelobt (zu) werden**, (at) blive rost ell. (at) roses, Perfectum Infin: **gelobt worden (zu) sein**, (at) være bleven rost.

2. Futurum og Futurum exactum (Ind., Conj. og Conditionalis) dannes, det første af Præsens Inf. i Passiv, det sidste af Perfectum Inf. i Passiv og Hjælpeverbet **werden** (i Præsens Ind., Præsens Conj. og Imperf. Coniunctiv), f. Ex. Futurum: **ich werde gelobt werden**, jeg vil ell. skal blive rost ell. roses, Fut. exactum: **ich werde gelobt worden sein**, jeg vil være bleven rost.

Andet Stykke: Conjugationerne.

§ 90. Det tydske Sprog har to Conjugationer. Den første Conjugation danner Imperfectum ved Endelsen **te**, Participium i Passiv ved Endelsen **t** og forandrer (i regelmæssige Verber) aldrig Stammens Vokal, f. Ex. **loben**, rose, **lobte**, **gelobt**. Den anden Conjugation danner Imperfectum uden Endetillæg til Stammen, Participium i Passiv ved Endelsen **en** og forandrer Stammens Vokal, f. Ex. **blasen**, blæse, **blies**, **geblasen**.

A. Første Conjugation.

§ 91. Paradigma for et Verbum af første Conjugation.

Loben, rose.

(**loben**, **lobte**, **gelobt**)

1. Activ (Handleform)

Indicativ	Coniunctiv
(Den fremsættende Maade)	(Den forestillende Maade)

Præsens (Nutid)

<p>ich lobe, jeg roser du lobst, du roser er lobt, han roser</p>	<p>ich lobe, jeg rose (rosen) du lobest, du rose er lobe, han rose</p>
--	--

wir loben, vi rose
ihr lobet, I rose
sie loben, de rose

wir loben, vi rose
ihr lobet, I rose
sie loben, de rose

Imperfectum (Fortid)

ich lobte, jeg roste
du lobtest, du roste
er lobte, han roste
wir lobten, vi roste
ihr lobtet, I roste
sie lobten, de roste

ich lobte, jeg roste
du lobtest, du roste
er lobte, han roste
wir lobten, vi roste
ihr lobtet, I roste
sie lobten, de roste

Perfectum (Fornutid)

ich habe gelobt
du hast gelobt
er hat gelobt
wir haben gelobt
ihr habet gelobt
sie haben gelobt

jeg har rost
du har rost
han har rost
vi have rost
I have rost
de have rost

ich habe gelobt
du habest gelobt
er habe gelobt
wir haben gelobt
ihr habet gelobt
sie haben gelobt

Plusquamperfectum (Førfortid)

ich hatte gelobt
du hattest gelobt
er hatte gelobt
wir hatten gelobt
ihr hättet gelobt
sie hätten gelobt

jeg havde rost
du havde rost
han havde rost
vi havde rost
I havde rost
de havde rost

ich hätte gelobt
du hättest gelobt
er hätte gelobt
wir hätten gelobt
ihr hättet gelobt
sie hätten gelobt

Futurum (Fremtid)

ich werde loben
du wirst loben
er wird loben
wir werden loben
ihr werdet loben
sie werden loben

jeg vil ell. skal rose
du vil ell. skal rose
han vil ell. skal rose
vi ville ell. skulle rose
I ville ell. skulle rose
de ville ell. skulle rose

ich werde loben
du werdest loben
er werde loben
wir werden loben
ihr werdet loben
sie werden loben

Futurum Conditionalis

(Fremtid i den betingende Maade)

ich würde loben, jeg vilde rose
du würdest loben, du vilde rose
er würde loben, han vilde rose
wir würden loben, vi vilde rose
ihr würdet loben, I vilde rose
sie würden loben, de vilde rose

Futurum exactum (Førfremtid)

ich werde gelobt haben	jeg vil have rost ell. jeg faaer rost	ich werde gelobt haben
du wirst gelobt haben	du vil have rost	du werdest gelobt haben
er wird gelobt haben	han vil have rost	er werde gelobt haben
wir werden gelobt haben	vi ville have rost	wir werden gelobt haben
ihr werdet gelobt haben	I ville have rost	ihr werdet gelobt haben
sie werden gelobt haben	de ville have rost	sie werden gelobt haben

Futurum exactum Conditionalis

(Førfremtid i den betingende Maade)

ich würde gelobt haben, jeg vilde have rost
du würdest gelobt haben, du vilde have rost
er würde gelobt haben, han vilde have rost
wir würden gelobt haben, vi vilde have rost
ihr würdet gelobt haben, I vilde have rost
sie würden gelobt haben, de vilde have rost

Imperativ (den bydende Maade)

Præsens (Nutid)

Sing. 2 Pers. lobe, ros	Plur. 2 Pers. lobet, roser
3 Pers. lobe Er (Sie), ros	3 Pers. loben Sie, ros ell. roser

Infinitiv (Navneform)

Præsens (Samtidens): (zu) loben, (at) rose

Perfectum (Førtidens): gelobt (zu) haben, (at) have rost

Participium (Tilleggsform)

Præsens (Samtidens): lobend, rosende

2. Passiv (Vidiform)

ich werde gelobt	jeg bliver rost ell. jeg roses	ich werde gelobt
du wirst gelobt	du bliver rost	du werdest gelobt
er wird gelobt	han bliver rost	er werde gelobt
wir werden gelobt	vi blive roste	wir werden gelobt
ihr werdet gelobt	I blive roste	ihr werdet gelobt
sie werden gelobt	de blive roste	sie werden gelobt

Imperfectum (Fortid)

ich wurde gelobt	jeg blev rost ell. jeg rostes	ich würde gelobt
du würdest gelobt	du blev rost	du würdest gelobt
er wurde gelobt	han blev rost	er würde gelobt
wir wurden gelobt	vi bleve roste	wir würden gelobt
ihr würdet gelobt	I bleve roste	ihr würdet gelobt
sie wurden gelobt	de bleve roste	sie würden gelobt

Perfectum (Førnutid)

ich bin gelobt worden	ich sei gelobt worden
	jeg er bleven rost
du bist gelobt worden	du seist gelobt worden
	du er bleven rost
er ist gelobt worden	er sei gelobt worden
	han er bleven rost
wir sind gelobt worden	wir seien gelobt worden
	vi ere blevne roste
ihr seid gelobt worden	ihr seiet gelobt worden
	I ere blevne roste
sie sind gelobt worden	sie seien gelobt worden
	de ere blevne roste

Plusquamperfectum (Førfortid)

ich war gelobt worden	ich wäre gelobt worden
	jeg var bleven rost
du warst gelobt worden	du wärest gelobt worden
	du var bleven rost
er war gelobt worden	er wäre gelobt worden
	han var bleven rost
wir waren gelobt worden	wir wären gelobt worden
	vi vare blevne roste
ihr wäret gelobt worden	ihr wäret gelobt worden
	I vare blevne roste
sie waren gelobt worden	sie wären gelobt worden
	de vare blevne roste

Futurum (Fremtid)

ich werde gelobt werden	ich werde gelobt werden
	jeg vil ell. skal blive rost ell. roses
du wirst gelobt werden	du werdest gelobt werden
	du vil ell. skal blive rost

er wird gelobt werden	er werde gelobt werden
	han vil ell. skal blive rost
wir werden gelobt werden	wir werden gelobt werden
	vi ville ell. skulle blive roste
ihr werdet gelobt werden	ihr werdet gelobt werden
	I ville ell. skulle blive roste
sie werden gelobt werden	sie werden gelobt werden
	de ville ell. skulle blive roste

Futurum Conditionalis

(Fremtid i den betingende Maade)

ich würde gelobt werden,	jeg vilde blive rost
du würdest gelobt werden,	du vilde blive rost
er würde gelobt werden,	han vilde blive rost
wir würden gelobt werden,	vi vilde blive roste
ihr würdet gelobt werden,	I vilde blive roste
sie würden gelobt werden,	de vilde blive roste

Futurum exactum (Førfremtid)

ich werde gelobt worden	ich werde gelobt worden
sein	jeg vil være bleven rost
du wirst gelobt worden	du werdest gelobt worden
sein	du vil være bleven rost
er wird gelobt worden	er werde gelobt worden
sein	han vil være bleven rost
wir werden gelobt worden	wir werden gelobt worden
sein	vi ville være blevne roste
ihr werdet gelobt worden	ihr werdet gelobt worden
sein	I ville være blevne roste
sie werden gelobt worden	sie werden gelobt worden
sein	de ville være blevne roste

Futurum exactum Conditionalis

(Førfremtid i den betingende Maade)

ich würde gelobt worden sein,	jeg vilde være bleven rost
du würdest gelobt worden sein,	du vilde være bleven rost
er würde gelobt worden sein,	han vilde være bleven rost
wir würden gelobt worden sein,	vi vilde være blevne roste
ihr würdet gelobt worden sein,	I vilde være blevne roste
sie würden gelobt worden sein,	de vilde være blevne roste

Infinitiv (Navneform)

Præsens (Samtidens): gelobt (zu) werden, (at) blive rost ell.
roses

Perfectum (Førtidens): gelobt worden (zu) sein, (at) være
bleven rost

Participium (Tilfølgform)

Perfectum (Førtidens): gelobt, rost.

Ann. 1. Endelserne *st*, *t* og *te* antage et forbindende *e* i Berber, hvis Stamme ender paa et Tungebogstav (*b*, *t*, *th*), f. Ex. *du redest* (ikke *redst*), *er wartet*, *ich wüthete*, *gekostet*, Endelsen *st* desuden i Berber, hvis Stamme ender paa et Hvirlebogstav (*s*, *ff*, *ß*, *sch*, *z*), f. Ex. *du reiseft*, *haffest*, *tanzest*. Endelserne *t* og *te* antage i Berber, hvis Stamme ender paa *f*, samt i Berbet *fäen*, *faae*, enten forbindende *e* ell. en Apostroph, som: *er reiset* ell. *reist*, *reiset* ell. *reiste*, *gereiset* ell. *gereist*, *er säet* ell. *sä't* (derimod *er baut*, *blüht*).

Ann. 2. Berber paa *eln* og *ern* have aldrig forbindende *e*, undtagen i Præs. Conj., f. Ex. *ich tadele* (sædv. *table*), *du tadelst*, *er tadelst*, *wir tadeln*; Imperativ: *tadele* (sædv. *table*) Plur. *tadelst*; *ich wanderte*, *gewandert*; Conj.: *ich tadele* (sædv. *table*), *du tadelest* (sædv. *tablest*), *wir tadelen* (sædv. *tablen*). — Berber paa *nen* og *men* med forangaaende Consonant (undt. *r* og blot Consonantfordobling) have altid forbindende *e*, som: *du segnest*, *er rechnet*, *ich athmete*, *gewidmet* (men: *du warnst*, *er kennt*).

§ 92. Uregelmæssige Berber af første Conjugation.

1. Berberne *brennen*, *brände*, *kennen*, *hjene*, *nennen*, *nævne*, *rennen*, *rende*, antage i Imperf. Ind. og Perf. Part. Vokalene *a* istedetfor *e*, men i Imperf. Conj. beholde de deres *e*, som: *brennen*, *brannte* (Conj.: *brennte* ell. *brennete*), *gebrannt*. *Senden*, *sende*, og *wenden*, *vende*, conjugeres enten paa samme Maade eller regelmæssig, som: *senden*, *sandte* (ell. *sendete*), *gesandt* (ell. *gesendet*).

2. Berberne *bringen*, *bringe*, *brachte* (Conj.: *brächte*), *gebracht*, *denken*, *tænke*, *dachte* (Conj.: *dächte*), *gedacht*, og *dünken*, *tykke*, *synes*, *dächte*, *gedächte* (Præs. Ind. *es dünkt* ell. *düncht*).

3. *Dürfen*, *turde*, *maatte* (o: have Lov til), *können*, *kunne*, *mögen*, *gide* (o: have Lust, deraf: *ville*), *kunne* ell. *maatte* (o: være mulig), *müssen*, *maatte* (o: være nødt), *sollen*, *skulle*, *burde*, *wollen*, *ville*, samt *wissen*, *vide*, conjugeres saaledes:

Activ

Præsens Indic.

<i>ich darf</i>	<i>kann</i>	<i>mag</i>	<i>muff</i>	<i>sohl</i>	<i>will</i>	<i>weiß</i>
<i>du darfst</i>	<i>kannst</i>	<i>magst</i>	<i>muffst</i>	<i>sohst</i>	<i>willst</i>	<i>weißst</i>
<i>er darf</i>	<i>kann</i>	<i>mag</i>	<i>muff</i>	<i>sohl</i>	<i>will</i>	<i>weiß</i>
<i>wir dürfen</i>	<i>können</i>	<i>mögen</i>	<i>müssen</i>	<i>sollen</i>	<i>wollen</i>	<i>wissen</i>
<i>ihr dürft</i>	<i>könnet</i>	<i>möget</i>	<i>müßet</i>	<i>sollet</i>	<i>wollet</i>	<i>wisset</i>
<i>sie dürfen</i>	<i>können</i>	<i>mögen</i>	<i>müssen</i>	<i>sollen</i>	<i>wollen</i>	<i>wissen</i>

Præsens Conj.

<i>ich dürfe</i>	<i>könne</i>	<i>möge</i>	<i>müße</i>	<i>solle</i>	<i>wolle</i>	<i>wisse</i>
<i>du dürfest</i> etc.						

Imperf. Ind.

<i>ich durfte</i>	<i>konnte</i>	<i>möchte</i>	<i>müßte</i>	<i>solte</i>	<i>wollte</i>	<i>wußte</i>
-------------------	---------------	---------------	--------------	--------------	---------------	--------------

Imperf. Conj.

<i>ich dürfte</i>	<i>könnte</i>	<i>möchte</i>	<i>müßte</i>	<i>solte</i>	<i>wollte</i>	<i>wüßte</i>
-------------------	---------------	---------------	--------------	--------------	---------------	--------------

Imperativ

mangler, undtagen:

wisse

Præs. Participium

<i>dürfend</i>	<i>könnend</i>	<i>mögend</i>	<i>müssend</i>	<i>sollend</i>	<i>wollend</i>	<i>wissend</i>
----------------	----------------	---------------	----------------	----------------	----------------	----------------

Perf. Partic.

<i>gedurft</i>	<i>gekonnt</i>	<i>gemocht</i>	<i>gemußt</i>	<i>gesollt</i>	<i>gewollt</i>	<i>gewußt</i>
----------------	----------------	----------------	---------------	----------------	----------------	---------------

4. *Thun*, *gjøre*, *that* (Conj.: *thäte*), *gethan*, har efter Vokalene *u* intet forbindende *e*, undt. i Præsens Conj. og Præsens Part., som: Ind: *du thust*, *wir thun*, Imper: *thue* (*thu*) Plur: *thut*, Inf: *thun*; men Conj: *du thuest*, *wir thuen*, Part: *thuend*.

5. Uregelmæssige i Perfectum Participium ere Berberne *mahlen*, *male* (paa *Mölle*), *salzen*, *salte*, *schroten*, *grutte*, *spalten*, *spalte*, idet de ende paa *en* istedetfor paa *t*, som: *das Holz ist gespalten*, *geschrotenes Malz*. Dog bruges nu ved Hjelpeverbet *haben* hyppigt Formen paa *t*, som: *er hat die Suppe gesalzt*. (*Falten*, *folde*, har begge Former.)

6. Uvigende i Perfectum Participium ere de Berber, der ikke have Tonen paa første Stavelse, idet de ikke antage Forstavelsen *ge*. Saadanne Berber ere de paa *iren*, som: *studiren*, *stübere*, *spazieren*, *spädere*, samt enkelte andre, som: *casteien*, *späge*, *posaunen*, *basune*, *prophezeien*, *späae* o. fl. (cf. de ægte sammensatte Berber § 102).

B. Anden Conjugation.

§ 93. Paradigma for et Verbum af anden Conjugation.

Blasen, blæse.

(blasen, blies, geblasen)

Activ

Indicativ

Conjunctiv

Præsens

ich bläse, jeg bläser	ich bläse, jeg bläser
du bläsest	du bläsest
er bläst	er bläse
wir blasen	wir blasen
ihr blaset	ihr blaset
sie blasen	sie blasen

Imperfectum

ich blies, jeg bläste	ich bliese, jeg bläste
du bliesest	du bliesest
er blies	er bliese
wir bliesen	wir bliesen
ihr blieset	ihr blieset
sie bliesen	sie bliesen

Imperativ

Præsens

Sing. 2 Pers. bläse, bläs	Plur. 2 Pers. blaset, bläser
3 Pers. bläse Er (Sie), bläs	3 Pers. blasen Sie, bläs ell. bläser

Infinitiv

Præsens: (zu) blasen, (at) bläse

Participium

Præsens: blasend, bläsende

Perfectum: geblasen, bläst.

De øvrige Tider i Activ samt alle Tiderne i Passiv dannes ligesom i Verberne af første Conj.

§ 94. Verberne af anden Conj. kunne efter de forskjellige Forandringer af Stammens Vokal inddeles i otte Classer:

Første Klasse.

(Præs. a, Imperf. ie ell. i, Part. a)

blasen, bläse	blies	geblasen	hangen, hänge	hieng	gehangen
braten, stege	briet	gebraten	lassen, lade	ließ	gelassen
fallen, falde	fiel	gefallen	rathen, raade	rieth	gerathen
fangen, fange	fang	gefangen	schlafen, sove	schlieff	geschlafen
halten, holde	hielt	gehalten			

(Uregelm.)

gehen, gaae	ging	gegangen	rufen, raabe	rief	gerufen
hauen, hugge	hieb	gehauen	stoßen, stöde	stieß	gestoßen.
laufen, løbe	lief	gelaufen			

Anm. Braten kan som transit. Verbum ogsaa gaae efter første Conj. i Præs. og Imperf., du bratest, er bratet, ich bratete.
— Hauen har i Imperf. haute om en bedvarende Suggen, som: er haute Holz.

Anden Klasse.

(Præs. a, Imperf. u, Part. a)

backen, bage	back	gebacken	schlagen, slaae	schlug	geschlagen
fahren, fare	fuhr	gefahren	tragen, bære	trug	getragen
graben, grave	grub	gegraben	wachsen, vore	wuchs	gewachsen
laden, lade o: læsse	lud	geladen	waschen, vasse	wusch	gewaschen
schaffen, skabe	schuf	geschaffen			

(Uregelm.)

stehen, staae stand (hæld. stund) gestanden.

Anm. Om backen gjælder det samme, som om braten (se Første Klasse, Anm.).

Tredie Klasse.

(Præs. e, Imperf. a, Part. e)

essen, spise	aß	geessen	lesen, læse	las	gelesen
fressen, æde	fraß	gefressen	messen, maale	maß	gemessen
geben, give	gab	gegeben	sehen, see	sah	gesehen
genesen, helbrede	genas	genesen	treten, træde	trat	getreten
geschehen, skee	geschah	geschehen	vergessen, glemme	vergaß	vergessen.

(Uregelm.)

bitten, bede bat gebeten sigen, sidde saß geseffen.
 liegen, ligge lag gelegen

Fjerde Klasse.

(Præs. e, Imperf. a, Part. o)

1. brechen, brække brach gebrochen nehmen, tage nahm genommen
 erschrecken, for- erschrak erschrocken sprechen, tale sprach gesprochen
 strækles stehen, stille stach gestochen
 gebären, føde gear geboren treffen, træffe traf getroffen

(Uregelm.)

kommen, komme kam gekommen

2. befehlen, befale befahl befohlen gelten, gjælde galt gegolten
 bergen, skjule barg geborgen schelten, ud- schalt gescholten
 bersten, briste barst ell. geborsten skjælde
 borst stehlen, stjæle stahl gestohlen
 empfehlen, empfahl empfohlen
 anbefale

3. helfen, hjælpe half geholfen werben, warb erworben
 sterben, døe starb gestorben hverve
 verderben, for- verdarb verdorben werfen, kaste warf geworfen.
 dærves

Ann. Verderben, fordærves, men verderben, fordærve, bedst efter første Conj. — Af rächen, hævne, forekommer undertiden Part. gerochen f. gerächt.

Femte Klasse.

(Præs. e, Imperf. o, Part. o)

1. dreschen, tærste drosch gedroschen quellen, vælde quoll gequollen
 fechten, fegte focht gefochten schmelzen, smelte schmolz geschmolzen
 flechten, flette flocht geflochten schwellen, svulme schwoll geschwollen

2. bewegen, bevæge bewog bewogen scheren, klippe schor geschoren
 heben, hæve hob gehoben weben, væve wob gewoben
 melken, malle molf gemolken gähren, gjære gohr gegohren
 pflegen, ben- pflog gepflogen schwären, buldne schwor geschworen
 give sig til wägen, veie wog gewogen

(Uregelm.)

erlöschen, sluffes erlosch erloschen schwören, schwor ell. geschworen.
 erschallen, lyde erscholl erschollen sverge schwur

Ann. Weben gaaer i atm. Prosa efter første Conj. — Wägen, veie i transit. Betydn., gaaer ogsaa efter første Conj., men erwägen, overveie, alene efter anden Conj. — Gähren og erschallen i Imperf. ogsaa efter første.

Sjette Klasse.

(Præs. i, Imperf. a, Part. u)

1. binden, binde band gebunden singen, synge sang gesungen
 dringen, tvænge drang gedrungen sinken, synke sank gesunken
 finden, finde fand gefunden springen, sprang gesprun-
 gelingen, lyktes gelang gelungen springe gen
 klingen, klinge klang geklungen stinken, stinke stank gestunken
 ringen, brydes rang gerungen trinken, drinke trank getrunken
 schlingen, schlang geschlungen winden, binde wand gewunden
 slynge gen o: snoe
 schwinden, schwand geschwunden zwingen, zwang gezwun-
 swinde den twinge gen
 schwingen, schwang geschwun-
 swinge gen

(Uregelm.)

dingen, tinge dung gedungen schinden, flaae schund geschunden

2. (Med o i Part. efter fordoblet Mærkebogstav)

beginnen, begynde begann begonnen schwimmen, schwamm geschwom-
 gewinnen, vinde gewann gewonnen svømme men
 rinnen, vinde rann geronnen sinnen, tænke sann gesonnen
 spinnen, spinde spann gesponnen

(Uregelm.)

glimmen, ulme glomm geglommen klimmen, klavre klomm geklommen.

Ann. Dingen var i Imperf. ofte dingte. — Glimmen og klimmen ogsaa efter første Conj.

Syvende Klasse.

(Præs. ie, Imperf. o, Part. o)

biegen, böie	bog	gebogen	schiefen, flyde	schoff	geschossen
bieten, byde	bot	geboten	schließen, slutte	schloß	geschlossen
fliegen, flyde	flog	geflogen	sieden, syde	sott	gesotten
fliehen, flye	floh	geflohen	sprießen, spire	sproß	gesprossen
fließen, flyde	floss	geflossen	stieben, syge	stob	gestoben
frieren, fryse	fror	gefroren	triefen, dryppe	troff	getroffen
genießen, nyde	genoss	genossen	verdrießen, fortryde	verdroß	verdroffen
gießen, gyde	goss	gegossen	verlieren, tabe	verlor	verloren
kriechen, krybe	kroch	gekrochen	wiegen, veie	wog	gewogen
riechen, lugte	roch	gerochen	ziehen, drage	zog	gezogen
schieben, skyde	schob	geschoben			

o: stubbe

(Med it i Præs.)

erküren, udklaare	erkor	erkoren	trügen, stufte	trog	getrogen
lügen, lyve	log	gelogen	(sj. triegen)		

(Med an i Præs.)

saufen, drinke	soff	gesoffen	schrauben, snyse	schraub	geschraubt
fangen, fuge	fog	gefogen	schrauben, skrue	schraub	geschraubt

Anm. Triefen, schrauben og schrauben ogsaa efter første Conj.

Attende Klasse.

(Præs. ei, Imperf. i (ie), Part. i (ie))

1. befeissen, beflitte	besiff	bestiffen	reisen, rive	riff	gerissen
beissen, bide	biss	gebissen	reiten, ride	ritt	geritten
erbleichen, blegne	erblich	erblichen	schleichen, snige	schlich	geschlichen
gleichen, ligne	glich	geglichen	schleifen, slipe	schliff	geschliffen
gleiten, glide	glitt	geglichen	schleifen, splitte	schliff	geschliffen
greifen, gribe	griff	gegriffen	schmeissen, smide	schmiss	geschmissen
keifen, kjæffe	kiff	gekiffen	schneiden, skjære	schnitt	geschnitten
kneifen, knibe	kniff	gekniiffen	schreiten, stride	schritt	geschritten
leiden, lide	litt	gelitten	streichen, stryge	strich	gestrichen
pfeifen, pibe	psiff	gepsiffen	streiten, stride	stritt	gestritten
			weichen, vige	wich	gewichen

2. bleiben, blive	blieb	geblieben	schreiben, scribe	schrieb	geschrieben
gedeihen, tribes	gedieh	gediehen	leihen, laane	lieh	geliehen
			meiden, stye	mied	gemieden
			preisen, prise	pries	gepriesen
			reiben, gnide	rieb	gerieben
			scheiden, stille	schied	geschieden
			scheinen, stinne	schien	geschienen
			schreien, strige	schrie	geschrien
				sigte	for

(Uregelm.)

heissen, hedde hieß geheissen.

Anm. Reifen og kneifen ogsaa efter første Conj.

§ 95. Enkelte Tider og Former i anden Conjugation.

1. Præs. Ind. forandrer i anden og tredje Person Sing. Vokalene paa følgende Maade:

1. De Verber, som have Vokalene a, forandre denne til ä, som: ich falle, du fällst, er fällt, wir fallen o. s. v.

Undt. Laden, schaffen og erschallen.

2. De Verber, som have Vokalene e, forandre denne til i eller ie, som: ich spreche, du sprichst, er spricht, wir sprechen o. s. v.; ich befehle, du befehlst, er befehlt, wir befehlen o. s. v.

Undt. Gehen, stehen, genesen, samt (5 Cl. 2) bewegen, heben, melken, pflegen, scheren, weben. Versten beholder sædd. e.

Anm. Yangt i (ie) faae de, som have h efter e, som: ich stehle, du stiehst, er stiehlt (undt. ich nehme, du nimmst, er nimmt), samt de, som have en enkelt Consonant efter e, som: ich gebe, du gibst, er giebt (undt. ich trete, du trittst, er tritt).

3. De Verber, som have andre Vokaler end a og e, beholde disse uforandrede, som:

ich finde, du findest, ich treibe, du treibst.

Undt. Ich laufe, du läufst, ich stoße, du stößest, ich erlöschte, du erlöschest, ich saufe, du säufst (ich komme, du kommst).

(4. I ældre Tid forandrede flere Verber af syvende Klasse ie til eu, nemlig de, hvis Stamme ender paa f, som: fließe, fleuchst, fleuchst, samt bieten, fliegen, kriechen, triefen og lügen, som: biete, bentst, bent. De med Mærkebogstavet h forandrede dette tillige til ch, nemlig: fliehe, fleuchst og ziehe, zeuchst.)

2. Præsens Imperativ.

1. Præsens Imperativ dannes i Alm. ligesom i Verberne af første Conj., som: **falle, fallet, binde, bindet**; dog kan i mange Verber i anden Person Sing. Endelsen bortkastes, som: **halt(e), trink(e)** og i Alm. **lass, komm**.

2. Men de Verber, som i Præs. Ind. forandre *e* til *i* ell. *ie*, antage ogsaa i Imper. i anden Person i Sing. denne Vokal, og bortkaste da altid Endelsen, som: **iff, triff, gieb, sieh** (men: **sehe Er, sehet, sehen Sie**).

Undt. **Ich werde, du wirst, Imper. werde.**

(3. De Verber af syvende Klasse, som i Ind. forandre *ie* til *eu* (1, 4), faae den samme Vokal i Imper. og bortkaste Endelsen, som: **beut, fleuch**.)

3. Imperf. Conj. dannes af Imperf. Ind. ved at tilføie *e*, som: **ich hieb, ich hiebe, ich schrie, ich schrie**. Har Imperf. Ind. Vokalen *a*, *o* eller *u*, faaer denne Dmlyd, som: **ich aß, ich aße, ich slog, ich flöge, ich trug, ich trüge**.

Undt. Verberne **helfen, sterben, verderben, werden og werfen** (4 Gl. 3) forandre *a* til *ü*, som: **starb stürbe**. (Verberne af 4 Gl. 2 og 6 Klasse 2 have almind. regelmæssig Dmlyd, men kunne ogsaa forandre *a* til *ö*, som: **befahl, befähle og besöhle, begann, begänne og begönne**.)

4. Endelsen *st* antager forbindende *e* i de Verber, hvis Stamme ender paa et Hvirlebogstav (*f, ß, ff, sch, z*), som: **du liefest, du lafest, du lässest, du liebest**; ligeledes i Præs. Ind. i de Verber, hvis Stamme ender paa et Tungebogstav (*b, t*), saafremt de ikke have Vokalforandring, som: **du bittest, du findest** (men: **du hältst, du giltst, du sichtsst** og i Imperf. Ind. **du fandst, du rittst**).

Endelsen *t* antager forbindende *e* i de Verber, hvis Stamme ender paa et Tungebogstav (*b, t*), saafremt de ikke forandre Vokalen, som: **er bittet, bindet, reitet** (men: **er brät, hält, rätth tritt, gilt, schilt, sicht, flicht**, hvor Stammens *t* tillige gjælder som Endelse). — I Verber, hvis Stamme ender paa *f*, antager den det forbindende *e* ell. Apostroph, som: **er weiset ell. weist** (cf. § 91 Anm. 1).

§ 96. Adskillige Verber af anden Conj., som have intransitiv Betydning, have tilsvarende transitiv Verber, der gaar efter første Conjugation.

1. De som i Præsens have forskjellig Vokal i Stammen:

a, **fallen, falde, fällen, fælde — liegen, ligge, legen, lægge — sinken, synke, senken, sænke — sitzen, sidde, setzen sætte — springen, springe, sprengen, spränge** (ogsaa: **ride**) — *b*, **bringen, trænge** (intrans.), **drängen, tränge** (trans.) — **erlaufen, drukne** (intrans.), **er-säufen, drukne** (trans.) — **ertrinken, drukne** (intrans.), **ertränken, drukne** (trans.) — **hängen, hænge** (intrans.), **hängen, hænge** (trans.) — **schwimmen, svømme** (intrans.), **schwemmen, svømme** (trans.) *c*, **fließen, flyde, flößen, lade flyde** (deraf: **einflößen, indgive**) — **fangen, fuge, die, fängen, give Die — trinken, drikke, tränken, vande væde**.

2. De, som i Præsens have samme Vokal i Stammen:

a, **erbleichen, blegne, bleichen, blege — erlöschén, slukkes, löschén, slukke — erschrecken, forstrækkes, erschrecken, forstrække** — *b*, **schmelzen, smelte** (intrans.), **schmelzen, smelte** (trans.) — **sieden, syde** (intrans.), **sieden, syde** (trans.) — *c*, **quellen, væde, quellen, udbløde** (som: **Erbsen, Wërter**) — **schwellen, svulme, schwellen, bringe til at at svulme**, (som: **der Wind schwellte die Segel, Binden fyldte Seilene**).

§ 97. Nogle Verber have i forskjellig Betydning antaget forskjellig Conjugation:

a, **bescheren, beklippe** (anden Conj.), **bescheren, bestjære** *o*: tildele (første C.) — **bewegen, bevæge** *o*: formaae til (anden C.), **bewegen, bevæge** i legemlig Betydn. og røre (første C.) — **pflügen, hengive sig til** *o*: holde, øve, pleie (anden C.), **pflügen, pleie** *o*: passe og være vant til (første C.) — **schaffen, skabe** (anden C.), **schaffen, skaffe** (første C.) — **scheiden, stille og stilles** (anden C.), **scheiden, stille** kemist (første C.) — **schleifen, slibe** (anden C.), **schleifen, sløise** (første C.) — *b*, **bitten, bede** *o*: begjære (anden Conj.), **beten, bede** *o*: holde Bøn (første C.) — **stechen, stikke** *o*: gjøre Hul (anden C.), **stechen, stikke** *o*: putte ind i et Hul og sidde i et Hul (første C.).

Tredie Stykke: Sammensatte Verbers Conjugation.

§ 98. Med Hensyn til Sammensætningens Behandling deles de sammensatte Verber i følgende Classer:

1, Verber, i hvilke Sammensætningen kun bibeholdes i nogle Tider, men ophæves andre, uægte sammensatte, som: **abgeschlagen, afflaae, mitbringen, medbringe**. Disse have altid Tonen paa Sammensætn.s første Deel (Adverbiet).

2, Verber, i hvilke Sammensætn. bibeholdes i alle Tider, ægte sammensatte, hvilke atter kunne deles i:

a, ægte sammensatte Verber, der have Tonen paa sidste Deel af Sammensætn. (Verbet), som: **befehlen**, befale.

b, ægte sammensatte Verber, der have Tonen paa første Deel af Sammensætn. (Nomen), som: **hohnlächeln**, smile.

§ 99. I de uægte sammensatte Verber forbindes Adv. med Verbet, naar det staaer foran, men udgjør et Ord for sig, naar det staaer efter Verbet. Reglerne for dets Plads ere:

1, I Præs. og Imperf. Ind. og Conj. staaer Adv. efter Verbet i enhver Hovedsætn., foran Verbet i de fleste Bisætninger.

2, I Præs. Imperativ staaer Adv. efter Verbet.

3, I Præs. Inf. staaer Adv. foran, og har Inf. zu foran sig, skrives Adv. og zu og Verbet i eet Ord.

4, I Præs. Part. staaer Adv. foran Verbet.

5, I Perf. Part. staaer Adv. foran Verbet, og Forstavelsen ge staaer altsaa imellem Adv. og Verbet.

§ 100. Paradigma for et uægte sammensat Verbums Conjugation.

Ausführen, udføre.

(ausführen, führte aus, ausgeführt)

Activ (Handleform)

Indicativ

(Den fremsættende Maade)

Conjunctiv

(Den forestillende Maade)

Præsens (Nutid)

ich führe aus ell. ich ausführe	ich führe aus ell. ich ausführe
du führst aus ell. du ausführst	du führst aus ell. du ausführst
o. s. v.	o. s. v.

Imperfectum (Fortid)

ich führte aus ell. ich ausführte	ich führte aus ell. ich ausführte
o. s. v.	o. s. v.

Imperativ (den bydende Maade)

Præsens (Nutid)

Sing. 2 Pers. führe aus	Plur. 2 Pers. führet aus
3 Pers. führe Er (Sie)	3 Pers. führen Sie aus
aus	

Infinitiv (Navneform)

Præsens (Samtidens): **ausführen** ell. **auszuführen**

Participium (Tilfølgform)

Præsens (Samtidens): **ausführend**

Perfectum i Passiv (Fortidens i Bideform): **ausgeführt**.

§ 101. Uægte sammensatte ere: 1, de Verber, der ere sammensatte med et Stedsadverbium, som: **abschlagen**, aflaae, **einsetzen**, indsætte, **darstellen**, fremstille 2, de Verber, der ere sammensatte med en Præposition, som: **vorschlagen**, foreslaae, **auffegen**, paasætte 3, nogle faa med Egenkabsadverbier sammensatte, nemlig: **fehlschließen**, slutte feil, **freilassen**, løslade, **genugthun**, fyldesgjøre, **großthun**, lade stor, **großsprechen**, broute, **gutmachen**, gjøre godt, **gutsagen**, sige god for, **heimsuchen**, hjemføge, **hochachten**, høiagte, **loslassen**, løslade, **wahrnehmen**, iagttage, **wertschätzen**, høiagte o. fl.

Anm. Nogle faa Undtagelser findes anførte under de ægte sammensatte Verber (§ 103, 104 og 106).

§ 102. Uægte sammensatte Verber, der have Tonen paa sidste Deel af Sammensætn., behandles som Verber, der ikke ere sammensatte, med Undt. af at de inter ge faae i Perf. Part. (cf. § 92—6), som: **befehlen**, befale, **befahl**, **befohlen** (ikke: **gebefohlen**).

§ 103. Uægte sammensatte Verber med Tonen paa sidste Deel af Sammensætningen ere: 1, de med Forstavelse be, ge, emp, ent, er, ver, zer sammensatte, som: **befegen**, besætte, **empfinden**, føle, 2, **wiederholen**, gjentage, 3, de med Præp. wider, imod, sammensatte, som: **widerstehen**, modstaae, 4, de med voll i Betydningen tilende sammensatte, som: **vollenden**, fuldende.

Anm. I **bevorstehen**, forestaae, er **bevor** et forældet Adv., altsaa: **es steht ihm bevor**.

§ 104. Deels uægte sammensatte (med Tonen paa Sammensætnings første Deel) deels ægte sammensatte (med Tonen paa Sammensætn.s sidste Deel) ere de med Præp. **hinter**, **durch**, **um**, **über** og **unter** sammensatte.

De med **hinter** sammensatte ere uægte sammensatte, naar **hinter** betyder bag ved, som: **er brachte**, **legte es hinter**, ellers ægte sammensatte, som: **er hat mich hintergangen**, narret mig, **er hinterließ Frau und Kinder**, han efterlod Kone og Børn, **die dem Kaiser hinterbrachte Verhöhnung**, den Keiseren hemmeligt meddeelte Forhaanelse, **die Hinterbliebenen**, de Efterladte.

De med **durch**, **um**, **über** og **unter** sammensatte Verber ere følgende Regler underkastede:

1, Intr. Verber ere uægte sammensatte, som: **er ist umge-**

kommen, han er omkommen, **ich bin mit ihm umgegangen**, jeg har omgaaedes med ham.

Undt. **übernachten**, overnatte, **überwintern**, overvintre, og **unterliegen**, ligge under.

2, Transit. Verber ere uægte sammensatte, naar der ved den Handling, de betegne, skeer en Forandring i Obj.s Sted, som: **ich habe ein Messer durchgestochen**, jeg har stultet en Kniv igjennem, **lege ihm ein Kissen unter**, læg en Pude under ham; men transit. Verber ere ægte sammensatte, naar Obj.s Sted ikke forandres, som: **sie durchbohrten ihn**, de gjennemborede ham, **er untergrub den Baum**, han undergravede Træet.

Undt. **sich unterschreiben**, underskrive sig, **sich unterzeichnen**, undertegne sig.

Ann. Hvad der gjælder om Obj., naar det transit. Verbum staaer i Act., gjælder om Subj., naar Verbet staaer i Passiv, som: **das Messer wurde durchgestochen**; **er wurde durchbohrt**.

3, Staaer Praepositionen i overført Betydn. eller er Udtrykket figurligt, gjælde følgende Regler:

a, **Durch** følger i Alm. den under 2, givne Regel, f. Ex. **er hat seine Meinung durchgesetzt**, han har sat sin Mening igjennem, **ein mit Gold durchwirktes Kleid**, en med Guld gjennemvirket Klædning.

Undt. Følgende med **durch** sammensatte Verber ere uægte sammensatte, uagtet Obj.s Sted ikke forandres: 1, De, der betegne en Bearbejdelse af Obj., naar den foretages i den Hensigt at forandre Obj.s Bessaffenhed, som: **ich habe den Teig durchgearbeitet**, **er wurde durchgeprüft**. Men foregaaer ved Bearbejdelsen ingen Forandring i Obj.s Bessaffenhed, men i det handlende Subj.s Indsigt, ere Verberne ægte sammensatte, som: **ich habe seine Taschen durchsucht**, **die Sache durchdacht**. 2, De, der betegne en Gjennemgaaen af en Ting fra den ene Ende til den anden, som: **ich habe die Rechnung durchgesehen**, **das Stück durchgespielt**, **durchgefungen**. Men er Obj. en Tid, da ere de ægte sammensatte, som: **ich habe die Nacht durchwacht**, **meine Jugend durchweint**. 3, De sammensatte Verber, i hvilke **durch** har Betydn. itu, som: **ich habe meine Finger durchgenäht**, eller Betydningen over, som: **ich habe das Tuch durchgerissen**.

b, **Um** danner i alle overførte Betydn., f. Ex. omsuld, om igjen og anderledes, om imellem hinanden, en uægte Sammensætn., f. Ex. **den Tisch umzuwerfen**; **umzubauen**, **umzuschaffen**; **Sinen umzustim-**

men, **einen Brief umzuschreiben** — dog ægte sammensat er: **einen Begriff zu umschreiben** — **umzuführen**, fremdeles: **die Hand umzuführen**, **Sinen umzubringen**.

c, **Über** og **unter** danne i alle overførte Betydn. en ægte Sammensætn., f. Ex: **er überlebte seine Kinder**, **er unterbrach mich**, han afbrød mig. — Derfra undtages: **unterbringen**, anbringe, **unterordnen**, underordne, og **unterschieben**, understykke, som: **er hat seine Kinder gut untergebracht**, **einem Andern untergeordnet sein**, **eine untergeschobene Stelle**.

Ann. For de med **durch**, **um**, **über** og **unter** sammensatte Verber gjælder forevrigt som Regel, at det i Tydsk forholdes sig med deres Sammensætning ligesom i Dansk. Kun maa bemærkes, at der i Perf. Part. ingen Forskjel er i Dansk imellem et ægte og et uægte sammensat Verbum, hvorfor man maa omsætte et saadant Partic. til Indicativ. (Undt. fra denne Regel ere de under 3, a, Undt. 1 og 2 anførte Verber, de under 3, c anførte **unterbringen**, **unterordnen** og **unterschieben**, samt enkelte med **um** sammens., som: **umbringen**, **umkommen**).

§ 105. Ægte sammensatte Verber med Tonen paa første Deel af Sammensætningen behandles som Verber, der ikke ere sammensatte, og antage altsaa i Partic. Forstavelserne **ge**, som: **hohnlächeln**, **hohnlächelte**, **gehohnlächelt**.

§ 106. Ægte sammensatte Verber med Tonen paa første Deel af Sammensætningen ere 1, nogle saa med Subst. sammensatte, som: **brand-schagen**, brandskatte, **luftwandeln**, spadserere, **wetterleuchten**, lyne, o. fl. 2, de med Adjectiver sammensatte: **wahrsagen** og **weisagen**, spaae.

Ann. 1. **Lob-singen**, lovsynge, er i Part. uægte sammensat, altsaa: **lobgesungen**. **Lobpreisen**, lovsynge, er i Part. ubrugelig.

Ann. 2. I Udtrykkene: **Dank sagen**, **Glück wünschen**, **Haus halten**, **Statt finden** og **preis geben**, give til Pris o: til Pris, er Subst. ligefrem Object.

Ann. 3. Verber, der ere afledede af et sammensat Subst. ell. Adj., behandles naturligtvis som Verber, der ikke ere sammensatte, som: **antworten**, svare, **langweilen**, lide, **rechtfertigen**, rets-færdiggjøre o. s. v. — Dog have **frohlocken**, juble (af **fröhlich**) og **offenbaren** intet **ge** i Part, som: **er hat frohlockt**, **er hat sich uns offenbart** (men som Adj. regelmæssigt, som: **die geoffenbarte Religion**).

§ 107. Ægte sammensatte Verber, der atter sammensættes med et

Adv., blive uægte sammensatte, men tabe dog Forstavelsen *ge* i Part. Part., som: **eingestehen**, tilstaae, **vorbehalten**, forbeholde, **ich behalte mir vor**, **ich habe mir vorbehalten**, **vorzubehalten**.

Anm. Men i nogle saadanne, i hvilke det ægte sammensatte Grundverbum enten er forældet eller har en anden Betydn., undgaar man de Former, i hvilke Adv. vilde staae efter Verbet, som: **aufersiehen**, opstaae, ikke: **er erstand auf** men vel: **als er aufersand**. Ligeledes: **auserlegen**, paalægge, **anberaumen**, beramme, **einverleiben**, indlemme, **vorenthalten**, forholde (En Noget).

— Det samme gjælder om **heimsuchen**, hjemsege.

§ 108. De med **miss** sammensatte Verber behandles kun som sammensatte Verber i Inf. og Part., og det paa følgende Maade:

1, De Verber, som før Sammensætn. med **miss** vare ægte sammensatte, vedblive at være det, som: **missverstehen**, **missverständnis**, **missverständnis**, **zu missverstehen**.

Anm. Herhen høre: **missfallen**, **missbauge**, **misslingen**, **misslykkes**, **missrathen**, **misslykkes**, og **misskennen**, **misskjende** (af **gefallen**, **gelingen**, **gerathen** og **erkennen**).

2, Andre Verber, som sammensættes med **miss**, betragtes som ikke sammensatte, dersom de ere transit., som: **missgönnen**, **missunde**, **misshandeln**, **misshandle**, som uægte sammensatte, dersom de ere intransit., som: **missbieten**, **missbyde**, **misslingen**, **give Missklang**, f. Ex. **er hat das Thier gemisshandelt**, **er hat missgeboten**.

§ 109. Sammensatte Verber böies i de forskjellige Tider ligesom det Grundverbum, med hvilket de ere sammensatte, som: **abgeschlagen**, **schlag ab**, **abgeschlagen**, **er schlägt ab**.

Undt. 1. **Handhaben**, haandhæve, der gaaer regelm. efter første Conj.

Undt. 2. **Abgleichen**, liquidere, **verleiden**, gjøre fjed af, **willfahren**, føie, **radebrechen**, radbrække, som gaae efter første Conj.

Anm. Verber, der ere afledede af Subst., gaae altid efter første Conj., som: **heirathen**, ægte, **rathschlagen**, raadslaae, **beauftragen**, give til Erinde, **bemitleiden**, vise Medlidenshed med, **bewillkommen**, vøste velkommen, **veranlassen**, foranledige o. f. v.

Sjette Capitel.

Adverbierne.

§ 110. Adverbierne ere indeclinable, og have altsaa bestandig den samme Form. Nogle Adverbier kunne compareres (se § 60—

§ 63). De pronominale Adv. have tilsvarende demonstrative, relative og spørgende Former (se § 81).

Syvende Capitel.

Præpositionerne.

§ 111. Præpositionerne, som altid forbindes med Subst., styre disse enten i Gen., Dat. eller Acc., efter følgende Regler.

§ 112. Genitiv alene styre:

anstatt ell. statt , ifødetfor	kraft , i Kraft af
diesseit , paa denne Side	laut , ifølge (Nogens Ord)
jenseit , paa hin Side	ungeachtet , uagtet
halben ell. halber for — Skyld	unweit ell. unfern , ikke langt fra
auserhalb , udenfor	vermitteltst ell. mitteltst , ved Hjælp af
innerhalb , indenfor	vermöge , paa Grund af
oberhalb , ovenfor	während , under (om Tiden)
unterhalb , nedenfor	wegen , formedelst
hinsichtlich ell. rücksichtlich	um — willen , for — Skyld.
med Hensyn til	

Anm. 1. **Halben** og **halber** staae altid efter det Subst., de styre, **ungeachtet** og **wegen** staae hyppigere efter det end foran, ved **um** — **willen** staaer Subst. imellem, som: **um Gottes willen**.

Anm. 2. **Anstatt** og **statt** bruges iflæng, som: **anstatt meiner** ell. **statt meiner**, men naar **anstatt** adskilles, betragtes **Statt** som et Subst. altsaa: **an unserer** (ikke **unser**) **Statt** — **Diesseit** og **jenseit** kunne antage Endelsen **s**, hvilken Form dog helst bruges, hvor Ordet staaer som Adv., som: **diesseit(s) des Flusses**, **er wohnt diesseits**. — **Halben** bruges, naar Subst. har et adjectivisk Tillæg, som: **des Friedens halben**, **unserer Freundschaft halben**, men **halber**, hvor Subst. staaer uden noget saadant Tillæg, som: **Alters halber**. Har Subst. ingen Genitiv-Endelse, antager det et forbindende Bogstav, der ellers ikke tilkommer det som: **Freundschafts halber** eller rettere som Adv. **freundschaftshalber**, **ehrenhalber**. — Ifødetfor **hinsichtlich** og **rücksichtlich** bruges ogsaa: **in Hinsicht**, **in Rücksicht** med Gen. ell. med **auf**, som: **in Hinsicht deiner** ell. **auf dich**. — Naar **halben**, **wegen** og **um** — **willen** skulde styre et pers. Pron. i Gen., sammendrages Genitiven og Præp. til eet Ord, idet Pron.s

Genitivendelse er forandret til et, som: *meinethalben* (ikke — halber), *um ihretwillen*. Dog undtages Gen. *unser* og *euer*, der antage Formerne *unsert-* og *euert-* ell. *euret-* *wegen*. Det samme skeer med de demonstr. og relat. Gen. *dessen* og *deren*, der antage Formerne *dessent* og *derent*, som: *derentwegen*. (Man siger: *wegen derer, welche*).

Ann. 3. Andre Præp. med Gen., som undertiden forekomme, ere f. Ex. *inmitten* f. *mitten in*, midt i, *seitwärts*, *nordwärts*, *südwärts* f. *seitwärts von*, *nördlich von*, *südlich von*, til Siden for, Nord for, *zeit* i Forbindelsen: *zeit meines Lebens*, *zeit Lebens*, i min Levetid, *behufs* f. *zum Behuf*, til Brug for, *infolge* f. *in Folge*, ifølge, *unbeschadet deiner Ehre* ell. *deiner Ehre unbeschadet* f. *ohne Schaden deiner Ehre*.

§ 113. Genitiv og Dativ styre:

längs, langsmed, *trog*, trods, *zufolge*, ifølge.

Ann. 1. *Längs* styrer ligegodt Gen. og Dat., som: *l. des Weges* ell. *dem Wege*. Istedetfor *längs* bruges undertiden *entlang*, der ellers bruges som Adv. efter en Acc., i Betydningen *langsaad*, som: *die Strafe entlang*. — *Trog* i Betydn. uagtet styrer ligegodt Gen. ell. Dat., i Betydn. *saad godt* som alene Dat., som: *trog meines Verbotes* ell. *meinem Verbote*, *er läuft trog einem Pferde*. — *Zufolge* styrer Gen., naar det staaer foran sit Subst., Dat., naar det staaer bagefter det, som: *zufolge meines Befehles* ell. *meinem Befehle* *zufolge*.

Ann. 2. Det forældede *ob* staaer i Betydn. over med Dat., i Betydn. formedelst sædvanlig med Gen.

§ 114. Dativ alene styre:

<i>aus</i> , af	<i>nächst</i> , næst
<i>bei</i> , hos	<i>nebst</i> , tilligemed
<i>binnen</i> , inden	<i>samt</i> , samt
<i>entgegen</i> , imøde	<i>seit</i> , siden
<i>gegenüber</i> , overfor	<i>von</i> , af
<i>gemäß</i> , overensstemmende med	<i>zu</i> , til
<i>mit</i> , med	<i>zunächst</i> , nærmest ved
<i>nach</i> , efter	<i>zuwider</i> , imod.

Ann. *Entgegen*, *gegenüber*, *gemäß*, *zunächst* og *zuwider* staae efter deres Subst. Hertil kunde henregnes *vorbei*, der dog ofte staaer i Forbindelse med *an*, som: *er ging mir vorbei* eller *an mir vorbei*. *Nach* kan staae efter sit Subst., naar det betyder

„overensstemmende med“ eller „ifølge.“ f. Ex. *Nach meiner Meinung* ell. *meiner Meinung nach*; og det skal sættes efter sit Subst., naar det betyder „i Henseende til,“ f. Ex. *ich kenne ihn nur dem Namen nach* (af Navn).

§ 115. Dativ og Accusativ styre:

<i>an</i> , paa	<i>neben</i> , ved Siden af
<i>auf</i> , paa	<i>über</i> , over
<i>außer</i> , foruden	<i>unter</i> , under
<i>hinter</i> , bagved	<i>vor</i> , foran
<i>in</i> , i	<i>zwischen</i> , imellem.

Ann. Disse Præp. styre Dat., naar der tales om en Børen paa Stedet eller paa Spørgsmaalet hvor, men Acc., naar der tales om en Bevægelse hen til et Sted eller paa Spørgsmaalet hvorhen, f. Ex. *er ging in dem Zimmer*, han gif (inde) i Værelset, men: *er ging in das Zimmer*, han gif ind i Værelset.

§ 116. Accusativ alene styre:

<i>durch</i> , igjennem	<i>ohne</i> , uden
<i>für</i> , for	<i>um</i> , om
<i>gegen</i> , imod	<i>wider</i> , imod.

Ann. *Gegen* har i enkelte Udtryk den affortede Form *gen*, som: *gen Himmel*. — Det forældede *sonder* har samme Betydn. som *ohne*. — *Bis*, indtil, bruges som Præp. med Acc. foran Steders Egenavne og foran Tidseangivelser, som: *von Leipzig bis Dresden*, *bis sechs Uhr*, *bis diesen Tag*, *bis April*.

§ 117. Nogle Præp. kunne sammentrækkes med den bestemte Art., nemlig:

Præp., som styre Acc., kunne sammentrækkes med *das*, saastremt de ere Genstafelsesord, som: *aus*, *durchs*.

Præp., som styre Dat., kunne sammentrækkes med *dem*, naar de ere Genstafelsesord og ende paa en Vokal eller paa *n*, som: *beim*, *am*.

Præp. *zu* kan sammentrækkes med *der* til *zur*.

Ann. Sammentrækningen er nødvendig i enkelte adverbelle Udtryk, som: *am schönsten*, *aufs schönste*, *am Tage*, om Dagen. Omvendt kan den ikke finde Sted med det demonstr. Pr., altsaa: *an dem Tage*, *wo er starb*.

Ottende Capitel.

Conjunctionerne.

§ 118. Conjunctionerne ere to Slags: de coordinerende eller sideordnende og de subordinerende eller underordnende. De første kunne forbinde saavel enkelte Ord og Udtryk, som ogsaa hele Sætninger, saafremt disse ere sideordnede, de sidste bruges til at knytte en underordnet Sætning til en overordnet.

§ 119. De coordinerende Conj. ere:

1. De forbindende: **und**, og, **sowohl** — **als**, **baade** — og, **saavel** — som.

2. De adskillende: **oder**, eller, **noch**, ei heller (ogf. eller i Betydn. ei heller), **entweder** — **oder**, enten — eller, **weder** — **noch**, hverken — eller.

3. De modsættende: **aber**, **sondern**, **allein**, men.

4. Aarsags-Conjunctionen **denn**, thi.

§ 120. De subordinerende Conj. ere:

a, de, som bruges i substantiviske Sætninger: **dass**, at, og den spørgende Conj. **ob**, om.

b, de, som bruges i adverbialle Conj.sættn., nemlig:

1. Tidskonj.: **als**, da, **indem**, idet, **wenn**, naar, **nachdem**, efterat, **seitdem** ell. **seit**, siden, **ehe** eller **bevor**, før eller inden, **während** eller **indessen** (indess), medens, **bis**, indtil.

2. Aarsagsconj.: **da**, da, **weil**, fordi.

3. Betingelsesconj.: **wenn**, hvis, **falls**, ifald, **wofern**, saafremt.

4. Indrømmelsesconj.: **obgleich**, **obwohl**, **obschon**, omend-skjønt, **wenn** — **auch**, **wenn** — **gleich**, om — end (endog), **ungeachtet**, uagtet, **wiewohl**, hvorvel.

5. Sammenligningsconj.: **als**, som, end, **wie** (so wie), ligesom, **je** med efterfølgende Adv. **desto**, **um** so eller **je**, **je** — **desto**, **je**.

6. Hensigtsconj.: **damit** (med Tønen paa mit), forat, **auf dass**, paa det at.

Anm. Noogle Adv. faae Udseende af at være Conj. derved, at Conj. **als** udelades, som: **sobald**, saasnart, **so oft**, saa ofte, **sofern** ell. **insofern**, saa vidt, f. Ex. **sobald ich ging**, kom er; **er hat Recht**, **sofern ich ihn verstehe**.

Credie Deel.

Syntaxen eller Ordforningslæren.

Første Capitel.

Subject og Prædicat og sammes Forbindelse.

§ 121. Som Hovedregel gjælder, at Verbet maa rette sig efter Subjectet i Person og Tal, f. Ex. **ich liebe**, du **liebst**, **Gott liebt uns**, **wir werden geliebt**.

§ 122. Naar Pronominerne **Sie**, **De**, og **Ihr**, **I**, (**Er**, **Han** og **Sie**, **Hun**.) bruges i Tiltale til Een, maa Verbet ligesuldt rette sig efter deres oprindelige Begreb, f. Ex. **Sie sind mein wahrer Freund**; **Ihr seid ein Narr**; (verstøbt **Er**, **lieber Freund**). **I** Imperativ: **alter Mann!** **ruhet euch** (hvil Eder) **ein wenig**.

§ 123. Abstracte Titler, som: **Majestät**, **Hoheit**, **Excellenz**, **Durchlaucht**, **Wohlgebohren**, have i Tiltale altid Verbet i Plur., i Dmtale sædvanlig, f. Ex. **Eure Majestät**, **Hoheit**, **Durchlaucht haben geruht** (har behaget); **Er**. **Hochwohlgeboren sind**; **Seine Königliche Majestät haben geruht**; **Seine Majestät ist heute abgereist**.

Anm. 1. **Gnaden**, **Naade**, som Titel er Plur., altsaa: **Ihre Gnaden sind ausgefahren** (Hendes Naade er kjørt ud).

Anm. 2. Concrete Titler bruges ikke i Tiltale, undtagen som Vocativ, altsaa hedder f. Ex. ønsker **Herr** **Baronen** at see **Deres** **Brev** igjen, **wünschen Sie Ihren Brief wieder zu sehen**, **Herr Baron!**

§ 124. Naar **eine Menge**, en Mængde, **ein paar**, et Par, forbindes med et Subst. i Plur., retter Verbet sig efter det pluraliske Subst., f. Ex. **eine Menge Leute versammelten sich**; **dabei fallen eine Menge possierlicher Scenen vor**; **unter unsern Matrosen befanden sich auch ein Paar geschickte Taucher**. — Endeel (en Deel) **Mennesker**, hedder: **mehrere** eller **eine Menge Menschen**.

Anm. Ogsaa andre Subst. der betegne et Antal, forekomme undertiden i lignende Forbindelse med Verbet i Plur., f. Ex. **in diese Zeit fallen eine Anzahl Dichter**; **eine Reihe blutiger Kämpfe werden gefochten**; **diese Art Schulbücher haben**.

§ 125. Naar Prædikatsordet i en Sætning er Pluralis,

maa Verbet nødvendig staae i Plur., om ogsaa Subj. er Sing. Dette finder især hyppigt Sted, naar Subj. er *es*, *das* eller *dies*. Exempler: *das sind meine Richter; eine dieser Gattungen sind Raubthiere; sein Aufenthalt sind immer nur hohe und abgelegene Klippen; was sind das für Leute eller was für Leute sind das.*

Anm. En tilsyneladende Undtagelse finder Sted ved Regning med ubenevnte Tal, f. Ex. *drei Mal drei ist neun.*

§ 126. Naar Prædikatsordet er et personligt Pronomen, og Subj. et ubestemt Pron., maa Verbet rette sig efter blint baade i Person og Tal, f. Ex. *ich bin es ell. das bin ich* (det er mig), *du bist es ell. das bist du* (det er dig), *waren wir es?*

§ 127. Ere flere Subjecter i Sing. forbundne ved Conj. und staaer Verbet a, sædvanligt i Plur., naar det er forskjellige eller endog modsatte Begreber, der ere forbundne, men derimod b, sædvanligt i Sing., naar det er eensbetydende eller dog nær beslægtede Begreber, der ere forbundne. Exempler: a, *Rath und Bürgerschaft erklärten sich bereit; Schönheit und Jugend treten in ihre vollen Rechte wieder ein; b, aber Zucht und Ordnung wuchs im Lande; worauf Musik und Tanz mit großer Kraft begann.*

Anm. Naar to modsatte Begreber staae for at betegne det Hele, hvorom der kan være Tale, staaer deres Verbum i Sing., f. Ex.: *Sung und Alt eilte hinaus; es sollte Meer und Land nicht Einem dienen* (Hav og Land o: det Hele skulde).

§ 128. Ere personlige Pron. forbundne ved *und*, staaer Verbet naturligtvis i Plur., og retter sig i Person efter det Pronomen, som har Forrangen, altsaa efter første Persons Pronomen fremfor efter anden og tredje Persons, f. Ex.: *Du und ich waren die ersten; Du und Dein Bruder seid meine Freunde.*

§ 129. Subjecter, som ere forbundne ved *sowohl—als, oder, noch, entweder—oder, weder—noch* og lignende Conj., høre til forskjellige Sætninger, en fuldstændig og en ufuldstændig, og derfor staaer Verbet i Sing., naar Subjecterne ere Sing., men i Plur., naar de ere Plur., f. Ex. *sowohl die Freude als der Schmerz vergeht; nur selten schied sie Gebirg oder Fluss; nicht der Vater, noch die Mutter vermochte; das ist entweder Göthe oder der Teufel; weder Schlaf noch Speise hatte Kräfte gegeben; mir fehlte theils die Zeit, theils die Lust.* — Ere Subjecter af forskjelligt Tal saaledes forbundne, stilles Verbet hos det, som er Plur., f. Ex. *nicht nur die Schmerzen sind vergänglich, sondern auch die Freude ell. nicht nur*

die Freude, sondern auch die Schmerzen sind vergänglich. — Ere Subjecterne af forskjellig Person, sættes Verbet til den Person, som har Forrangen, f. Ex. *sowohl ich darf gehen, als Du; weder Du noch ich weiß das.*

§ 130. Er Prædikatsordet et Subst., staaer det i samme Casus som Subjectet, altsaa i Nom., f. Ex. *er war und blieb stets mein Freund, ob er gleich mein Gegner schien; wir müssen Freunde bleiben; in einem Buche, der rheinländische Hausfreund genannt; habe ich das gelesen.*

Anm. 1. Det tydske Sprog kan langt oftere end vort lade det prædikative Subst. stemme overeens med Subj. i Kjønn, idet Hunkjøns-Endelsen *in* har en mere udstrakt Brug, end den tilsvarende Endelse i Dansk, f. Ex. *die Kirche war und blieb Siegerin* (Seierherre); *du bist eine Märrin* (en Mar); *sie eröffnete mir, dass sie eine Christin* (en Christen) sei.

Anm. 2. De uafselvstændige Verber ere i Tydske omtrent de samme som i Dansk, nemlig: de intransitive *sein, være, werden, blive, bleiben, blive, forblive, heißen, hedde, scheinen, synes, dünken, tykkes, forekomme*, og de passive *genannt werden, kaldes, og gemacht werden, gjøres, samt saadanne*, hvori Begrebet kaldes eller Begrebet gjøres ligger (*geheissen, gepriesen, gescholten, geschimpft, getauft, titulirt werden — gemalt, geschliffen etc. werden*). Ex.: *jener Mensch wird ein Geizhals gescholten* (kaldes, skjældes ud for en Snier).

§ 131. Er Prædikatsordet et Adjectiv, er det indeclinabelt, f. Ex. *das Kind ist krank* (sygt); *seine Kinder sind krank* (syge).

Anm. 1. I de Tilfælde, hvor i Dansk en Superlativ uden Artikel staaer som Prædikatsord, antager den i Tydske Formen med *am*, f. Ex.: *die Pferde sind am schönsten, wenn sie jung sind* (Hestene ere stjønnest).

Anm. 2. Adj. *hoch* antager som Prædikatsord den adverbielle Form *hoch*, f. Ex. *wie hoch bist Du?*

Anm. 3. De Adjectiver, der ikke betegne en egentlig Egenstabs (og som derfor ikke kunne compareres), kunne ikke staae som Prædikatsord. Hvor det derfor kunde synes, at et saadant Adj. stod prædikativt — naar det nemlig staaer ubestemt i Plur. med underforstaaet Subst. — maa det declineres. Exempler: *diese Damen sind englische; diese Sterne sind wandelnde* (Sterne, i Sing: *dieser Stern ist ein wandelnder*); *diese Linien sind*

gerade, diese Winkel rechte; alle Verba sind entweder persönliche oder unpersönliche; die Kleider sind seidene. — Derfor hedder det ogsaa: viele sind deren (mange ere de), die sich scheuen; dazu kam, dass der Wittschriften täglich mehr wurden (at Bønstrifterne daglig bleve flere); aller guten Dinge sind drei (alle gode Ting ere tre).

Anm. 4. Staae possessive Pron. som Prædikatord for et Subst. eller et personligt Pron., ere de sædvanligt indeclinable, f. Ex. die Uhr ist dein; sind diese Aker euer? sie sind unser; — men: es (ubestemt Pron.) sind die unstrigen.

Andet Capitel.

Den bestemte Artikel.

§ 132. Den bestemte Artikel bruges i Tydsk overalt, hvor det danske Sprog anvender denne Artikel, men desforuden bruges den i en Mængde Tilfælde, hvor Danskten ingen Artikel har, efter følgende Regler.

§ 133. Personers Gennarne declineres som oftest med den bestemte Art., isædetfor med Endelse, saasnart enten Tydelighed eller Beklang derved fremmes, f. Ex. das Leben des Socrates; Sinnbilder des Ormuzd; die Reden des Cicero.

§ 134. Bruges en Persons Navn figurligt, saaledes at det ikke længere betegner Personen selv, men en efter ham opkaldt Gjenstand, sættes et saadant Egennavn altid med den best. Art., f. Ex. ich habe mir den Goethe angeschafft, in der Sphigenia, im Zerbino, der Apollo im Vatican; der Jupiter (Planeten) hat vier Trabanten; auf dem Kurik (Skibet).

§ 135. Naar man taler om Damer, og kan forudsætte, at den, til hvem man taler, kjender dem, kan man isædetfor deres Titel sætte den bestemte Artikel, f. Ex. die Schimmelmann, Grevinde Sch., die Heiberg, Fru H., die Müller, Frøken M.

§ 136. Naar man vil betegne, at en Person staaer i et vist Forhold til En, eller har gjort et vist Indtryk paa En, bruger man undertiden den bestemte Art., f. Ex. die Lotte ist ein gutes Kind; der Zell gefangen!

§ 137. Naar historiske Personer nævnes med deres Titel, staaer

Titelen hyppigt med den best. Art., f. Ex. die Königin Elisabeth (Dronning E.); der Graf von Egmont ell. Graf von Egmont; der Kaiser Karl ell. Kaiser Karl; der Papst Leo der Dritte, ell. Papst L.

§ 138. Navne paa Floder, Søer, Bjerge og Bjergkjæder, samt de Navne paa Lande, der ere Masc. eller Fem., sættes med den best. Art., f. Ex. den Indus hinunter (ned ad Indus); der Bodensee; der Harz; das Cap Horn; der Elsass war erobert; in der Mark Brandenburg; im Haag, in Amsterdam war der Schlag vernommen.

§ 139. Noogle Subst., der i Dansk betragtes som en Slags Egennavne, og derfor staae uden Artikel, staae i Tydsk med den bestemte Artikel. Disse ere: Navne paa Maaneder, Navne paa Sygdomme, grammatikalste Benaævnelser, Navnene paa Familiens Medlemmer, samt enkelte andre, som: die Welt, die Hölle, der Orkus, das Paradies, der Aquator, die Ekliptik, das Publicum, (die Leute, Folk) u. Exmpler: im November; er hat das Fieber (Fever); den Genitiv regieren; wo ist die Mutter (Moder); das Kind kam für todt auf die Welt (til Verden).

§ 140. Et Subst., som bestemmes ved en efterfølgende Genitiv, har sædvanlig den best. Art. foran sig, f. Ex. die Thore der Stadt; das Leben jedes Menschen. (Derimod: Wallensteins Lager; des Mädchens Klage).

Anm. 1. En Vocativ staaer uden Artikel, som: Gebieter unseres Landes!

Anm. 2. Efter Sammenligningsconj. als staaer Subst. uden Art., f. Ex. als Herr des Hauses; als Beweis der vielseitigen Fruchtbarkeit.

Anm. 3. Et Genitiv den objektive (eller den subjektive), har det ved samme bestemte Subst. ingen Artikel i de Tilfælde, i hvilke det i Dansk vilde staae uden Artikel, naar det stilles foran det genitiviske Ord, f. Ex. in Erwägung des Ausspruchs des Korans, dass (i Dverveelse af); auf Verlangen des Bürgermeisters (paa Begjering af); nach Verlauf einiger Jahre. — Ligeledes: auf Kosten, in Form o. a.

Anm. 4. I Tydsk kan et Subst., der staaer ubestemt, bestemmes ved en Genitiv, f. Ex. von einem Feldherrn Alexanders (fra en af Alex.'s Felt herrer), Gesandte des Darius (fra D.).

§ 141. Naar et Collectiv betegner den hele Art, og Sætningen indeholder et Udagn, der gjælder om Alt af denne Art, sættes

det sædvanlig i Tydsk med den best. Artikel, f. Ex. die Freiheit ist ein edles Gut; die Musik kann die trübsten Gedanken zerstreuen; der Wein ist den Kindern nicht dienlich. — (Derimod: von allen Orten her ertönte Musik; aus Geiz; der Ring ist von Gold.)

Ann. 1. Ere to Collectiver forbundne, staae de sædvanligt uden Artikel, f. Ex. auf diesen Bergen fließt Milch und Honig; da wurden Furcht und Schrecken allgemein.

Ann. 2. I Ordsprog staae saadanne Subst., for Kortheds Styld, sædvanlig uden Artikel, f. Ex. Hochmuth kommt vor dem Falle (Hovmod staaer for Fald); Noth bricht Eisen (Nød bryder alle Love).

Ann. 3. Staaer et Appellativ saaledes som Repræsentant for den hele Art, har det altid, baade i Dansk og i Tydsk, den bestemte Artikel, f. Ex: Löwen er Tyrenes Konge, der Löwe ist der König der Thiere.

§ 142. Den bestemte Art. anvendes i visse Tilfælde for at tydeliggjøre Casus:

1. Staaer et Appellativ i Gen. Plur., eller et Collectiv i Gen. Sing., og de intet declinabelt adjectivisk Ord have foran sig, maae de sættes med den bestemte Art., f. Ex. eine Frucht vertrat die Stelle der Eier; man bedarf nicht eben des Reichthums, um glücklich zu sein; der Ordnung wegen.

2. Staaer et Collectiv som Hensynsbetegnelse, og det intet declinabelt adjectivisk Ord har foran sig, maa det sættes med den best. Art., f. Ex. er zieht Bier dem Weine vor.

3. Ved de Præp., som styre baade Dat. og Acc., maa den best. Art. vise Casus, naar Subst. betegner noget mere concret, f. Ex. in die Kirche, in die Schule gehen (i Kirke, i Skole); ins Gefängniß werfen; auf die Jagd gegen; auf der Wache, am Bord, im Stande sein; in den Stand setzen. — (Derimod: sich in Gunst setzen; in Brand stecken — overhoved er Reglen mindre gjennemført for Acc.'s Bedkommende: an Bord gehen; in Brand setzen.)

§ 143. Adverbielle Udtryk, dannede af et Subst. og Præp. zu eller in, have i Alm. den bestemte Artikel, altid sammentruckten med Præpositionen, f. Ex. zur Vollkommenheit gebracht; zur Folge haben; zum Dank für seine gute Meinung; zum Glück; zum Spott; zur Ruhe; im Streit; im Ernst; im Galopp; im Vergleich mit.

Ann. 1. Ved mere concrete Subst. staaer dog ingen Artikel, f. Ex. zu Pferd; zu Bett; zu Wasser; zu Lande; zu Tische; zu

Mittag essen; dog: zur See; — fremdeles ingen Artikel i: zu Hülfe; zu Grunde gehen; zu Theil werden; wie war uns zu Muthe; das kam mir zu Gute; o. a.

Ann. 2. Ved en Gjentagelse af Subst. bruges ingen Artikel, som: er stieg von Stufe zu Stufe; — von Angesicht zu Angesicht (Ansigt til Ansigt); von Zeit zu Zeit (fra Tid til anden); — (Mast an Mast; Mann für Mann).

§ 144. Ved de Verber, som bemærke at gjøre til Noget, har det med Præp. zu forbundne Subst. altid den bestemte Artikel, sammentruckten med zu, f. Ex. zum König erwählt; jeder hofft es bis zum Capitain zu bringen; sich zum Herrscher ausbilden.

Tredie Capitel.

Accusativ.

§ 145. Accusativ bruges til at betegne Objektet o: den Person eller Ting, hvorpaa Subjektets Handling directe eller ligefrem indvirker.

§ 146. Et Verbum maa, for at kunne modtage et Objekt, betegne en Handling o: en Virksomhed fra Subjektets Side, hvorved en eller anden Gjenstand, hvorpaa denne Virksomhed rettes, bliver paavirket eller behandlet. Naar der da til et saadant Verbum sæies en Person eller Ting, som lider eller modtager den Indvirkning af Subjektet, som Verbet betegner, er denne Person eller Ting det directe Objekt. Exempler: der Herr schlägt den Hund; diesen Brief hat mein Bruder geschrieben; du trinkst zu viel Wasser; wer soll den Anfang machen? ich kenne diesen Baum nicht; ich habe eine Pauke nie gehört; der Vater sah seine Kinder sterben; der Arme hat kein Geld; er will Ruhe; er lebt ein elendes Leben.

Ann. 1. Saasnart der altsaa kun staaer eet Subst. i umiddelbar Afhængighed af et Verbum, som betegner en Handling, maa det ubetinget antages for Objektet, og man vogte sig for, af den Grund at det mulig er en Person, at ansee det for Hensynsbetegnelse; altsaa: sein Lehrer lobte ihn sehr; er schickte seinen Freund; er bat mich, dass (Sinen um etwas bitten); er fragte mich, wer es gethan habe (Sinen um etwas fragen); es freut mich; es schmerzt mich. — Imidlertid gives der nogle Verber, ved hvilke Objektet kan udelades, saa det af dem afhængige Subst. er Hensynsbetegnelse. Saadanne

ere: **antworte mir doch (etwas)! wir können dem Winde nicht gebieten; wer hat Ihnen hierin gerathen? er rief mir (raabte til mig); ich habe ihm noch nicht geschrieben; sie verzieh, vergab ihm; soll ich Ihnen vorlesen? sie wahrstigte mir; sie winkte mir o. a. — Det hedder: ich glaube dir nicht, men: ich glaube es nicht. — En Undtagelse gjør bezahlen: er bezahlte mir meine Arbeit; men: er hat mich bezahlt.**

Anm. 2. Adskillige Verber, der efter dansk Opfattelse betegne en Handling, men i Tydskt opfattes anderledes, forbindes ikke med Objektet i Acc. De findes anførte under Dativ og Genitiv.

§ 147. Verber, der ere sammensatte med Præpositionerne **durch, um og wider**, der altid styre Acc., eller med **an, auf, hinter, über, og unter**, der kunne styre Acc., forbindes i Alm. med Acc. Exempler: **er hat das Land durchreist; sie umgehen gewöhnlich das Gesez; sie konnten mich nicht widerlegen (gjendrive); was geht ihn das an? seine Freundschaft wiegt Alles auf; er hat seinen alten Vater hintergangen (narret); dein Bruder wird alle seine Nebenbuhler übertreffen (overgaae); dieser Lehrer hat sehr viele Kinder unterrichtet.**

Anm. 1. Nogle, som tydeligt betegne en Tilstand, forbindes naturligviis med Dativ, som: **widerfahren, vederfares, anhangen, ankleben, hänge, klæbe ved, auffallen, være paafaldende, aufstoßen, støde paa, unterliegen, ligge under for, f. Ex. es widerfährt dem Menschen mancherlei; es fiel mir auf; zuletzt unterlag er der Versuchung. — Ankommen, paakomme, med Acc., men: betyde, med Dativ, f. Ex. es kam mir eine unwiderstehliche Lust an (der paakom mig) men: es kommt mir auf den Gewinn nicht an, det kommer mig ikke an paa Fordelen.**

Anm. 2. Fremdeles forbindes følgende af disse Verber med Dativ: **widerstehen, modstaae, widersprechen, modsigte, widerstreben, modsætte sig, widerstreiten, modstride; anliegen, bede indstændigt, anstehen, anstaae o: somme sig; auslauern eller aufpassen, lure paa, aufwarten, opvarte.** Exempler: **dieser Behauptung hat man widersprochen; er lag mir dringend an; der Bediente wartet den Gästen auf.**

Anm. 3. Mange af disse Verber, især af de med **an** sammensatte, konstrueres i Dansk med en Præposition, istedetfor som i Tydskt

at sammensættes med den, f. Ex. **Sinen anreden, tale til, antreffen, træffe paa.**

§ 148. Følgende upersonlige Verber, som deels betegne en legemlig Indvirkning, deels en aandelig, forbindes med Acc:

1, **es durstet, friert, hungert, juckt, kribbelt, schläfert, schwißt mich** (jeg tørster, fryser, er sulten, det klør, kriller mig, jeg er søvnig, jeg sveder).

2, **es dauert, gelüstet, jammert, kummert, reuet ell. gereuet, verbrießt, verlangt, wundert mich** (det gjør mig ondt, jeger lysten, det gjør mig ondt, det bekymrer, angret, fortryder mig, jeg længes, det undrer mig).

Exempler: **Hungert deinen Feind, so speise ihn; durstet ihn, so tränke ihn! den kleinen Johann jammerten sie anfangs** (det gjorde i Begyndelsen den lille Johan ondt for dem).

Anm. Naar der til dem, der betegne en legemlig Indvirkning, søies som Subj. den Deel af Begæbet, hvori Indvirkningen fornemmes, staaer den fornemmende Person i Dativ, f. Ex. **die Hände frieren mir = es friert mich an den Händen; die Ohren jucken mir = es juckt mich in den Ohren.**

§ 149. Særskilt kunne følgende Verber mærkes:

1. Verberne **lehren og fragen** tage to Accusativer til sig, idet baade Personen og Tingen sættes i Acc. f. Ex. **er lehrt mich die Musik; er lehrt mich tanzen; das frage ich dich** (men ogsaa **danach frage ich dich**); **eins muß ich dich noch fragen** (Tings-Objektet ved fragen maa da være et neutralt Pronomen).

2. **Es giebt**, der gives (ordret: det giver) og **es braucht**, der behøves, maae ifølge deres Betydning forbindes med Acc., f. Ex. **es giebt einen Berg Namens Brocken; es braucht nur diesen; (men es braucht forbindes sædv. med Genitiv, f. Ex. es braucht nur dieses einen).**

§ 150. Accusativ bruges til at betegne Obj.'s Prædikatsord. Ved Verberne **nennen og machen**, der brugte i Passiv have et Prædikatsord efter sig (cf. § 130 og 131), samt ved alle Verber, hvori Begrebet **nennen** eller Begrebet **machen** ligger, staaer ofte foruden Objektet endnu et Ord, der betegner, hvad man kalder Obj., eller hvordan man gjør Obj. (Objektets Prædikatsord), og dette Ord maa, forsaavidt det er et Subst., rette sig i Casus efter Objektet eller staae i Acc., f. Ex. **er nannte mich seinen Freund; man schalt ihn einen Narren.**

Anm. Et Obj.'s Prædikatsord et Subst., gjælder om dets Overeensstemmelse med Obj. i Henseende til Kjøen det Samme, som

gjælder om Prædifikatsordet (§ 130 Anm. 1); er det et Adjectiv, er det ligesom Prædifikatsordet indeclinabelt (§ 131).

§ 151. Accusativ, bruges hos adskillige Præpositioner, der altid forbindes med denne Casus (§ 116), samt hos nogle, der efter det forskjellige Forhold, der betegnes, snart forbindes med Dativ, snart med Accusativ (§ 115).

§ 152. Naar de Præpositioner, der kunne styre saavel Dativ som Accusativ, staae i egentlig Betydning, forbindes de med Dativ, naar Talen er om en Væren paa Stedet, eller paa Spørgsmaalet hvor, men med Acc., naar Talen er om en Bevægelse hen til et Sted, eller paa Spørgsmaalet hvorhen, f. Ex. **ich gehe in der Stube** (i Stuen); **ich gehe in die Stube** (ind i Stuen); **sie saß zwischen mir und meiner Schwester**; **sie setzte sich zwischen mich und meine Schwester**.

Anm. 1. Naar Præpositionen saaledes staaer i egentlig Betydning, kan man ofte ved Tilfældse af de danske Stedsadverbier ind — inde, ud — ude, ned — nede o. s. v. see, om Talen er om en Væren paa et Sted eller om en Bevægelse hen til et Sted, f. Ex. **wir setzten uns im Garten in das Gras** (ude i Haven — ned i Græsset); **das Weibchen legt seine Eier im Klumpen ins Wasser**; **ein Stoß an den Kopf** (i — ind paa — Hovedet).

Anm. 2. Ved Verber, der betegne en Bevægelse, er med Hensyn til Præp. & Styrelse, Verbers Tid uden Indflydelse, f. Ex. **auf Schnüre gereichte Muscheln** (paa Snøre trukne Muslingeskaller); **das Pferd steht an das Haus gebunden** (bunden til Huset).

§ 153. Begrebet af Sted overføres ikke blot paa Gjenstande i Rummet, men ogsaa paa Tiden og paa andre abstracte Gjenstande, men Præpositionen staaer ligesuldt med Dativ, naar Talen er om en Væren paa et saadant figurligt Sted eller indenfor et saadant Steds Grændser, med Accusativ, naar Talen er om en Bevægelse hen til det eller ind i det. Exempler:

1. an

An einem Wochentage (paa en Søndag); **die Sache liegt mir am Herzen** (paa Hjerte); — **bis an seinen Tod** (indtil hans Død); **an sein Wort gebunden sein** (til sit Ord); **die Tochter geht die Mutter an die Hand** (tilhaande).

2. auf

Die ganze Sache ruhet auf mir (paa mig); **er ist auf meiner Seite** (paa min Side); **auf der Reise**; **auf dem Wege**; **auf der Stelle**; — **bis auf die neuesten Zeiten** (indtil); **Jemand auf die Probe stellen** (paa Prøve); **sich auf die Reise begeben**.

Anm. Ved **bauen**, **gründen**, **stützen**, baade i egentlig og figurlig Betydning, staaer **auf** med Acc., f. Ex. **eine Taube hatte ihr Nest auf einen hohen Baum gebaut** (i et høit Træ); **sich auf den Elbogen stützen**; **er gründet seine Hoffnung auf dich**.

3. außer

Er ist außer aller Gefahr (uden al Fare); — **er setzt mich außer den Stand dazu** (ud af Stand dertil).

4. hinter

Etwas hinter den Ohren haben (bag Øret); — **hinter die Wahrheit kommen** (efter Sandheden).

5. in

In einem Buche lesen; **im vorigen Jahre**; **in Freundschaft leben**; — **in alle Ewigkeit**; **bis in die Nacht spielen** (til ud paa Natten); **es fällt in die Augen**; **kein Festtag fällt in die Woche** (i den Uge); **Einem die Worte in den Mund legen**; **er geht ins vierte Jahr** (i sit fjerde Aar).

6. über

Er liegt immer über den Büchern; — **der heilige Geist wird über dich kommen**.

Anm. **Ich bin noch nicht über die Grenze**.

7. unter

Unter der Maske der Freundschaft; — **unter die Aufsicht der Polizei stellen**.

Anm. **Einem etwas unter dem Arm weg ziehen**; **Einem unter der Bank hervor ziehen**.

8. vor

der Krieg ist vor der Thür; — **Einem vor den Kopf stoßen** (støde En for Hovedet); **die Hand vor das Gesicht halten**.

Anm. Naar Begrebet af et „hentil“, „ud i“ ikke er tilstede, maa Præp. forbindes med Dativ, om end en Forandring af Stedet kunde synes at finde Sted, f. Ex. **auf einem Stuhl Platz nehmen**; **sie setzten sich in einem Halbkreise**; **er hing seine Waffen im Tempel auf**; **eine Stange in der Erde befestigen**;

das Nervenfieber brach unter der Mannschaft aus; eine wichtige Anstalt tritt in meiner Erinnerung hervor.

§ 154. Begrebet af en Bevægelse hen til et Sted overføres ganstke almindeligt til Begrebet af en Handlings, saabel en legemligs som en aandelig, Næring hen paa en Gjenstand, og saadant Retningsforhold betegnes altid derved, at Præpositionen forbindes med Accusativ. Exempler:

1. an

An einen Freund, an die Tafel schreiben; an die Thür klopfen; hier ist ein Brief an Sie (til Dem); an einen denken, glauben; erinnere dich an dein Versprechen (erinder dit Løfte); man gewöhnt sich an Alles.

Anm. Naar an betyder ved (o. over, formedelst), forbindes det med Dativ, f. Er. sich an einer Sache erfreuen, ärgern; an einer Sache Anstoß nehmen. Fremdeles staaer an med Dativ ved Berberne arbeiten, nagen, rächen, zehren, zweifeln, sich spiegeln, sich vergreifen — Theil (Antheil) nehmen og haben — sich versündigen (schlecht handeln); f. Er. du hast an mir schlecht gehandelt (mod mig).

2. auf

Auf eine Sache Einfluss haben; auf weißes Papier schreiben, drucken; eine Person auf die Hand küssen; auf eine Sache achten, hoffen, rechnen, vertrauen, warten; er ist auf mich böse.

3. hinter

Er schrieb es hinter die Ohren (bag Øret); Eins hinter die Ohren (Et paa Øret).

4. in

Das Buch soll in drei Bände gebunden werden; das Glas in die Hand nehmen, in die Luft abfeuern; in eine Kunst einweihen; die Raupe verwandelt sich in einen Schmetterling (til en Sommerfugl); ein in gegliederte Borsten endigender Leib (i ledede Børster); Deutschland ist in viele Staaten getheilt; in Thierfelle gekleidete Hirten; sich in sein Schicksal finden; er ist in sie verliebt; in die Erde pflanzen; etwas in wenige Worte zusammenfassen (i faa Ord).

Anm. 1. Ankommen, anlangen, eintreffen, erscheinen kræve Præp. for bunden med Dativ; ligeledes einführen i Betydningen „lade opstaae“; f. Er. der Fürst ist in der Residenz wieder eingetroffen (til Residenten); er hat eine bessere Ordnung

in der Schule eingeführt (men: er führte mich in die Gesellschaft ein).

Anm. 2. Berbergen, verstecken snart med Dat. snart med Acc. f. Er. sie halten sich in einem Garten verborgen; verstecke dich in den Garten. — Ved sich versammeln staaer in med Dat., f. Er. wir versammelten uns in der Frauenkirche.

5. über

Über eine Sache wachen, herrschen, Aufsicht führen; über eine Sache schreiben, predigen; über eine Sache zürnen, erschrecken, froh sein, klagen, spotten.

6. unter

Er nahm das Buch unter den Arm; die Henne versammelt die Küchlein unter ihre Flügel; ich rechne ihn unter meine Freunde; der Krieg gehört unter die größten Übel der Welt; er theilte das Erbe unter die Brüder aus; unter Segel gehen; unter die Füße treten (under Fødder).

§ 155. Er Udtrykket i den Grad overført, at hverken Begrebet af et Sted eller Begrebet af en Retning synes at ligge deri, da gjælder den Regel, at auf og über forbindes med Accusativ, og de øvrige Præpositioner med Dativ.

1. auf med Acc.

Er weiß es auf ein Haar; auf einige wenige Faden beschränkt (til nogle faa Fædne); er bat mich auf den Mittag (til Middag); er kam auf den Glockenschlag; auf Einen folgen; auf das Essen; auf eine Sache stolz sein (af en Ting); auf meine Ehre; auf öffentliche Unkosten; auf diese Weise.

Anm. Dog hedder det: auf der Flöte blasen, auf dem Clavier spielen o. lign.; auf der That ell. auf frischer That ertappen (gribe En i Gjerningen ell. paa fersk Gjerning); auf Einem beruhen (beroe paa En), auf seiner Meinung bestehen, beharren (holde fast paa); er folgt mir auf dem Fuße, auf der Ferse (i Hælene).

2. über med Acc.

Er schlug die Hände über den Kopf zusammen; er ragt über Alle; ich bin über solche Denkungsart erhaben; der Jünger ist nicht über seinen Meister; die Thränen rannen über ihre Wangen; über die Schulter hing die Kugelbüchse; er gab über sein Vermögen (over sin Evne); die Nachricht verbreitete sich über das ganze Land; über den ganzen Leib nass; über ein Jahr (efter et Aars Forløb); über Jahr (ad Aare).

Anm. 1. Naar über antyder en Marsag til Noget, der grunder sig i Vessjæstiggelse med noget Andet, forbindes det med Dativ; f. Ex. über dem langen Sachen ermüdete er; über deinem Bruder vergaß, versäumte er mich. Derfor hedder det: er hält sich über mir auf (han holder sig op over mig).

Anm. 2. Naar über betegner en Varen, forbindes det med Dat., som: über der Mahlzeit, über der Tafel, über Tische (under Tasselet, over Borde). — I Udtryk som: den Winter über (Winteren over) er über et Adv.

3. an med Dativ

An einer Sache reich sein; sie leidet an Zahnschmerzen (af Tandpine); er starb an der Cholera (af Cholera); er hindert mich an der Ausführung meines Planes (i Udførelsen).

4. in med Dativ

Im Grunde; im Ganzen; in der That (i Virkelighed); in einer Sprache schreiben; du irrst dich in dem Namen.

Anm. Usvigende ere Udtrykene: insbesondere (i særdeleshed), insgemein (i Almindelighed), insgesamt (tilsammen) og insgeheim (hemmelig).

5. unter med Dativ

Unter der Hand gekauft; unter vier Augen; unter acht Tagen werde ich nicht fertig (i under otte Dage); er reist unter fremdem Namen; unter der Bedingung; er plauderte unter der Predigt; unter Allen ist er mein bester Freund.

6. vor med Dativ

Vor zehn Jahren (for ti Aar siden) vor kurzem (for kort siden); er ist vor seinem Vater gekommen (for sin Fader); vor Allen (fremfor Alt); vor der Strafe zittern, fliehen, erschrecken; er sieht den Wald vor lauter Bäumen nicht.

§ 156. Bestemmelsen af Maal, Vægt og Værdi søies i Accusativ til Verber, Adjectiver og Adverbier, f. Ex. er wiegt einen Centner und zehn Pfund; mein Garten kostet mir alle Jahre zwanzig Thaler; zwei und einen halben Zoll breit; nur einen Bogenschuss von der Mauer entfernt; wöchentlich zwei Mal.

Anm. 1. Til Adj. werth søies en egentlig Værdi i Acc., en figurlig i Gen., f. Ex. einen Thaler werth; aller Nähe werth.

Anm. 2. Ved Comparativer og Positiver med Adv. zu antager ofte Bestemmelsen af Maalet Præp. um, f. Ex. um einen Thaler zu theuer (en Daler for dyr).

§ 157. Tidens Varen o: den Tid, gjennem hvilken en Handlung eller Tilstand vedvarer, sættes i Acc., f. Ex. warten Sie einen Augenblick; manche Thiere leben nur einen Tag; ich habe Jahre lang (hele Aar ell. i hele Aar) daran gearbeitet.

Anm. 1. Naar man vil betegne, at det er den sidst forløbne Tid, bruges Præp. seit, f. Ex. er ist seit einem Jahre todt (han har været død i et Aar).

Anm. 2. Naar Talen er om den Tid, inden hvis Grændser Noget udføres eller skeer, bruges Præp. in, f. Ex. solcher kann er in einem Tage sechstausend machen (af saadanne etc.); es kann nicht in einer Woche fortgeschafft werden.

§ 158. Tidspunktet o: den Tid, paa hvilken Noget skeer, sættes i Alm. i Acc., f. Ex. es geschah diesen Morgen; den Abend vorher; Kopenhagen den 15ten März 1830; er kann den Augenblick hier sein; Ende August (ell. Ende Augusts) kann schon geschnitten werden (i Slutningen af August kan der allerede høstes).

Anm. 1. Tidspunktet staaer dog lige saa hyppigt med Præp. an, og næsten altid, naar Tidens Navn intet Adj. staaer med, f. Ex. am 5ten August; am Johannistage (paa St. Hans Dag); am Pfingsttage.

Anm. 2. Aar 300 = im Jahre dreihundert. I Fredags = am Freitage; paa Onsdag = Mittwoch ell. künftigen Mittwoch. Kloffen fire = um vier Uhr; Kloffen halv fem = um halb fünf Uhr ell. um halb fünf.

§ 159. Den Wei, hen ad hvilken en Bevægelse foregaaer, sættes i Accusativ, f. Ex. einen Weg gehen; die Treppe hinauf steigen; der Brand lief eilig die Straßen hindurch; den Fluss entlang (langs hen ad Floden). — Derimod: die Schlangen können sich an den Bäumen hinauf winden; eine Kürbisspflanze rankte an dem Stamme eines Palmbaumes empor.

§ 160. Undertiden anvendes Accusativ som et adverbialt Tillæg isædedfor at sætte Substantivet med en Præposition (den absolute Acc.), f. Ex. in der einen Hand den Degen, den Schild in der andern, führte er sie gegen den Feind; endlich bleibt er gedankenvoll stehen, die Augen zur Erde gesenkt (med Dinene sankede til Jorden); Alles wohl erwogen, habe ich es für richtiger gehalten.

Anm. I Almindelighed maa et saadant adverbialt Tillæg referere sig til Subjektet i Sætningen, som i de anførte Exempler, men

i enkelte Udtryk er det dog at hensejre til et eget Subj. (det ubestemte man), f. Ex. **gesetzt den Fall, dass er krank wäre** (sæt det Tilfælde) eller blot; **gesetzt, dass er krank wäre** (sæt, at han etc.); **diese Regel darf nicht übertreten werden, ausgenommen den einzigen Fall** (det eneste Tilfælde undtaget).

Fjerde Capitel.

Dativ.

§ 161. Dativ bruges til at udtrykke Hensynsbetegnelsen af den Person eller Ting, for hvilken eller med Hensyn til hvilken en Handling foretages eller en Tilstand finder Sted.

§ 162. Til transitive Verber søies ofte foruden Objektet endnu en saadan Hensynsbetegnelse, i hvilket Tilfælde hver især let kjendes, deels fordi deres forskjellige Begreb ved en saadan Sammenstilling træder skarpt frem, deels af den Grund, at i Dansk Hensynsbetegnelsen, nogle enkelte Tilfælde undtagne, har sin Plads foran Objektet, f. Ex. **ich gebe dir das Buch; der Vater schenkt dieses Buch seinem Sohne** (Faderen forærer sin Søn denne Bog — med Hensynsbet. foran Objektet; derimod: jeg modsætter mig Dem = **ich widersehe mich Ihnen**; jeg underkaster mig deres Dom = **ich unterwerfe mich Ihrem Urtheil**; vi nærme os Fjenden = **wir nähern uns dem Feinde**).

Anm. 1. Man vogte sig for at oversee Objektet, hvor det er et neutralt Pron. (som: **es, etwas, nichts, viel** o. lign.), en Infinitiv eller en beel Sætning, f. Ex. **er hat es mir mitgetheilt; ich habe dir viel zu erzählen; er versprach mir zu schweigen; er versicherte mir, er sei da gewesen**.

Anm. 2. Adskillige Verber have i Tydsk baade Objekt og Hensynsbetegnelse, medens de tilsvarende i Dansk kun have Objekt, og istedetfor Hensynsbetegn. et med Præposition forbundet Subst., f. Ex. **er ergiebt sich dem Trunke** (han hengiver sig til Dril); **er setze sich so vielen Gefahren aus** (for saa mange Farer); **er widmete sich dem Untergang** (han indviede sig til Undergang); **die Christen entzogen sich der Theilnahme an den heidnischen Ceremonien** (for Deeltagelse i); **sie überließen ihn**

seiner Einsamkeit (til hans Eensomhed); **die Thätigkeit hatte der langweiligsten Ruhe Platz gemacht** (gjort Plads for); **Sinen dem Andern vorziehen** = foretrakke En for en Anden; **einer Sache ein Ende machen** = gjøre Ende paa en Ting.

§ 163. Til Verber, der betegne, at Subjektet er i en vis Tilstand, ell. at det har en vis Egenskab (intransitive Verber), søies ofte en Hensynsbetegnelse, medens saadanne Verber intet Objekt kunne have. Naar altsaa en Person eller Ting staaer i umiddelbar Afhængighed af et saadant Verbum, da er denne Person eller Ting Hensynsbetegn., f. Ex. **wie geht es Ihnen? es dauerte ihm zu lange; es fiel ihm nicht ein; sein Noth schien mir sehr abgetragen; dem Kranken schmeckt das Essen nicht; den Gefangenen wurde doch einige Hilfe zu Theil; das Tuch gehört mir; Ehre, dem Ehre gebührt** (Vere den, Vere bør); **diese Antwort genügt mir nicht** (er mig ikke nok); **du bist mir der Rechte**.

Anm. 1. Til de Verber, som betegne, at Subj. er i en vis Tilstand, høre blandt mangfoldige andre 1, de, som betegne „at mangle, fattes“, **es fehlt, es mangelt, es gebriecht**, f. Ex. **es fehlt mir an Geld dazu** = jeg fattes Penge dertil; 2, mange med ent sammensatte, der betegne at komme bort fra Noget, f. Ex. **das Ruder entfuhr, entfiel, entglitt meinen Händen; er ist der Gefahr entflohen, entgangen; der Ruthe entwachsen; ich entsage meinen Ansprüchen** (kraviger mig mine Fordringer). — (Derimod forbindes **fliehen, meiden** og **scheuen**, der betegne at holde sig borte fra Noget, med Acc., f. Ex. **er vermied das Aufsehen** (han undgik al Opsigt).

Anm. 2. De vigtigste af de Verber, som betegne, at Subj. har en vis Egenskab, ere følgende: 1, de, som betegne at ligne, **gleich, ähneln** 2, at passe til Noget, **passen, kleiden, entsprechen** (svare til) 3, at sømme sig, **ansehen, ziemen** ell. **geziemen** 4, at bebage, mishage, **gefallen, missfallen, behagen, es beliebt** 5, at nytte, skade, **nützen, frommen** (baade) **schaden**. F. Ex. **er gleicht seinem Bruder; das Kleid passt ihm; dein Klagen nützt dir nicht**.

Anm. 3. Noget ofte omskrives i Dansk Hensynsbetegnelsen hos intransitive Verber ved en Præposition, men i Tydsk maa i Alm. ligesuldt staae Hensynsbetegn., f. Ex. **dauert es Ihnen zu lange?** = varer det for længe for Dem? **sein Unternehmen ist ihm nicht geglückt** = er ikke lykkedes for ham. Ex derimod

Anvendelsen af en saadan Præp. ingen Omskrivelse af Hensynsbetegnelsen, maa der ogsaa i Tydsk anvendes en Præposition, f. Ex. **dieser Platz ist nicht für dich** = er ikke for dig; **wann kommen Sie zu mir?** Imidlertid gives der enkelte Verber, som i Dansk forbindes med Præp., uden at nogen Hensynsbetegn. kan træde istedet, medens de tilsvarende i Tydsk fordrer en Hensynsbetegn. Disse ere: **Einem fröhnen** (trælle for En), **heneheln** (hulle for En), **nachgeben** (give efter for En), **unterliegen** ell. **erliegen** (ligge under for En), **weichen** ell. **ausweichen** (vige, gaae af Veien for En), **zürnen** (vredes paa En) o. a., f. Ex. **lange hatte er seinen Leidenschaften gefröhnt** (trællet for, været en Slave af). — **Einem leuchten** = lyse En (o: for En).

Anm. 4. Det følger af sig selv, at passive Verber, der udfige, at Subjektet er i en lidende Tilstand, kunne have en Hensynsbetegn., medens de intet Objekt kunne have, f. Ex. **mir wurde das schönste Buch geschenkt**.

§ 164. Adskillige Verber, der kunde synes at betegne en Handling, opfattes ikke saaledes i Tydsk, og forbindes derfor med Dativ. Disse ere: **begegnen**, **begegne** (idet Begrebet møde fastholdes), **danken**, **talle**, **dienen**, **tjene**, **drohen**, **true**, **suchen**, **bande**, **folgen**, **følge**, **gehörchen**, **adlyde**, **helfen**, **hjælpe**, **huldigen**, **hylde**, **schmeicheln**, **smigre**, **trauen**, **troe**, **trotzen**, **trodsø**, **willfahren**, **foie**, samt **condoliren**, **gratuliren**, **imponiren** og **zur Aber lassen**, aarelade. F. Ex. **der Diener folgt seinem Herrn; ihm ist nicht zu helfen** (han er ikke til at hjælpe).

Anm. 1. Det hedder: **Einem etwas danken** ell. **verdanken**, at have En at takke for Noget, men ellers **Einem für Etwas danken**; og **Einem etwas drohen** ell. **Einem mit Etwas drohen**, at true En med Noget; at tjene Noget hedder **etwas verdienen**.

Anm. 2. **Lohnen**, lønne o: betale Løn, med Acc., men i Betydn. belønne med Dativ; **steuern**, styre (med Nor) med Acc., men i Betydn. holde Styr paa med Dativ; **wehren**, værgø, forsvare, med Acc., men i Betydn. holde Styr paa med Dativ. F. Ex. **mir ist mit Undank gelohnt worden** (jeg er bleven lønnet med Utaal); **die Mutter steuert od. wehret den Knaben** (holder Styr paa Drengene); men: **wer kann das Boot steuern**.

Anm. 3. Sammensatte Verber, som ere dannede af disse Verber, forbindes med Acc., som: **bedrohen**, **true**, **befolgen**, **følge**,

verfluchen, **forbande**, **verfolgen**, **forfølge**, **undtagen af helfen** og **trauen**, som: **durchhelfen**, **vertrauen** (stole paa), **miftrauen** (mistroe). F. Ex. **wir verfolgten den Lauf des Flusses**; **derimod: sie vertrauten dem Schutze der Brandung; wer hat dir durchgeholfen** (Dog siges: **ich behelfe mich** = **ich helfe mir**).

Anm. 4. Saadanne intransit. Verber kunne bruges i Passiv, men kun upersonligt, f. Ex. **mir wird gedankt, gedroht, geholfen** = jeg bliver takket, truet, hjulpen.

§ 165. Ved Verber, der ere sammensatte med **bei**, **nach** og **zu**, som altid styre Dativ, eller med **vor**, der kan styre Dativ, staaer den Person eller Ting som Hensynsbetegnelser, til hvilken Præpositionen er at henføre. Saadanne Verber ere f. Ex. **beipflichten**, **samtykke**, **beistehen**, **staae bi**, **beiwohnen**, **bivaane**; **nachahmen**, **effertligne**, **nacharten**, **arte efter**, **nachsehen**, **see efter**, **nachstellen**, **effertstræbe**; **zufallen**, **tilfalde**, **zuhören**, **høre paa**, **zukommen**, **tilkomme**, **zurufen**, **tilraabe**, **zusehen**, **see paa**, **zutrinken**, **drille til**; **vorarbeiten**, **komme foran** (ved Arbeide), **vorbauen** ell. **vorbeugen**, **forebygge**, **vorstehen**, **forestaae**. Exempler: **er wohnte dem Feste bei**; **um der Natur noch mehr nachzuahmen**; **er sah den Bewegungen der Feinde gelassen zu**; **dem Übel wurde vorgebeugt** (Indet blev forebygget); og med saavel Obj. som Hensynsbetegn.: **er flügte dem Briefe sein Bildniß bei**; **ich habe mir eine Erkältung zugezogen** (paadraget).

Anm. 1. Naar **derimod** Præp. ikke er at henføre til et tilføiet Subst., men dette nærmest er Obj. for Grundverbet, da maa et saadant Subst. staae i Acc., f. Ex. **er ahnte das Entzücken seines Herrn pünktlich nach**; **die Prozession nachäffend**; **eine Rechnung nachsehen** (effertsee en Regning); **etwas zuhauen** (tilhugge Noget); **die Thür zumachen** (lukke Døren); **ein Brett vorschlagen**.

Anm. 2. Ogsaa hos de med Adverbierne **vorbei** og **zuvor** sammensatte Verber staaer en Hensynsbetegnelser, f. Ex. **er ging mir vorbei** (han gik forbi mig) — (**derimod: er ging mich vorbei**, han forbigik mig) — **er ist mir zuvorgekommen** (han er kommen mig i Forhøbet); **im Schachspiel that es ihm keiner zuvor**.

Anm. 3. Mange af disse Verber konstrueres i Dansk med en Præposition, medens de i Tydsk sammensættes med den, som flere af de anførte Exempler vise (cf. § 147 Anm. 3).

§ 166. Adskillige Verber, der kunne have en Person til Objekt, antage ofte, naar den Gjenstand hos Personen, som nærmest paavirkles, tilføies, en saadan Modification i Betydning, at Personen bliver til Hensynsbetegn., f. Ex. er **schlug mich ins Gesicht**, men: **der Rauch schlug mir ins Gesicht**; **ich habe mich in die Hand geschnitten**, men: **es schneidet mir im Leibe**, **es schneidet mir ins Herz**; **die Wespe stach mich in den Finger** men: **das Geld stach ihm in die Augen**; er **trat mich auf den Fuß** men: **er trat mir auf den Rock**; **sie griffen mir unter die Arme** (men ogsaa **mich**, i den egentlige Betydn.); er **stieß mir ell. mich in die Seite**; **Einem auf die Schulter klopfen** (klappe En paa Skulderen).

§ 167. Følgende upersonlige Verber opfattes som betegnende en Tilstand og tage derfor Personen som Hensynsbetegnelse til sig i Dativ: **es ahndet ell. ahnet mir**, **es grauet ell. grauset**, **es schaudert ell. schauert**, **es schwindelt**, **es träumt** (det aner mig, jeg gruer, jeg gyfer, jeg bliver svimmel, jeg drømmer). Ex: **es ahndete mir**, **dass er sterben würde**.

Anm. **Es dünkt mir ell. mich**, men **es dünkt** sædv. med Acc., f. Ex. **Seine Behauptung dünkt mich richtig**; **mir ell. mich dünchte**. — **Es bangt, ekelt, wurmt mir og mich** (jeg er bange, væmmes, det nager mig).

§ 168. Til adskillige Adjectiver kan føies som Hensynsbetegn. den Person eller Ting, for hvilken eller med Hensyn til hvilken Egenskab den finder Sted, og en saadan Hensynsbetegnelse sættes da i Dativ. Disse Adjectiver ere omtrent de samme, som i Dansk kunne tage en Hensynsbetegnelse til sig. F. Ex. **das ist mir angenehm zu hören**; **wenn es ihm möglich wäre**; **sei mir willkommen!** **die drei Winkel jedes Dreiecks sind gleich zwei rechten Winkeln**; **er stand mir ganz nah**; **die ihm angeborenen Eigenschaften**; **eine seinem Verdienst angemessene Belohnung**.

Anm. Undertiden udtrykkes dette Forhold ved en Præposition, f. Ex. **er ist auf mich böse**, **gegen mich dankbar**, **freundlich**, **mit mir verwandt**. Kun hvor Præpositionen vilde være für, er en Hensynsbetegnelse i Alm. at foretrække, altsaa: **das ist mir angenehm hellere end: das ist angenehm für mich**.

Femte Capitel.

Genitiv.

§ 169. Genitiv bruges i Tydsk ikke blot til at betegne et Eiendomsforhold, men ogsaa mangfoldige dermed beslagtede Forhold, der i vort Sprog som oftest betegnes ved Hjælp af en Præposition. Den forekommer vel hyppigst i Forbindelse med et Subst., men dog ogsaa hos Verber, Adjectiver og Præpositioner.

Anm. 1. I Tydsk kan en Genitiv ikke føies til et underforstaaet Subst., saaledes som i Dansk, men enten maa Substantivet sættes hos den eller ogsaa et i Subst.s Sted trædende demonstrativt Pron. (sædv. **der**). F. Ex. **der Kopf hat Ähnlichkeit mit dem eines Seelöwen** (med en Søløves); **unter den Vorzügen Napoleons sind die unbestrittensten die des Feldherrn**. (Dog undtages det Tilfælde, hvor Gen. hører til Prædikatsordet i Sætn., f. Ex. **der Sieg war der Franzosen** (var Franskmændenes); **man soll dem Kaiser geben, was des Kaisers ist**; **wessen Haus ist das? — meines Vaters**).

Anm. 2. Genitiv kan ikke anvendes, hvor den vilde være ukjendelig, altsaa ikke 1, af Subst., der staae i Plur. og intet Besslemelsesord have, f. Ex. **er ist Verfasser von Gedichten**; **in der Verrfertigung von Karten und Globen** (i Korts og Globers Forfærdigelse); 2, af Subst., der have et indeclinabelt Talord foran sig, f. Ex. **durch das Blut von zehntausend gemordeten Christen**; **die Geschichtschreiber vervielfältigten seine Hinrichtung in die von sieben Brüdern** (til syv Brødre); 3, af Egennavne paa Lande og Stæder, som enten ere indeclinable eller kun lidet bekjendte, f. Ex. **die Bevölkerung von Paris, von Cadix**; **die Bären strichen umher selbst bis in die Straßen von Peter-Paul**.

§ 170. Genitiv betegner den Person eller Ting, hvilken Noget tilhører, eller til hvilken Noget henhører (den possessive Genitiv), f. Ex. **das Buch des Schülers**; **die Federn der Vögel**; **der Bruder meines Freundes**; **die Schönheit der Natur**; **Gothe's Werke**; **ein Feldherr Alexanders**; **die Macht mehr als eines Welttheils**.

Anm. Noget ofte er et saadant Forhold i Dansk udtrykt ved en Præposition, men i Tydsk er Genitiv det Almindelige, f. Ex.

die Mutter des armen Knaben = Moderen til den fattige Dreng; die Schuppen der Fische = Skjællene paa Fiskene; der Gegenstand meiner Wünsche = Gjenstanden for mine Ønsker; Professor der Theologie. — Dog maa Præpositionen von anvendes, hvor i Dansk Præpositionen af betegner, at Noget er kommet af noget Andet, f. Ex. die Blüthen von dem Apfelbaume liegen auf der Erde (Blomsterne af Äbletræet — forskjelligt fra: die Blüthen des Apfelbaumes = Blomsterne paa Äbletræet); ein Bildniß von Raphael (malet af R. — forskjelligt fra: ein Bildniß Raphaels o: som forestiller R., eller som tilhører R.); der Messias von Klopstock ell. Klopstock's Messias; das Lied von der Glocke von Schiller ell. Schiller's Lied von der Glocke.

§ 171. Genitiv bruges undertiden til at betegne en ydre Omstændighed hos en Person eller Ting (den beskrivende Genitiv). Derimod udtrykkes en i eller hos Personen værende Egenskab ved Præp. von. F. Ex. ein Mann unsres Standes; Türken aller Art, arabischen Stammes; ein Kranz inländischer Fabrik; eine Inschrift des Inhalts; ein Gelehrter, Namens (ved Navn). — Derimod: ein Mann von vielen Kenntnissen, von vielen Verdiensten (= ein kenntnißreicher, verdienstvoller Mann); ein Mann von festem Character und großem Überblicke; eine Frau von dem besten Herzen.

Ann. 1. Stoffet, hvoraf Noget er, betegnes ved von, f. Ex. ein Ring vom feinsten Golde; ein Kleid von Sammt ell. ein sammtenes Kleid (en Kjole af Fløiel ell. en Fløiels Kjole); ein Tisch von Stein ell. ein steinerner Tisch (et Bord af Steen ell. et Steenbord).

Ann. 2. Et indeclinabelt Talord gjør Brugten af von nødvendig (se § 169 Ann. 2—2), f. Ex. ein Kind von drei Jahren (et tre Aars Barn); ein Braten von 18 Pfund; ein Haus von drei Stock (et tre Stages Huus); — derimod: nach einiger Lage vergeblicher Mühe. — Andre Udtryksmaader: ein dreijähriges Kind; unter siebzehn Graden Breite (under sytten Graders Bredde); von zwölf Fuß Höhe; bis zu acht Zoll Größe; nach viertelhalb Stunden Marsch.

§ 172. Genitiv betegner det Hele, hvoraf Noget er en Deel (den partitive Genitiv), f. Ex. ein Theil dieses Werkes (af dette Værk).

§ 173. De Ord, som saaledes betegne en Deel af Noget, ere:

Substantiver, som betegne et Antal eller et Maal, Superlativer og Comparativer med superlativist Betydning, Ordenstallene, Grundtallene og de fleste quantitative Adjectiver, f. Ex. eine Menge reifer Früchte; eine Elle der feinsten Leinwand; die schönste der Blumen; die jüngere seiner beiden Schwestern; das dritte unserer Kinder; zwei, einige meiner Blumen; jeder unserer Tage.

Ann. 1. Istedetfor Genitiv kan man bruge Præp. von, saasnart det styrende Ord ikke er et Subst., f. Ex. zwei, einige von meinen Blumen.

Ann. 2. De quantitative Adj. kunne ingen partitiv Gen. tage til sig, naar de staae i collectivist Betydning, men det partitive Forhold udtrykkes ved von, f. Ex. etwas von diesem Brode; ich verstand wenig von der Rede. Derimod vel, naar de staae appellativist, f. Ex. der guten Tage sind so wenig und der schlimmen so viel.

§ 174. For at et Subst. skal kunne staae i partitiv Genit., maa det have et Bestemmelsesord foran sig (se Exemplerne i den foregaaende Paragraph). Staaer et Appellativ (i Plur.) uden Bestemmelsesord, og staaer et Collectiv (i Sing.) enten aldeles uden Bestemmelsesord eller kun med et Adjectiv som Bestemmelsesord, anvendes den partitive Apposition, f. Ex. mit einer Menge Früchten; von zwei Dutzend Eiern; wir tranken ein Glas rothen Wein; ein Stück vergiftetes Fleisch. — Selv ved Appellativer med et Adj. som Bestemmelsesord bruges Apposition i Udtryk af den daglige Tale, f. Ex. vier Scheffel neue Kartoffeln; mit einem Paar neuen Schuhen.

Ann. 1. I boiere Stil forekommer dog ofte Genitiv, om Substantivet end ikke har noget Bestemmelsesord, f. Ex. ein Stück Brodes; jeder Trunk Wassers (i almindelig Prosa kun i et Par Udtryk, som: eine Summe Geldes, eine Menge Volks, eine Strecke Weges o. a.).

Ann. 2. Personlige, demonstrative og relative Pron. staae ved det partitive Forhold med Præp. von, f. Ex. der älteste von uns. Kun naar det styrende Ord er et Talord eller et quantitativt Adjectiv i Plur. bruges Genitiv, f. Ex. oft liegen ihrer acht bis zehn beisammen; sie verwundeten ihrer mehrere; unser Einer; es wurden deren zehntausend an Stricken herbeigeschleppt.

Ann. 3. De quantitative Adjectiver staae ved det partitive Forhold med von, f. Ex. Niemand von Allen; keins von beiden.

§ 175. Genitiv bruges ved Substantiver, der ere afledede af transitive Verber, til at betegne, at et Substantiv staaer i det samme Forhold til et saadant verbalt Substantiv, som Objektet staaer i til det transitive Verbum (den objektive Genitiv), f. Ex. **der Erfinder, die Erfindung, das Erfinden des Schießpulvers; die Erzählung seiner Schicksale; der Gebrauch der Zeit; der Kauf des Hauses.**

Anm. 1. Forat et Verbale skal kunne forbindes med en objektiv Genitiv, maa det's Stamverbum være et transitivt Verbum, der kan forbindes med det samme Subst. som Obj., der ved Verbalet skal staae i Genitiv (se de i Paragraphen anførte Exempler). Et Stamverbet ikke et saadant, maa der bruges en Præposition, f. Ex. **die Vorstellung von der Sache, (sich eine Sache vorstellen); Vorlesungen über die Geschichte; das Vertrauen auf Gott (Einem vertrauen); der Spott ell. das Spotten über den Leidenden (über Einen spotten).** Altsaa ikke: **die Huldigung des Königs, die Bewohnung des Festes, die Vorbeugung des Unglücks** o. lign.

Anm. 2. Ved de Verbaler, som kun indeholde Verbets Stamme, og ingen verbalt Afledningsendelse have, maa i Almindelighed, naar en Person skulde staae som objektiv Genitiv, for Tydeligheds Skyld en Præposition anvendes, f. Ex. **die Liebe zu Gott; der Hass gegen den Feind (die Liebe Gottes, der Hass des Feindes opfattes som possessiv, subjektiv Gen.).** — Derimod: **die Anbetung Gottes, die Verfolgung des Feindes, seine Erziehung meiner Kinder** (obj. Genitiv).

§ 176. Noгле Verber forbindes med en Genitiv, der vel ofte er den objektive, men i mange Tilfælde har andre for Genitiv særegne Betydninger.

§ 177. Verber, som betegne at beskylde for, at overbevise om og at fjerne En fra Noget, have en personlig Gjenstand til Objekt og ved Siden af dette Objekt en Ting i Genitiv. Disse Verber ere: **anklagen, beschuldigen ell. bezichtigen, zeihen** (anklage, beskylde, sigte); **überführen ell. überweisen** (overbevise); **berauben** (berøve) og de med ent sammensatte, der have den ovennævnte Betydning, at fjerne En fra Noget, som: **entheben** (ogsaa **überheben**, fritage for), **entsetzen** (afsætte), **entwöhnen** (vænne af med) o. fl. Exempler: **wir dürfen sie keiner Dichtung beschuldigen; man überführte ihn der Unwahrheit; wer den Unglücklichen der Hoffnung beraubt, der entwendet ihm**

sein einziges Gut; er hat den Beamten seines Amtes entsetzt; die Altäre wurden ihrer Zierathen entkleidet.

Anm. 1. **Würdigen** (værdige) og **versichern** (forsikre) konstrueres paa samme Maade, det sidste dog ogsaa med Dativ og Acc., f. Ex. **Selten würdigt die Sonne dieses Land eines Blickes; ich versichere Sie meiner Hochachtung und Freundschaft ell. ich versichere Ihnen meine Hochachtung.**

Anm. 2. Mange af de med ent sammensatte konstrueres i den almindelige Prosa med Præp., f. Ex. **er ist von der Arbeit entwöhnt; er ist aus dem Dienste entlassen.**

Anm. 3. **Er belehrte mich eines Bessern, eines Andern**, men ellers med **über**; **er überzeugte mich eines Bessern, eines Andern**, men ellers med **von**; **man verwies ihn des Landes**, men ellers med **aus**.

§ 178. Følgende reflexive Verber, som have en personlig Gjenstand til Obj., tage Tingene til sig i Genitiv: **sich einer Sache annehmen** (tage sig af), **bedienen** (betjene sig af), **besleifen ell. besleifigen** (beslitte sig paa), **bemächtigen** (bemægtige), **bemeistern** (bemejstre), **enthalten** (afholde sig fra), **entsinnen** (minde), **erwehren** (vare sig for), **rühmen** (rose sig af), **schämen** (skamme sig over), **versichern** (sikre), **weigern** (vægre sig for). Ligeledes: **es lohnt sich der Mühe** (det lønner sig ell. det lønner Umagen). Exempler: **er nahm sich des armen Kindes an; man hat sich des Diebes bemächtigt; enthalte dich jedes Unrechts! die seeranken Gelehrten konnten sich des Lachens nicht erwehren; du darfst dich deiner Wahl nicht schämen.**

Anm. 1. **Anmaßen** (anmasse), konstrueres enten paa samme Maade eller med Dat. og Acc., f. Ex. **er sollte sich der Obergewalt anmaßen** (men sædv. **ich maße mir etwas an**).

Anm. 2. Noгле konstrueres deels med Genitiv, deels med Præposition, nemlig: **sich erbarmen** (forbarme sig over) med **über**; **sich erinnern** (erindre sig Noget) med **an** (men ikke reflexivt brugt, altid med **an**); **sich freuen** (glæde sig over) med **über**; f. Ex. **der Menschenfreund erbarmt sich seiner leidenden Mitbrüder ell. über seine leidenden Mitbrüder.**

Anm. 3. Sældnere forekomme f. Ex. **freiwillig begab er sich aller Vorzüge** (opgav han); **sich einer Sache bescheiden** (opgive); **wessen soll man sich zu euch versehen?** (hvad skal man vente sig af Eder?), samt de, der betegne at fordrifte sig til, som: **wie kann ich mich solcher That unterwinden?**

§ 179. Nogle Verber forbindes i høiere Stil med Genitiv, men i den sædvanlige Prosa med Præposition, nemlig: **achten** (agte), **harren** (vente), **warten** (vente) med **auf**; **gedenken** (minde) med **an**; **lachen** (lee) og **spotten** (spotte) med **über**; f. Gr. **sie achteten nicht ihres Rufens und Schreiens**; **Hellas gedachte der Freiheit**; **da gedachte dieser an Solons Worte**; **spotte nicht des Gebrechlichen** ell. **über den Gebrechlichen** (spot ikke den Banskø).

§ 180. Nogle Verber construeres deels med Genitiv, deels, og i almindelig Prosa sædvanlig, med Acc. De vigtigste ere: **bedürfen** (behøve), **brauchen** (behøve), **entbehren** (undvære), **erwähnen** (omtale), **genießen** (nyde), **pflegen** (bengive sig til), **schonen** (skaarne), **vergessen** (forglemme) og **wahrnehmen** (iagttag). F. Gr. **ich bedarf nicht fremden Rathes**; **sie pflogen gemeinsamen Rath** (ell. **Rathes**, de holdt fælleds Raad); **seiner Gesundheit, Ruhe** ell. **seine Gesundheit, Ruhe pflegen**; **um der häuslichen Bequemlichkeit zu vergessen**.

Anm. 1. **Erwähnen** har en Person som Objekt altid i Gen., **schonen** har en Ting som Obj. altid i Acc. **Genießen**, brugt om Næringsmidler, forbindes alene med Acc. F. Gr. **er erwähnte Threr nicht**; **schone deine Kleider!** **eine Speise, das heilige Abendmahl genießen**.

Anm. 2. **Ermangeln** (mangle) og **geschweigen** (fortie) forbindes alene med Gen. f. Gr. **sie ermangeln des Ruhms**; **ich geschweige dessen** (ell. **dessen zu geschweigen**, ikke at tale om), **was er von mir sagt**.

§ 181. Ved Verberne **sein** og **werden** staaer i enkelte Talemaader en beskrivende Genitiv, som: **des Todes sein** (være Dødsens), **guter Dinge, frohen Rathes sein** (være vel til Mode), **der Meinung sein** (være af den Mening), **Willens sein** (have i Sind), **andern Sinnes werden** (blive anderledes til Sinds), **guter, übler Laune werden** (blive i godt, ondt Humør).

Anm. En lignende Genitiv staaer hos Verberne **leben** og **sterben**, som: **ich lebe des Glaubens, der Hoffnung** (i den Tro); **Hungers sterben** (af Hunger); **eines plötzlichen, gewaltamen Todes sterben** (døe en pludselig, voldsom Død).

§ 182. Afskillige Adjectiver forbindes med en Genitiv, der deels er den partitive, deels den objektive, deels har andre for Gen. særegne Betydninger.

§ 183. Adjectivet **voll** (fuld) tager det afhængige Subst. til sig i Gen., naar dette har et Bestemmelsesord foran sig, men som Appo-

sition, naar det staaer uden Bestemmelsesord. I begge Tilfælde kan i almindelig Prosa Præpositionen **von** anvendes. F. Gr. **voll knotiger Narben**; **voll heiliges Schmerzes**; **ein Haus voll Kinder**; **voll Hoffnung**; **Alles ist voll von dieser Begebenheit**; **die Stadt war voll von Menschen**.

§ 184. Følgende Adjectiver fordre altid til Fuldstændiggjørelse af deres Begreb et Substantiv, der staaer i Genitiv: **ansichtig werden** (saae Die paa), **gewahr werden** (blive vaer), **habhaft werden** (saae fat paa), **bedürftig** (trængende til), **eingedenk** (erindrende), **gewärtig** (ventende), **theilhaft** (deeltagende i), **überdrüssig** (fjed af), **verlustig** (som har mistet eller forspildt Noget); f. Gr. **eines Menschen ansichtig werden**; **sei der empfangenen Wohlthaten stets eingedenk!** **ich bin seiner überdrüssig**; **er ist seines guten Namens verlustig geworden**.

§ 185. Følgende Adjectiver kunne staae i saadan Betydning, at de til Fuldstændiggjørelse af deres Begreb fordre Tilføielsen af et Subst., som da staaer i Genitiv: **fähig** (i Stand til), **froh** (glad, ogsaa med **über**), **gewiss** (vis paa), **gewohnt** (vant til), **kundig** (kyndig i), **los** (fri for), **mächtig** (mægtig o: Herre over), **müde** (fjed af), **quitt** (qvit o: fri for), **satt** (mæt af), **schuldig** (skyldig i, ogsaa med **an**), **sicher** (sikker paa), **werth** (værd o: værdig til) og **würdig** (værdig til og værdig for); f. Gr. **bist du dessen ganz gewiss?** **der hiesigen Natur ungewohnt**; **ich bin des Weges kundig** (bekjendt med); **als sie des Blutes satt waren**; **dennoch war er des Erfolgs so sicher**; **suche dich des Beifalls der Besten würdig zu machen**, men ogsaa: **diese Handlung ist seiner unwürdig**.

Anm. 1. Det hedder: **ich bin mir keines Verbrechens bewusst**; **ich bin mir meiner selbst bewusst**. **Fähig** med Præp. **zu** betyder: dygtig til. Det hedder: **sich von etwas los machen**, **los sagen**; **Einen von etwas los sprechen**. Ligesom **werth** kan have en Acc. hos sig (se § 156 Anm. 1), saaledes ogsaa **schuldig** i Betydningen „havende en Gjæld“, f. Gr. **er ist mir noch zehn Thaler schuldig**; **ich blieb ihm die Antwort nicht schuldig**.

Anm. 2. Ved adskillige af de Adjectiver, som kunne tage en Gjenstand til sig i Genitiv, anvendes ofte i almindelig Prosa Acc. istedetfor Gen., f. Gr. **das** (f. **dessen**) **bin ich gewohnt**; **ich bin ihn los geworden**.

§ 186. Genitiv bruges til at betegne en sig gjentagende Tid, hvor det danske Sprog bruger Præp. **om**, f. Gr. **des Morgens** ell. **Morgens** (om Morgen); **des Sonntags** ell. **Sonntags** (om Søndagen);

des **Mittwochs**. Mærk: **Nachts** og des **Nachts** (om **Natten**) og **Mitternachts**.

Ann. Det hedder: **zweimal des Jahres, des Monats** men: **zweimal die Woche, die Stunde** og **zweimal in der Minute, in der Secunde**. — Ved Mærstiderne bruges almindeligt Præp. in, som: **im Frühling**, om Foraaret.

§ 187. Genitiv bruges til at betegne et ubestemt Tidspunkt, f. Ex. **eines Morgens, eines Freitags, eines Nachts** (o. engang en Morgen o. s. v.).

Sjette Capitel.

Substantivernes Apposition.

§ 188. Ved Apposition forståes et Substantivs umiddelbare Sammenstilling med et andet Substantiv for nærmere at forklare eller bestemme dette. De to Substantiver ere altid kun to forskellige Navne paa samme Person eller Ting. Ex: **König Karl; der Berg Sinai; Paul Diaconus, der longobardische Geschichtschreiber**.

§ 189. Ved en Apposition er Hoved-Substantivet det, hvis Begreb har det ringeste Omfang, og til dette staaer det andet Subst., hvis Begreb har et videre Omfang, i Apposition. Staaer det meest omfattende Begreb foran det mindre omfattende, kan Appositionen kaldes den attributive (i Lighed med det attributive Adjectiv), f. Ex. **König Karl; der Berg Sinai**. Staaer det mere omfattende Begreb derimod efter det mindre omfattende, kan Appositionen kaldes den prædikative (som opstaaet af Prædikatsordet i en relativ Sætning), f. Ex. **Karl, der König der Franken; Sinai, ein Berg; Göthe, der berühmte Dichter**.

§ 190. For den prædikative Apposition gjælder den Regel, at det Subst., som staaer i Apposition, maa staae i samme Casus, som det Subst., hvortil det staaer i Apposition, f. Ex. **der Adler, der König der Vögel; er hat den Kaiser, seinen Herrn, verrathen; ich, der Bernünstige, grüße zuerst; unter dem Befehle Hermanns, Grafen von Sully**.

Ann. Med Hensyn til Overensstemmelse i Kjøn gjælder det samme, som er bemærket om Prædikatsordets Overensstemmelse med Subj. i Henseende til Kjøn (se § 130 Ann. 1).

§ 191. For den attributive Apposition gjælder den samme

Regel, at de Ord, som staae i Apposition, staae i samme Casus, men ofte bliver kun det ene Subst. declineret, efter følgende Regler:

1. Staae flere Egennavne som Navne paa een Person, declineres kun det sidste, f. Ex. **das Denkmahl Gustav Adolphs; Gustav Adolphs Soldaten**.

Ann. Men er et af saadanne Egennavne egentlig et Fælledsnavn, antager det den bestemte Artikel, og begge Navne declineres, f. Ex. **Heinrichs des Voglers** (Henrik Fuglefængers); **Karls des Großen; Ludwigs des Bierzehnten; Johannes des Täufers; Gottes des Herrn**. (Sjælden forekommer et saadant Navn uden Artikel, og da gjælder Hovedreglen: **Martin Bischofs, Gott Waters**).

2. Staaer et Fælledsnavn, som intet Bestemmelsesord har, foran et Egennavn, declineres kun Egennavnet, f. Ex. **Doktor Luther's Schriften; Bruder Ludwigs Brief; Prinz Eugens Thaten; durch ihren Gemahl Graf Heinrich; durch König Christians des Dritten Frömmigkeit**.

Ann. Kun Ordet Herr gjør en Undtagelse, f. Ex. **Herrn Müllers Familie; ich habe es Herrn Müller mitgetheilt**.

3. Staaer et Fælledsnavn, som har et Bestemmelsesord, foran et Egennavn, declineres Fælledsnavnet, men Egennavnet ikke, f. Ex. **die Psalmen des Königs David ell. des Königs David Psalmen; das Haus des Herrn Müller; der Tod seines Freundes Heinrich; die Bevölkerung der Provinz Pommern; die Höhe des Berges Sinai; die Bitterung des Monats Mai; die Handschuhe der kleinen Augusta** (lille Augustas). — Utsaa ogsaa: **des Königs Ludwig des Bierzehnten** (se 1. Ann.).

Ann. 1. Undertiden staaer et Fælledsnavn af et mere omfattende Begreb, og som i dette Tilfælde har den bestemte Artikel, foran et andet Fælledsnavn af et mindre omfattende Begreb, hvilket sidste da betragtes som et Slags Egennavn og forbliver udeclineret, f. Ex. **die Federn des Vogels Strauß** (Fuglen Strudses Fjer); **die Farbe der Alpenblume Rhododendron**. Dog declineres det, dersom det er Navn paa en Person, f. Ex. **das Hans des Herrn Doktors Cramer; der Garten des Herrn Geheimraths; von dem Herrn Präsidenten** (mærk Artiklens Plads).

Ann. 2. **Name, Beiname** og **Titel** tage et Navn med Bestemmelsesord til sig i Genitiv, men har Navnet intet Bestemmelsesord,

finder en Apposition Sted, f. Ex. **unter dem Namen des Dollarts bekannt**; **unter dem Namen des älteren**; diese **Begebenheit** erwarb der **Gräfin** den Beinamen der **Heldemüthigen**; mit dem **Titel eines Justizraths**; — **derimod**: **unter dem Namen Kastor und Pollux**; er erhielt den **Beinamen Fisch**.

4. Staaer et Adjectiv eller et adjectivist Pron. foran et Egennavn, declineres Egennavnet ikke, med mindre det i Genitiv staaer foran det styrende Ord, f. Ex. **die Werke des berühmten Wolf**; **unseres Göthe**; **unsere Zeit** bedürfte eines **Lessing**; ein sehr beträchtlicher **Theil des christlichen Europa**; **men**: **des berühmten Wolf's Werke**.

5. Naar flere Personnavne, blandt hvilke det sidste har von foran sig, staae sammen, declineres rettest det sidste, altsaa: **Friederich von Schiller's Werke**. Men er det af von afhængige Navn et Stednavn, declineres det foranstaaende Personnavn, som: **Ludwigs von Baiern**; **Wolframs von Eschenbach** (i Analogi med: **des Königs von Dänemark**).

§ 192. Undertiden er en Apposition udtrykt ved Conjunctionen als (som), enten saaledes, at det efter als følgende Substantiv slutter sig umiddelbart til Hoved-Substantivet, eller saaledes, at det først gjennem Prædikatet i Sætningen knyttes dertil. I begge Tilfælde maa det apponerede Substantiv rette sig i Casus efter Hoved-Substantivet. Ex: **mein Vetter als der einzige Erbe** erzählte mir; **seine Zuneigung zu ihr als seiner Wohlthäterin**; — **er hat als rechtschaffener Mann** gehandelt; **vertraue ihm als einem Freunde**; **ich sehe ihn als meinen besten Freund an**; **ich erinnere mich seiner als eines angenehmen Gesellschafters**.

Anm. 1. Kun ved den possessive Genitiv finder ofte en Mangel paa Overensstemmelse Sted, idet det til Genitiven apponerede Substantiv sættes i Nominativ, f. Ex. **die Verdienste dieses Mannes als Rechtsgelehrter** eller **als Rechtsgelehrten**; **die Kenntnisse meines Freundes als Naturforscher**. — Og staaer der istedetfor Genitiven et possessivt Pron., er denne Udtryksmaade den almindelige, f. Ex. **mein Beruf als Lehrer**; **seine Leistungen als Schriftsteller**.

Anm. 2. Ved de reflexive Verber er en saadan Apposition at henføre til Subjektet, naar Verbets Begreb er et saadant, at det enten aldrig eller dog ikke i den Forbindelse, hvori det staaer, tilstedder noget andet Objekt, end det reflexive Pron., men den

er at henføre til Objektet, naar ogsaa en anden Person end Subjektet selv kunde sættes som Objekt for Verbet, f. Ex. **er benahm** ell. **betrug sich als rechtschaffener Mann**; **er schämt sich als der Urheber** deines Unglücks; **er widersezte sich als freier Mann**; **er zeigt sich als ein aufrichtiger Freund** unserer Poesie; **er hat sich als mein Freund** bewiesen, erwiesen, bewährt; **er fühlt sich als ein Mann**; — **derimod**: **er kündigt sich als einen Kenner an**; **er rühmt sich als deinen Netter**; **er betrachtet sich als deinen Freund**; **ich erkenne mich als Schuldigen**; **er empfahl sich mir als tüchtigen Lehrer**.

Anm. 3. Conjunctionen wie indleder altid en egen, sædvanlig ufuldstændig Sætning, og ikke nogen Apposition, f. Ex. **er kleidet sich wie ein Engländer** (sich kleidet); **ich liebe ihn wie meinen Bruder** (wie ich meinen Bruder liebe); **man sah die Jungfrau tapfer fechten, wie ein Mann** (sicht); **in unruhigen Zeiten, wie die unfrige** (ist), **muss der Einzelne eine sichere Stellung zu behaupten suchen**; **mit allen Geräth-schaften, wie Gläser, Laffen** (sind), **versehen**.

Syvende Capitel.

Adjectiver og adjectiviske Pronominer, især i attributiv Forbindelse.

§ 193. Adjectiver og adjectiviske Pronominer maa rette sig efter det Substantiv, hvortil de høre, i Casus, Tal og Kjønn, f. Ex. **das große Glück** meines Bruders; **der gute Vater** gab seinem irrenden Kinde **eine liebevolle Ermahnung**; **gute Bücher** waren selten in jenen Tagen.

Anm. 1. Kun i daglig Tale og som poetisk Frihed bortkastes ofte es i Nom. og Acc. Neutr., f. Ex. **schön Wetter**; **ein schön Gesicht**; **dein eigen Schicksal**; **ein fürchtbar wüthend Schreckniss** ist der Krieg; **meine Mutter** hat manch **gilden Gewand**.

Anm. 2. **Ganz** og **halb** staae uden Endelse hos geographiske Navne, f. Ex. **in ganz Europa**; **ganz Brüssel** **fühlte den tödtlichen Streich** mit.

§ 194. Et Adjectiv declineres paa samme Maade, som naar den bestemte Artikel staaer foran det, naar der staaer et Pronomen, der declineres som den bestemte Artikel, foran det, altsaa naar der foran Adjectivet staaer: 1, et possessivt Pron. i Pluralis, 2, et demonstrativt Pron, 3, det relative eller det spørgende Pron. **welcher**, 4, et af de quantitative Adjectiver, der have den bestemte Artikels Endelser, nemlig: **aller**, **jeder**, **beide** (Plur.), **vieler**, **mancher**, **einiger**, **anderer**, **mehrere** (Plur.) og **weniger**, 5, det quantitative Adjectiv **kein** i Plur., samt 6, en af de plurale Genitiver **zweier** og **dreier**. Ex. **dieser tapfere Held; welcher letztere seine Person nie schonte; ich weiß nicht, welcher böse Genius über mir waltet; alles von ihr gestiftete Gute; einiges weidende Vieh; mancher Arme; beim Mangel anderer leicht bemerkbaren Dinge; die Thorheiten einiger Wenigen.**

Anm. 1. I Nom. og Acc. Plur. taber, ifølge Sprogbrug, Adjectivet sit **n**, og ender paa **e**, naar et quantitative Adjectiv staaer foran det (dog almindeligviis ikke, naar alle eller keine staaer foran det), f. Ex. **einige hohe Bäume; viele gute Freunde; manche Beamte; — men: alle barbarischen Völker.**

Anm. 2. **Solcher** og det spørgende **welcher** tabe foran et Adjectiv meget ofte deres Endelse, men Adjectivet maa da antage denne. Det Samme finder undertiden Sted ved **mancher**, navnlig i Nominativ. F. Ex. **solch edles Mannes; welch großes Glück! — manch tapftrer Held.**

§ 195. Et Adjectiv declineres paa samme Maade, som naar den ubestemte Artikel staaer foran det, dersom Talordet **ein** eller et Pron., der declineres som den ubestemte Artikel, staaer foran det, altsaa naar de possessive Pronominer (i Sing.) eller det quantitative Adjectiv **kein** (i Sing.) staaer foran det; f. Ex. **mein alter Vater; kein schöneres Kind.**

§ 196. Et Adjectiv declineres, som naar det staaer uden Artikel, i følgende Tilfælde: 1, naar en Genitiv staaer foran; 2, naar et indeclinabelt Adjectiv (**allerhand**, **allehaande**, **bergleichen**, **deslige**, **lauter**, **lutter**, samt de med **lei** afledede, som: **allerlei**, **mancherlei**) et indeclinabelt Pron. (**viel**, **mehr**, **etwas**, **wenig**, **weniger**, **nichts**) eller et indeclinabelt Cardinaltal staaer foran det; 3, naar første eller anden Persons Pronomen staaer foran det. F. Ex. **wohlgefinnter Frauen sehulichster Wunsch; — allerlei neue Bücher; lauter frisches Brod; es hat so viel Lockendes; viel brave Männer; das könnte zu etwas Schrecklichem führen; nichts weiteres Feind-**

seliges; sieben lustige Brüder; — ich unglücklicher Knabe; du armes Kind.

Anm. Naar et personligt Pronomen staaer foran Adjectivet, antager dette dog i Dativ Sing. (i Genitiv forekommer denne Forbindelse ikke) i alle Rjon Endelsen **en**, og i Plur. sædvanlig **en**, f. Ex. **mit mir armen alten Mann; dir jungen Natur; Ihr himmlischen Mächte** (ell. **Ihr himmlische M.**).

§ 197. Staae flere pronominale Bestemmelsesord foran et Adjectiv, da retter Adjectivets Declination sig efter det sidste, saafremt dette ikke er et quantitative Adj. eller det demonstrative Adj. **solcher**; f. Ex. **aller jener schönen Worte ungeachtet; dieser mein bester Freund; jenes dein neuestes Werk; — dermod: der viele gefallene Schnee; unser weniger gesammelter Vorrath; ein solcher starker Mann; keine solchen fremden Wörter.**

Anm. Dog hedder det: **ein jeder rechtschaffene Bürger; ein jedes neue Buch.**

§ 198. Staae flere Adjectiver hos et Subst., declineres de i Alm. eens, f. Ex. **ein alter, verdienter Kriegsmann; mich treibt nicht eitles irdisches Verlangen; nach guter alter Sitte.**

Anm. Kun nogle enkelte Adjectiver, der mere angibe en formel Bestemmelse end en egentlig Egenkab, og saaledes ere det efterfølgende Adjectiv underordnede, udøve (ligesom de quantitative Adj.), naar de staae uden Bestemmelsesord, samme Indflydelse paa det efterfølgende Adjectiv, som de Pron., der declineres med den best. Art.s Endelser. Saadanne Adj. ere: **folgender**, **erwähnter**, **nachstehender**, **vorstehender**, **obiger**, **voriger**, **verschiedener** o. fl. F. Ex. **folgender wichtige Satz; obiges wahre Wort; eine Reihe eigener großen Thaten.**

§ 199. Staae to af de Pronominer, som ikke taale nogen Artikel foran sig, hos samme Subst., declineres hvert efter sine Regler, f. Ex. **jene unsere Verwandten; aller dieser Wein; — dermod: kein solcher Verdacht; welcher eine Punkt** (hvillet ene Punkt); **dieses wenige Geld; mancher andere Fall.**

Anm. Det spørgende Pron. **welcher** bortkaster Endelsen foran den ubestemte Artikel, f. Ex. **welch eine Gegend**. Det samme gjør **solcher**, naar det sættes foran denne Artikel, f. Ex. **solch ein Genuss**. **Aller** bortkaster altid Endelsen foran den bestemte Art., og bortkaster den sædvanlig foran possessive og demon-

strative Pron., f. Ex. all der Ruhm; alle ell. all seine Reichthümer.

§ 200. Staaer et Adjectiv, som intet Bestemmelsesord har foran sig i Apposition, er det i Regelen, som opstaaer af et Prædikatsord indeclinabelt, f. Ex. der Tod, gefürchtet oder ungefürchtet, kommt unaufhaltsam; obgleich entstellt, waren die Bäume doch zu erkennen; wir gingen traurig fort; ich weiß meine Tochter glücklich; ich will euch erzählen ein Märchen gar schnurrig; ein Beutel war es, voll und straff. — Derimod: unsere Freunde, ältere wie jüngere; alle Verben, sowohl regelmässige als unregelmässige.

§ 201. Det iagttages nie at bruge Comparativ om den højeste Grad, naar Talen kun er om to, f. Ex. dieser Berg ist von beiden der höhere; die obere Reihe der Zähne; in welchen Zeiten seines Lebens ist Hannibal größer (størst) erschienen, als er durch Italien drang, oder als er bei Zama den ganzen Erfolg seiner Arbeiten vernichtet sah?

§ 202. I Alm. udtrykkes Comparativ ved Endelse (se § 59); kun hvor en Sammenligning mellem to Prædikater finder Sted, maa den udtrykkes ved Adverbiet mehr. F. Ex. sie ist mehr liebenswürdig als schön.

Ottende Capitel.

Substantiviske Pronominer, deres Forhold til det Ord, i hvis Sted de staae, samt enkelte Eiendommeligheder ved deres Brug.

§ 203. Det personlige Pron. maa i Kjøn og Tal stemme overeens med det Subst., i hvis Sted det staaer, medens dets Casus bestemmes af dets Forhold i den Sætning, hvori det staaer, f. Ex. der Vogel ist krank; er muß sorgfältig gepflegt werden, ell. wir müssen ihn sorgfältig pflegen.

Anm. Ved Personnavne, som ere Neutrum (de paa hen og Iein, samt Weib og Frauenzimmer) rette de personlige Pron. (og altsaa ogsaa de possessive) sig efter det naturlige Kjøn, f. Ex. das unglückliche Mädchen! sie ist nicht recht bei Sinnen; ich erblickte das Fräulein und redete mit ihr; Louischen gleicht ihrer Mutter.

§ 204. Det reflexive personlige Pron. sich stemmer i Brug ikke ganske med det tilsvarende danske:

1. Det refl. Pron. sich viser tilbage paa Sie, ogsaa hvor det efter Betydningen er anden Person, f. Ex. Sie haben sich so gültig für die Abhandlung interessiert (De har interesseret Dem); hüten Sie sich vor zweierlei immer mehr (vogt Dem).

2. Det refl. Pron. sich kan, ligesom ogsaa de reflexivt brugte uns og euch, træde istedetfor det reciproke Pron. einander, naar Sammenhængen viser, at Forholdet er et reciprokt, f. Ex. sie lieben sich (hinanden) wie Brüder; men: wir lieben einander (ikke uns) nicht. — Det pleonastiske: wir lieben uns einander bør ikke efterlignes.

3. Det refl. Pron. sich kan ikke vise tilbage over det Subj., der maa tænkes hos en Infinitiv, saaledes at det henførtes til det Verbums Subjekt, af hvilket Infinitiven er afhængig, f. Ex. er bat mich, ihn zu besuchen (besøge sig); sie erlaubte mir, sie zu begleiten (at ledsage sig); — derimod: er ermahnte seinen Sohn, sich vor schlechter Gesellschaft zu hüten.

4. Af sig selv hedder: von selbst.

§ 205. Balget af det possessive Pron. retter sig efter det personlige Pronomen, hvis Genitiv det possessive Pron. skal erstatte. I Almindelighed svare de tydske possessive Pron. til de danske eller til Genitiverne af de personlige Pron., f. Ex. er nahm meinen (min) Hut, euren (Eders), ihren (deres) Hut. Kun hvor Genitiv af tredje Persons Pron. skal erstattes, maa man nie agte paa, hvad Kjøn det Pron. er, hvis Genitiv skal erstattes. Er dette Pron. i Tydske Hankjøn, vil det possessive Pron. være sein, er det Hunkjøn, vil det possessive Pron. være ihr, og er det Intekjøn, vil det possessive Pron. være sein. F. Ex. der Hund und sein Junges (dens Unge); die Kage und ihr Junges (dens Unge); das Kameel und sein Junges (dens Unge).

§ 206. Et reflexivt possessivt Pron. (som det danske sin) mangler aldeles i Tydske, hvor altsaa de possessive Pronominer, som erstatte Genitiverne af tredje Persons Pron. i Enkelttal, nemlig sein, ihr og fein, saavel bruges reflexivt som ikke reflexivt. Man maa derfor nie agte paa, hvad Kjøn det Ord i Tydsken er, der staaer som Subjekt i Sætningen; thi er det Hankjøn, hedder sin paa Tydske fein, er det Hunkjøn, hedder sin ihr, er det Intekjøn hedder sin sein. F. Ex. er nahm seinen Hut (sin Hat); sie nahm ihren Hut (sin Hat); das Kind nahm seinen Hut (sin Hat); der Sohn gleicht seinem

Vater, seiner Mutter; die Tochter gleicht ihrem Vater, ihrer Mutter.

§ 207. Det demonstrative Pronomen, brugt substantivisk, maa, som det personlige Pronomen, i Kjøn og Tal stemme overeens med det Substantiv, i hvis Sted det staaer, medens dets Casus bestemmes af dets Forhold i den Sætning, hvori det staaer; f. Ex. **er begleitet seine Schwester, da dieselbe nicht allein reisen wollte; bald besucht mich Dieser, bald Jener.**

§ 208. Det tydske Sprog stemmer i Brugen af de demonstrative Pron. ikke ganske med det danske:

1. Det demonstr. Pron. **der** bruges, hvor i Dansk et personligt Pron. staaer i Spidsen af en Sætning med stærkt Eftertryk, f. Ex. **ich erinnere mich deines seligen Vaters wohl; der** (han o: den Mand) **war ein braver Mann** ell. **den** (ham o: den Mand) **habe ich sehr hoch geschätzt; ich** kunne einen tapfern, aber armen Ritter, dem vertraut die Fahne.

2. Det demonstr. Pron. **derselbe** bruges, hvor i Dansk tredje Persons Pron. bruges, især naar Brugen af det personlige Pronomen (eller af det tilsvarende possessive Pron.) vilde foraarsage Utydelighed; f. Ex. **wie viele Welttheile giebt es, und wie heißen dieselben? der König** ist gegen den Mann so gnädig gewesen, dass er dem **Sohne desselben** ein gutes Amt verliehen hat; **ich** habe einen schönen Garten und halte mich gern in demselben auf; er hat eine **Schwester; kennen Sie dieselbe.**

3. Om Anvendelsen af det demonstr. Pron. foran en Genitiv se § 169 Anm. 1.

§ 209. Det substantiviske relative Pron. maa stemme overeens med det Subst., i hvis Sted det staaer, i Kjøn og Tal, medens dets Casus afhænger af den Forbindelse, hvori det i den relative Sætning staaer; f. Ex. **der Mann, welcher mich gestern besuchte** ell. **dessen Bekanntschaft ich bei dir machte; die Frau, welche wir gestern sahen** ell. **deren Schicksale ich dir erzählte.**

Anm. 1. Refererer det relative Pronomen sig til **Sie**, brugt i Tiltale til Gen, staaer det i Sing., f. Ex. **Sie, dem ich so viel verdanke.**

Anm. 2. Gaaer det relative Pron. paa første ell. anden Persons Pron., kan det personlige Pron. gjentages, naar det relative Pronomen staaer som Subjekt, og Verbets Person retter sig da efter det personlige Pron., men det relative Pron. kan ogsaa

sættes uden denne Gjentagelse af det pers. Pron., og Verbet staaer da i tredje Person, f. Ex. **ich, der ich es so gut mit dir meine; du, der du so wenig arbeitest; men ogsaa: du, der die Welt allmächtig hält.**

§ 210. Det relat. Pron. **wer** (**was**) kan ligesom i Dansk indeslutte et demonstr. Pron. i sig, dog almindeligviis kun, naar dette demonstr. Pron. vilde staae i samme Forhold i den overordnede Sætning, i hvilket det relat. **wer** staaer i den relat. Sætning; f. Ex. **wer nicht hören will, muss fühlen** (o: **der, welcher nicht hören will, muss fühlen**); derimod **wer sich nicht rathen lässt, dem kann man nicht helfen; wem ich dienen kann, der nenne sich.** Dog ikke ganske sjældent Sætninger som: **wessen Rang es gestattete, ward in den Audienzsaal geführt.**

Anm. 1. I Dansk sættes ofte et personligt Pron. (han) istedetfor det demonstr., f. Ex. **hvo** som ikke vil høre, han maa søle; i Tydsk kan kun det demonstr. Pron. (**der**) anvendes, f. Ex. **wer nicht hören will, der muss fühlen.**

Anm. 2. Det relat. Pron. **der** kan ligesom **wer** indeslutte et demonstr. Pron. i sig, naar der ikke tales om Personer i Alm., men om bestemte (før omtalte) Personer, f. Ex. **die** (de, som) **zu entfernt waren, bemühten sich; der uns unterdrückt, ist unser Kaiser.**

§ 211. De relat. Pron. **der** og **welcher** (subst. brugt) anvendes iflæng, naar undtages, at **welcher** ikke bruges i Genitiv, ikke viser tilbage paa et personligt Pron., og ligeledes ikke paa et ubestemt personligt Pron. Til at vise tilbage paa et substantivisk neutralt Pron. og Adj. bruges **was** (sjældnere **das**). Ex. **der Baum, den** (ell. **welchen**) **ich gepflanzt habe; —** derimod: **die Schwalben, deren** (ikke **welcher**) **Nester als Leckerbissen gegessen werden, wohnen in Indien; ich, der ich es so gut mit dir meine; Niemand, der nicht weiß. — Nichts, Alles, dieses, das — was ich gesagt habe; das Beste, was Bücher jemals enthalten haben.**

§ 212. Giendommeligheder, som finde Sted ved Brugen af det rel. Pron. i Dansk, medens de ikke finde Sted i Tydsk:

1. Det relat. Pron. kan aldrig udelades i Tydsk, f. Ex. den Mand, jeg sendte Bogen = **der Mann, dem ich das Buch schickte.**

Anm. Ligeledes kan det relative Adverbium ikke udelades, naar det refererer sig til et forangaaende Subst., f. Ex. paa den Tid, jeg kom = **zu der Zeit, da** (ell. **wo**) **ich kam; hver Gang jeg reiser = jedes Mal, wenn ich reise.**

2. I Tydsk staaer aldrig den Præposition, som styrer et relat. Pron., bag efter dette, f. Gr. den Bog, jeg læste i = **das Buch, in dem ich las**; den Bog, hvilken jeg læste i ell. i hvilken jeg læste = **das Buch, in welchem (in dem) ich las**.

3. Istedesfor som, naar dette refererer sig til en Person, bruges undertiden hvem, medens Tydskten i dette Tilfælde ikke kan bruge wer, f. Gr. den Herre, hvem jeg ledsagede = **der Herr, den (ikke wen) ich begleitete**.

§ 213. Eiendommeligheder, som finde Sted ved Brugen af de spørgende Pronominer i Dansk, medens de ikke finde Sted i Tydsk:

1. Det spørgende Pronomen **was** staaer aldrig adjectivisk, saaledes som hvad i Dansk, f. Gr. paa hvad Maade = **auf welche Weise**.

2. I Tydsk staaer aldrig den Præposition, som styrer et spørgende Pron., bagefter dette, f. Gr. hvad skriver Du med = **womit schreibst Du**.

§ 214. Nogle Pronominer forbindes ikke gjerne i Neutrum med Præp., men ombyttes med pronomiale Adverbier. Saaledes staaer det personlige Pron. **es** aldrig med Præp., det spørgende Pron. **was** aldrig med Præp., som styre Dativ, sjelden med Præp., som styre Acc., og det demonstr. og relat. **das** ombyttes ofte, hvor de skulde forbindes med Præp., med et pronominalt Adverbium. F. Gr. **er kaufte ein Messer und gab nur eine Kleinigkeit dafür** (eller **für dasselbe** ikke: **für es**); **woran arbeiten Sie?** (hvad arbejder De paa); **daraus kann Nichts werden; Alles, womit ich dich erfreuen kann**.

§ 215. Det ubestemte Pron. **es** (det) udelades almindelig som Subjekt, naar det skulde staae inde i Sætningen, 1, ved de Verber, der altid bruges upersonligt (§ 148 og 167) f. Gr. **ich hungert**; derimod: **wie geht's**; 2, hvor det kun stod som foreløbigt Subj. for en Infinitiv ell. en heel Sætning, f. Gr. **hier ist nicht gut fahren** (her er ikke godt at kjøre); **zum Laufen hilft nicht schnell sein**; **weil ausgemacht war, dass** (fordi det var afgjort, at); **ohne das erstere ist nicht wohl denkbar, wie**. — Omvendt sætter Tydskten ofte dette **es** som foreløbig Bestemmelse, naar en Infinitiv eller en heel Sætning tilføies som et adverbialt Tillæg, f. Gr. **dass man es müde ist, die Nacht in meiner Hand zu sehen** (at man er fjed af at see).

§ 216. Det ubestemte Pronomen **es** (det) anvendes i enkelte Tilfælde, hvor i Dansk det ubestemte Adverbium der anvendes:

1. Naar intransitive Verber bruges i Passiv, f. Gr. **es wird heute gelesen** (der læses idag).

2. Som foreløbigt Subjekt i Sætninger, hvis Subjekt staaer ubestemt, f. Gr. **es ist ein Gott; es folgten nun Feste auf Feste**.

Ann. 1. Dette ubestemte Pron. **es** kan aldrig staae inde i Sætningen, saaledes som Adv. der i Dansk, f. Gr. **in der Schule wird heute gelesen; ich weiß, dass ein Gott ist** (at der er en Gud).

Ann. 2. Undertiden anvendes dette **es** i Tydsk i Sætninger, hvis Subjekt staaer bestemt, f. Gr. **es ist die Rede von meinem Bruder; es lebe der König**.

Ann. 3. Da dette **es** aldrig kan staae inde i Sætningen, kan det ikke anvendes i spørgende og relative Sætninger, saaledes som Adv. der i Dansk, f. Gr. **Sage mir, wer bei dir war** (hvem der var); **wessen Stand es erlaubte, der wurde eingelassen** (hvis Stand der tillod det); **jezt weiß ich, wo eine Wohnung für Sie ist** (hvor der er en Bolig).

Niende Capitel.

Indicativ og Coniunctiv.

§ 217. Indicativ bruges, naar den Talende selv fortæller Noget, udsiger en bestemt Mening om Noget eller ligefrem spørger om Noget, f. Gr. **als er die Menge der Erschlagenen sah, weinte er; ein Baum, welcher keine Früchte trägt, soll umgehauen werden; wenn es regnet, wird es nass; war er krank? wen hast du gesprochen?**

§ 218. I indicativiske Sætninger er Brugen af Tiderne den samme som i Dansk, f. Gr. **In acht Tagen komme ich wieder, und dann besuche ich dich gewiss; ich gehe gestern mit meinem Kinde vor das Thor, komme mit ihm ins Gedränge, verliere es aus meinen Augen, und finde es erst nach einer Stunde; waren Sie gestern im Concert? (naar den Spørgende selv var der); sind Sie gestern im Concert gewesen? (naar Spørgeren ikke var der); ich werde mit dir ausgehen, wenn ich den Brief geschrieben habe** (f. **geschrieben haben werde**).

Ann. 1. Naar Taleren er om en Handling eller Tilstand, som har vedvaret og endnu vedværer, anvendes i Tydsk Præsens, i Dansk Perfectum, f. Gr. **ein Geistlicher, der zwölf Jahre**

lang unter diesen Indianern lebt (har levet); ich arbeite schon seit drei Jahren daran (jeg har arbeidet).

Ann. 2. Futurum bruges gjerne istedetfor Præsens, og Futurum exactum istedetfor Perfectum, naar man vil betegne, at Sætningen kun er sandsynlig, f. Ex. du wirst dich irren (du tager vistnok fejl); er wird doch nicht umgekommen sein (han er dog vel ikke omkommen); du wirst von dem Elephanten gehört haben, dass ihm das Grunzen eines Schweines Schander und Entsetzen erweckt (du har vel hørt).

Ann. 3. Man vogte sig for at forveksle det futuriske Hjelpeverbum ville med Verbet ville, der betegner at have en Villie til Noget, og det futuriske Hjelpeverbum skulle med Verbet skulle, der betyder at have en Forpligtelse til Noget. Som futuriske Hjelpeverber hedde begge paa Tydsk werden, som selvstændige Verber hedde de wollen og sollen. F. Ex. es wird bald regnen (det vil); wirst du bald reisen? ich werde ihn gleich finden (jeg skal).

§ 219. Coniunctiv anvendes ligesom i Dansk til at udtrykke et Onske, f. Ex. Gott sei mit dir! Gott geleite Sie weiter auf diesem Wege! es leben die Geusen! (Geuserne leve!)

Ann. 1. Naar Noget tiltales med tredje Persons Pronomen, istedetfor med anden Pers., anvendes Præsens Coniunctiv som Imperativ, men Subjektet maa da altid udtrykkelig tilføies, og sættes efter Verbet; f. Ex. leben Sie wohl! grüßen Sie ihn doch vielmals und bitten Sie (eller blot bitten) um Verzeihung, dass.

Ann. 2. Af Præsens Coniunctiv bruges første Person i Pluralis, altid med efterfølgende Subjekt, til at udtrykke en Opfordring. Det samme udtrykkes dog sædvanligere ved Verbet lassen i Imperativ, ligesom i Dansk. Ex. aber vergessen wir nicht (lad ell. lader os ikke forglemme); segen wir uns zu Tische ell. lass uns (i Tiltale til Een), laßt uns (i Tiltale til Flere) uns zu Tische segen. (Forstjelligt berfra: lass mich sehen! lassen Sie mich sehen!)

Ann. 3. Et Onske udtrykkes ogsaa paa andre Maader: 1, dass ihn der Henker hole! (Gid Pokker tage ham!) dass sich die Kinder nicht verlaufen! (blot Børnene) dass sie wirklich so blind und taub wären! (gid de virkelig vare); 2, wenn er

doch bald zurückkame! wäre er doch bei uns! wer doch so glücklich wäre!

§ 220. Coniunctiv bruges ligesom i Dansk til at udtrykke en Indrømmelse, f. Ex. es koste, was es wolle! ich kann es nicht erlauben, es sei denn, dass (med mindre at); er komme oder nicht; men: er möge ell. mag kommen, oder nicht.

Ann. En Indrømmelse kan ogsaa udtrykkes ved wenn, wer, wie med efterfølgende auch, snart i Indicativ, snart i Coniunctiv efter Sætningens forskjellige Indhold; f. Ex. wenn du auch noch so reich bist; wenn du auch mein Bruder wärest; wer er auch sei; wer er auch sein mag ell. möge; wie es sich damit auch verhalte; so (o: wie) alt ich nun auch schon bin.

§ 221. Hypothetiske Sætninger o: saadanne, som indeholde en Betingelse, om hvilken den Talende antager, at den ikke finder Sted, staae altid i Coniunctiv, ligesom ogsaa den Sætning, der er betinget ved dem. Tiden er den samme, som i Dansk, nemlig Imperfectum, naar Talen er om Nutiden, og Plusquamperfectum, naar Talen er om Fortiden. Ex. wenn ich Geld hätte, ginge ich gern auf Reisen; wenn ich Geld gehabt hätte, wäre ich auf Reisen gegangen; könnte die Sonne die Gräuél der Menschen sehen, sie flöhe entsezt davon; wer (o: wen Jemand) den Frevel gar bis zum Tanzen triebe, fände unter keiner Bedingung Erbarmen.

Ann. 1. Den betingede Sætning kan i Almindelighed ogsaa staae i Futurum Conditionalis istedetfor i Imperfectum, og i Futurum exactum Conditionalis istedetfor i Plusquamperfectum; f. Ex. wenn ich Geld hätte, würde ich auf Reisen gehen; wenn ich Geld gehabt hätte, würde ich auf Reisen gegangen sein; derimod: wollte ich euch bestrafen, so möchte man mir vorwerfen, dass.

Ann. 2. Ofte er den hypothetiske Sætning ikke udtrykkelig anført, men indeholdes i et eller andet Udtryk af den betingede Sætning, eller underforstaaes ganske, men den betingede Sætning maa ligesuldt staae i Coniunctiv. At en Sætning, hvis Verbum staaer i Imperfectum, er betinget ved en hypothetisk Sætning, sees let deraf, at Talen er om Nutiden, saa at et nu kan tilføies dens Verbum, og at en Sætning, hvis Verbum staaer i Plusquamperfectum, er betinget ved en hypothetisk Sætning, sees deraf, at den enten ikke er sat i Forhold til noget Verbum i Imperfectum, eller i alt Fald i et samtidigt Forhold. Ex. was

wäre ich ohne dich; das wäre viel besser gewesen; mit Widersprüchen könnte die Natur nicht bestehen; ihr hättet klug gethan, mich dahin zu begleiten; in einem Dorfe, das ich wohl nennen könnte; zum Glück fand die Kanonentugel keinen Menschen auf dem Wege, dem sie bestimmt den Tod gebracht hätte; ich zitterte vor dem Verlust meiner Bücher, der unerseglieh gewesen wäre; es dürfte wohl nicht zu läugnen sein; Sie könnten vielleicht um vier Uhr wieder kommen.

Ann. 3. Hvor Udtrykket saaledes er hypothetisk, finder ved Verberne dürfen, können, mögen, müssen, sollen og wollen, naar de have en Infinitiv som Objekt, den Eiendommelighed Sted i Dansk, at Verbet staaer i Imperfectum, om end Talen er om Fortiden, medens det Fortidige udtrykkes ved at sætte Infinitiven i Perfectum. I Tydsk staaer derimod ligesom ved andre Verber Plusquamperfectum, naar Talen er om Fortiden, og Infinitiven staaer da i Præsens. Ex. bei geringerer Vorsicht hätte es uns das Leben kosten können (kunde det have kostet); sonst hätte man keine Vorsicht brauchen wollen (ellers vilde man ingen Forsigtighed have brugt); das hättest du nicht thun sollen (det skulde du ikke have gjort). — Derimod: gegen diesen Philosophen, der gesagt haben sollte (som skulde have sagt): antoges at have sagt); endlich konnte man die Gesandtschaft eines nicht wichtigen Volkes leicht übersehen haben; der Bischof mochte es von christlichen Soldaten vernommen haben; wenn er gekonnt hätte, hätte er auch gewollt (uden Infl. som Obj.); er sagte, dass er es nicht habe thun mögen.

Ann. 4. Den Omstændighed, at en Sætning er afhængig af en hypothetisk Sætning, har i og for sig ingen Indflydelse paa dens Modus, f. Ex. dass er in einer üblen Lage war, dürfte nicht zu läugnen sein; wenn ich das Land, das meine Väter gebau, verliese.

§ 222. Ogsaa i andre Sætninger end de hypothetiske anvendes saaledes Imperfectum og Plusquamperfectum Coniunctiv (i Dansk Imperfectum og Plusquamperfectum), naar Sætningen udtrykker Noget som findende Sted, medens det i Virkeligheden ikke finder Sted. Saaledes i Sætninger, der begynde med wenn auch, als ob, ell. als wenn, statt dass, als efter en foregaaende Comparativ og flere andre. Ex. wenn du auch mein Bruder wärest; mir ist, als ob ich Hunger

hätte; er stellte sich, als ob er nichts sähe (ell. als sähe er nichts); er schwieg, statt dass er hätte reden sollen; sein Werk ist zu wenig bekannt, als dass sich darüber urtheilen liese; wer bin ich, dass ich dies übernehmen könnte; es geschah nichts, was getadelt werden könnte; es fand sich kaum Einer, der unverlegt aus dem Treffen zurückgekehrt wäre; ich wäre beinahe gefallen. — Derimod: wenn du auch noch so reich bist (ell. seist); statt dass sie jest Rückschritte in der Cultur machen.

§ 223. Naar man anfører som noget Sæet (som et Factum), hvad Noget har sagt eller tænkt, og anfører dette indirect: blot efter Meningen og ikke ordlydende som det udgik af hans Mund, maa altid Coniunctiv bruges. Saadan som Factum anført indirect Tale er altid afhængig af Fortiden, og kan følgeslig staae i et tredobbelt Tidsforhold til Fortiden (et samtidigt, fortidigt og estertidigt). I Dansk betegnes disse tre Forhold altid ved Imperfectum, Plusquamperfectum og Futurum Conditionalis (Futurum Conditionalis ber i Betydningen af Ester=Fortid). Det tydske Sprog vilde betegne de samme tre Forhold ved Præsens Coniunctiv, Perfectum Conj. og Futurum Conj., og anvender ogsaa disse tre Tider, saasnart Verbet staaer i Singularis. Men da i disse tre Tider Coniunctivs Former i Pluralis ere eenslydende med Indicativs, anvendes, naar Verbet staaer i Pluralis, Imperfectum Coniunctiv, Plusquamperfectum Conj. og Futurum Conditionalis. Ex. er erzählte, dass der Feind vor dem Thore stehe (stod), dass die Feinde vor dem Thore ständen (stode); er erzählte, dass der Feind vor dem Thore gestanden habe (havde staaet), dass die Feinde vor dem Thore gestanden hätten (havde staaet); er meldete, dass der Feind gleich vor dem Thore stehen werde (vilde staae), dass die Feinde gleich vor dem Thore stehen würden (vilde staae) Anaxagoras bewies, dass der Mond Einwohner habe; als Thales gefragt ward, was er für das Weiseste halte.

Ann. 1. Da Verbet sein i Præsens Coniunctiv ogsaa i Pluralis er forskielligt fra Indicativ, bruges i Pluralis Præsens-Formen og ikke Imperfects-Formen af dette Verbum, saavel naar det staaer som Hovedverbum, som naar det er Hjælpeverbum; f. Ex. er fragte, ob wir Brüder seien, ob wir fröther in Hamburg gewesen seien.

Ann. 2. Egentlig maatte for første Person i Singularis, der i Præsens i Almindel. er cens i Indicativ og Coniunctiv, ogsaa Imperfects-Formen anvendes, men Præsens er dog det Almin-

delige. *Er* er hoffte, dass ich in seinen Plan eingehen werde; ich erwiderte ihm, dass ich den alten Thurm abzeichne; men ogsaa: er fragte, warum ich ihre Festung abzeichnete.

Anm. 3. Staaer Imperfectum eller Plusquamperfectum paa saadan Maade, at et vilde kan tænkes tilføiet, opfattes Udtrykket i Alm. hypothetisk, og Imperf. og Plusqv. Coniunctiv anvendes saavel i Singularis som i Pluralis. *Er* er sagte, er wäre glücklich (ell. er würde glücklich sein), wenn er gesund wäre; er meinte, dass du wohl kommen könntest; sie sagten, dass sie sich hüteten alte Leute zu begleiten, weil es ihre Pflicht sei, den Reisenden, im Fall er matt würde, zu tragen, und selbst wenn er stirbe, nicht liegen zu lassen.

Anm. 4. Undertiden staaer i en indirect Tale Imperfectum, hvor Taleren er om Noget, der i Tiden ligger forud for den Tid, hvori Hovedsætningens Verbum staaer, men da maa ligeledes Imperfectum Coniunctiv bruges saavel i Singularis som i Pluralis. Exempel: die Gesandten stellten vor, dass schon Philippos feindlich gegen Persien handelte (o: gehandelt habe, havde handlet).

Anm. 5. I saadan indirect Tale udelades meget almindeligt Coniunctionen dass, naar den indirecte Tale staaer som Objekt, og Verbet træder da hen til Subjektet. Navnlige udelades dass, hvor en af et større Antal Sætninger bestaaende Tale anføres indirect. *Er* Man sagte, er sei krank; einmal, erzählten sie, hätten sie einen Engländer fortgeführt. — Vor allen ehrte er Homeros und äuferte, wenn je Hesiodos über diesen den Preis davon getragen, so rühre dies daher, dass nicht Könige gerichtet hätten. — Das Gerücht habe übertrieben, sagte dieser, unmöglich könne eine so furchtbare Waffenrüstung so geheim vor sich gegangen sein. Alles würde ruhen, wenn man einige Köpfe abgeschlagen hätte.

Anm. 6. Undertiden er det slet ikke antydet, at Taleren er indirect, men det maa sees af Sammenhængen; f. *Er* er rieth ihm dem Krieg ein Ende zu machen, im Fall er nach Ruhe strebe; sie forderten ihn auf, in dem Hause nachsuchen zu lassen, da werde er Alles finden.

Anm. 7. Naar en Tanke, der ikke er bleven udtalt i Fortiden (er bleven til et Factum), men som kun indeholder den Fortællendes

Mening; fremsættes i Fortiden, staaer Verbet i Indicativ, f. *Er* die Gesichtsfarbe des Lootsen zeigte deutlich, wie misslich unsere Lage war; er konnte wohl bemerken, dass bei uns Alles in Bereitschaft war; dies bewies uns, dass wir es mit Menschenfressern zu thun hatten; er fühlte, dass er Unrecht hatte (dass er Unrecht habe vilde betegne, at han havde yttret sin Følelse).

Anm. 8. Alle de Sætninger, som udgjøre Dele af den indirect anførte Tale, maae staae i Coniunctiv, men den Talende kan gjerne tilføie Bisætninger, der indeholde hans egne Ord, og ikke dens, af hvem den nu indirect anførte Tale blev fremført, og saadanne Sætninger staae da i Indicativ. *Er*: er erzählte mir, dass er das Haus, welches er gekauft hatte, wieder verkaufen wolle forskjelligt fra: er erzählte mir, dass er das Haus, welches er gekauft habe, wieder verkaufen wolle.

§ 224. Naar en indirect Tale staaer i Afhængighed af Nutid, af Fornutid eller af Fremtid, anvendes snart Indicativ, snart Coniunctiv. *Er* det et Factum, man anfører paa denne Maade, vil sædvanlig staae Indicativ, og kun Coniunctiv, naar man vil betegne, at man tvivler om Factums Rigtighed. *Er* det en Mening eller en Dom, vil sædvanlig staae Coniunctiv, og kun Indicativ, naar Sætningen har almeen Gyldighed eller man vil betegne, at man anseer den for hævet over al Tvivl. *Er* det et Spørgsmaal staaer i Neglen Coniunctiv, og kun Indicativ, naar Spørgsmaalet i en eller anden Henseende betegner noget Bist. *Er*: a, et Factum: ich weiß, dass er das gesagt hat; schreibe deinem Bruder, dass er den Proceß gewonnen hat (eller gewonnen habe); ich habe gehört, dass Herr N. zu einem Amte befördert ist (eller befördert sei); es wird meinen Lesern bekannt sein, dass der König und die Königin glücklich in London ankamen; nur Seemänner können fühlen, wie unangenehm uns zu Muthen sein musste; b, en Mening eller en Dom: er vermuthet, dass man mich verrathen habe; ich glaube nicht, dass er krank sei; er glaubt nicht, dass ich krank bin (eller: sei); oft klagt dein Herz, wie schwer es sei, den Weg des Herrn zu wandeln; wir wissen ja, dass ein Gott ist; c, Spørgsmaal: er fragte mich, ob ich mitgehen wolle; er schreibt mir nicht, ob er gesund oder krank ist; ich weiß nicht, ob er lebt oder todt ist (en af Delene er vis); wüßtest du, was ich jetzt denke; ich weiß, wer es gethan hat, ob er es thun wird (her udtrykkes noget Bist).

Ann. 1. Hypothetiske Sætninger, der anføres paa denne Maade, staae altid i Coniunctiv, f. Ex. *er sagt* (eller: *er wird sagen*), *er wäre gekommen, wenn er Zeit gehabt hätte.*

Ann. 2. Ogsaa i saadanne Sætninger kan Coniunctionen *dass* udelades (ef. § 223 Ann. 5), men uden at dette har nogen Indflydelse paa Verbets Modus, f. Ex. *man glaubt* (man sagt), *er sei in der Schlacht geblieben; ich glaube, es ist ein Ausspruch der Frau von Stael; ich sage dir, du kommst nicht von hier, wenn du nicht; ich hoffe, Alles ist bei Ihnen wohl.*

§ 225. Efter Verber, der betegne at ville bevirke, som: *wollen wünschen, bitten, befehlen, verlangen, ermahnen, rathen, sagen*, staae Sætninger, som begynde med *dass* (Hensigtsætninger) i Coniunctiv, f. Ex. *ich befehle dir, dass du nicht aus dem Hause gehst; ich rathe dir, dass du fleißiger werdest; willst du, dass man dich nicht tadle* (skal dadle), *so befehl, dass man ewig von dir schweige* (skal tie)!

Ann. 1. Naar Hovedsætningen ikke indeholder et saadant Verbum, indledes Hensigtsætningen ved *damit* (forat) eller *auf dass* (paa det at) f. Ex. *der alte Mensch in uns soll sterben, damit eine neue Tugend in uns emporkeime* (kan fremspire); *du sollst deinen Vater und deine Mutter ehren, auf dass du lange lebest* (maa ell. kan leve), *und dass dir's wohl gehe* (maa ell. kan gaae).

Ann. 2. Er en saadan Sætning som indirect Tale afhængig af Fortiden, gjælde de i § 223 givne Regler for dens Tid, f. Ex. *er befahl, dass jener an ihm selbst einen solchen Versuch mache* (skulde gjøre); *er stellte überall Kundschafter auf, damit er sogleich Nachricht erhalte* (kunde erholde).

Ann. 3. Undertiden betegner en relativ Sætning Hensigten, og staaer da i Coniunctiv, f. Ex. *nenne mir ein Beispiel, das mich überzeuge* (som kan o: at det kan); *der Wunsch einen Homer zu finden, der seine Thaten verewige* (kunde forevige), *blieb unerfüllt.*

Tiende Capitel.

Infinitiv og Participium.

§ 226. Infinitiv bruges i Tydsk i enkelte Tilfælde, hvor Danstæn anvender Participium:

1. Nogle Verber have den Egenhed, at i de med *haben* dannede Tider Perfectum Participium i Passiv gaaer over til Præsens Infinitiv, naar de som Objekt have en Infinitiv. Disse Verber ere: 1, *dürfen können, mögen, müssen, sollen og wollen* 2, de Verber, der kunne have et Substantiv med en efterfølgende Infinitiv (Accusativ med Infinitiv) til Objekt, nemlig: *lassen, sehen, hören, fühlen og heißen* 3, *helfen* samt 4, *lehren og lernen*, ved hvilke to sidste dog Participiet er det Almindeligere. Ex: *ich habe es nicht thun dürfen* (ikke gedurft); *ich habe ihm dabei versprechen müssen; ich habe ihn rufen lassen; ich habe ihn kommen hören; wer hat dich kommen heißen; er hat mir arbeiten helfen; ich habe ihn kennen gelernt* (sjeldnere: *lernen*); *er hat mich richtig sprechen gelehrt* (sjeldnere *lehren*). — Derimod: *ich habe nicht gedurft; ich habe ihn weder gehört, noch gesehen.*

Ann. Udtryk som: *das hättest du nicht thun sollen* — det skulde du ikke have gjort, ere forklarede i § 221 Ann. 3.

2. Ved Verberne *bleiben, finden og haben* staaer i Tydsk Præsens Infinitiv, hvor Danstæn anvender Præsens Participium, f. Ex. *er blieb sitzen* (siddende); *ich fand ihn schlafen; sie haben mehrere dergleichen Richter um ihren Stuhl stehen.*

§ 227. Tiderne i Infinitiv og i Participium ere de samme i Tydsk og i Danst, og Brugen af disse Tider er ligeledes den samme i begge Sprog, naar et Par Tilfælde undtages:

1. Som Objekt for *wollen* staaer i Tydsk Perfectum Infinitiv i Passiv, i Danst Præsens Infinitiv, f. Ex. *Alexander fragte, wie er behandelt sein wolle; Jeder, der unter die Bessern der Zeit gezählt sein wollte.*

2. Ved Verbet *kommen* staaer i Tydsk Verber, der betegne en Bevægelse i Perfectum Participium i Passiv, medens de i Danst staaer i Præsens Participium i Activ, f. Ex. *er kommt gegangen, gelaufen, gerannt, gefahren* (gaaende, løbende, rendende, fjørende); *mehrere Böte kamen auf uns zugerudert; zögernd kommt die Zukunft hergezogen.*

3. I Tydsk kan dannes et eget Participium ved at sætte *zu* foran Præsens Participium i Activ. Dette Partic. er egentlig opstaaet af Infinitiv med *zu* foran i Udtryk som: *er ist zu loben* (han er at rose o: han kan eller skal roses), og har derved antaget Betydning af „den som kan eller skal behandles paa en eller anden Maade“ (et Slags Futurum Participium i Passiv). Ex: *der zu lobende*

Schüler (den Discipel, som skal eller kan roses); **die beim Sprunge anzuwendende Kraft**; **ein leicht aufzurichtender und niederzulegender Mastbaum** (et let opreiseligt og nedlæggeligt Masttræ).

§ 228. En Infinitiv staaer uden **zu** i følgende Tilfælde:

1. Som Subjekt, dersom Infinitiven udtrykker et Udsagn af almindeligt Indhold; men betegner den et bestemt Factum, forbindes den med **zu**. Ex: **die Armen unterstützen**, ist der schönste Beruf der Reichen; seinen Feinden verzeihen ist edel; **die Seinen lieben und die Fremden hassen**, war die Lehre des Alterthums; men: **es ganz aufzugeben**, schien mir nicht pflichtmäßig gehandelt; und viel darüber zu sagen, ist nicht nöthig; **diese Küste unter schwedische Oberherrschaft zu bringen**, ward ihm nun ein lange verfolgter Gedanke.

Ann. Men er Infinitiven sat i Apposition til et foreløbigt Subjekt **es**, staaer altid **zu**, f. Ex. **es ist der schönste Beruf der Reichen, die Armen zu unterstützen**.

2. Som Prædikatsord og som Objektets Prædikatsord; f. Ex. **ins Kloster gehen**; **heißt Gott dienen**; **einen Nebenstod erhalten**, **hieß Hauptmann werden**; — **das nenne ich singen**, **aufmerksam sein**.

3. Som Objekt for **de** i § 226—1 nævnte Verber (se § 226—1); ligeledes som Objekt for **machen**, f. Ex. **die kalte Luft macht das Wasser gefrieren** (bringer det til at fryse); **du machst mich lachen** (saaer mig til at lee).

Ann. Staaer Infinitiven som Objekt for nogetsombest andet Verbum, staaer altid **zu**, f. Ex. **sie wünscht zu gefallen**.

4. I følgende enkelte Udtryk: **spazieren gehen** (fahren, reiten), **gaae** (kjøre, ride) **sig en Tour**; **sich schlafen legen**, lægge sig til at sove, **er hat gut lachen** (godt ved at lee); **er thut Nichts als spielen**, **essen**, han gjør intet Andet end at spille, at spise. Ligeledes hos **de** i § 226—2 nævnte Verber **bleiben**, **finden** og **haben** (se § 226—2).

§ 229. En Infinitiv staaer derimod med **zu**, foruden i **de** i foregaaende Paragraph nævnte Tilfælde, naar den staaer i Apposition, og naar den er forbunden med en Præposition eller afhænger af et Udtryk, der kunde tage et Substantiv med Præposition til sig. Ex: **mit dem festen Willen**, **sich nicht schwach zu zeigen**; **es ist mir unmöglich zu bleiben**; **um glücklich zu sein**, **bedarf man nur**

Zufriedenheit; **er hat Lust zu tanzen**; **es ist Zeit zu schlafen**; **ich bin begierig zu hören**.

Ann. Naar flere Infinitiver staae sideordnede, gjentages **zu** foran hver efterfølgende, medens der i Dansk sædvanlig kun staaer at foran den første Infinitiv, f. Ex. **um zu leben und gut zu leben** (for at leve og leve godt); **es ist schon halbe Besserung, seine Fehler zu erkennen und zu bereuen**.

§ 230. En Infinitiv kan i Regelen ikke forbindes med en Præposition, saaledes som Tilfældet er med den i Dansk. Kun følgende Præpositioner kunne i Tydsk styre en Infinitiv:

1. **anstatt** eller **statt** og **ohne**, f. Ex. **er hinderte mich nur, statt mir zu helfen**; **wie erreichen wir das Schlafgemach des Fürsten, ohne das Hofgesinde zu wecken**.

Ann. Disse Præp. kunne ogsaa, ligesom tillige Præpositionen **auser**, forbindes med de substantiviske Sætninger, der begynde med **dass**, f. Ex. **er hinderte mich nur, statt dass er mir helfen sollte**; **wie erreichen wir das Schlafgemach des Fürsten, ohne dass das Hofgesinde erwacht**; **er gestand Alles, auser dass du sein Mitschuldiger seiest**.

2. **um** svarende til det danske **for** (en Hensigt), f. Ex. **was habt Ihr denn gethan, um sie zu retten?**

Ann. 1. Forsaavidt Sammenhængen viser, at Infinitiven udtrykker en Hensigt, kan **um** udelades, f. Ex. **hier bin ich, dir ein Wort zu sagen** (for at sige).

Ann. 2. **Um** med en Infinitiv bruges ogsaa istedetfor **als dass** (til at) med en Sætning, naar der foran gaaer Adverbiet **zu** (for, altsor), f. Ex. **ich kannte meine Freunde zu gut, um nicht zu errathen** (til ikke at gjætte) istedetfor: **als dass ich nicht hätte errathen sollen**.

§ 231. Skulde en Infinitiv, som ingen Bestemmelse har hos sig, forbindes med en Præposition, forvandles den i Almindelighed til et verbalst Substantiv. Det samme kan ogsaa skee, naar den har saadanne Bestemmelser hos sig, der kunne slutte sig til det verbalste Substantiv. Ex: **ohne weitem Unterrichts als im Sagen und Kriegen** (end i at jage og krige); **zum Färben der Weine** (til at farve Vinene med); **durch das Trinken geistiger Getränke** (ved at drikke spirituose Drikke); **durch lautes Sprechen hat er seine Brust gestärkt** (ved at tale høit).

§ 232. Har en Infinitiv Bestemmelser hos sig, der ikke kunne slutte

sig til et Substantiv, udelades i Almindelighed Præpositionen ganske og Infinitiven føies uden videre til det Ord, hvilket den bestemmer, eller ogsaa føies Infinitiven i Apposition til et demonstrativt Adverbium, der dannes af Adverbiet *da* og den Præposition, hvoraf Infinitiven skulde støres. Ex: *ich bin bereit, dich zu folgen* ell. *ich bin bereit dazu, dich zu folgen*; *sie fürchtet sich, die Reise allein zu unternehmen* ell. *sie fürchtet sich davor, die Reise allein zu unternehmen*; *der König war im Begriff, die von ihm verordnete Arznei auszutrinken*; derimod: *er wird sich weigern, der kaiserlichen Ordre zu gehorchen*; *ich bin nicht fähig, ihn in diesem Augenblick zu sprechen* (da *sich weigern* og *fähig* ikke konstrueres med nogen Præposition).

Ann. Substantiviske Sætninger (Sætninger, som begynde med *dass*, og afhængige Spørgesætninger) kunne i Regelen heller ikke støres af nogen Præposition, men tilføies paa samme Maade som Infinitiverne. Ex: *ich wundere mich nicht (darüber), dass er sein Wort gebrochen hat*; *er fragt nicht (danach), ob sie ihn liebt*; *sie war bange, dass er kommen möchte*; *das ganze Gespräch drehte sich darum, wie man ihn empfangen sollte*; derimod: *man beschuldigt ihn, dass er gestohlen habe*; *er ist nicht werth, dass man ihn lobt* (da *beschuldigen* og *werth* ikke konstrueres med nogen Præposition).

§ 233. Naar en Præposition i Forbindelse med en Infinitiv skulde betegne Tiden, bruges Conjunctionerne *indem* (Samtid) og *nachdem* (Førtid). Ex: *indem er ganz ruhig über die Straße ging, fiel er und zerbrach sich das Bein* (ved at gaae); *wir tanzten erst, nachdem wir gegessen hatten* (vi dandsede først efter at have spist).

Elleve Capitel.

Ordstillingen.

§ 234. I Hovedsætninger er Subjektets og Prædicatets Plads den samme som i Dansk, naar Prædicatet er en enkelt Tid, men er Prædicatet en sammensat Tid, træde alle bestemmende Tillæg indimellem Hjælpeverbet og Hovedverbet. Ex: *ich schreibe einen Brief*; *ich saß im Garten unter einem Baum*; *sahst du ihn?* — men: *ich werde einen Brief schreiben*; *ich habe im Garten unter einem*

Baume gesessen; *hast du ihn gesehen?* *der König ist nicht mit zurückgekehrt*; *sieben Pferde wurden unter ihm erschossen*; *die ganze Ebene war mit Verwundeten, mit Sterbenden, mit Todten bedeckt*.

§ 235. Samme Ordstilling, som ved den sammensatte Tid iagtages (i Hovedsætninger) ved et sammensat Prædicat, hvor Prædicatet ordet staaer tilsidst, og ved et sammensat Verbum, hvor Adverbiet staaer tilsidst. Ex: *er ist des Geldes sehr bedürftig*; *er war gestern sehr krank*; *die Meisten trieben sich auf dem Kirchhofe herum*; *ihre schwacher Widerstand hielt den anrückenden Feind nicht auf*.

Ann. Det prædicative Adjectiv har dog ofte et med Præpositionen forbundet Substantiv efter sig, f. Ex. *er ist arm an Gelde*; *er ist sehr glücklich im Spiele*.

§ 236. I Bisætninger staaer Verbet altid sidst i Sætningen, og er Prædicatet en sammensat Tid, staaer følgende Hjælpeverbet sidst. Ex: *als ich im Garten saß*; *ob ich ihn kenne*; *dass der Mensch sterblich ist*; *die Rose, welche roth ist*; *sobald ich den Brief geschrieben hatte*.

Ann. 1. Staaer en Sætning, der begynder med *dass*, som Efter-sætning, maa Verbet staae tilsidst, f. Ex. *dass, wenn wieder weiße Menschen dahin kämen, sie einen solchen Raub auf das Strengste bestrafen würden* (vilde de straffe).

Ann. 2. Ved de Verber, hvis Perfectum Participium gaaer over til Præsens Infinitiv, naar de have en Infinitiv til Objekt (se § 226), staaer i Bisætninger Hjælpeverbet foran disse Infinitiver; f. Ex. *da ich nicht habe kommen können*; *anstatt dass er nun alle Vorsichtsmaßregeln hätte verdoppeln sollen*; *weil ich dir nicht habe arbeiten helfen dürfen*.

Ann. 3. Ex i en Conjunctionsætning Conjunctionen udeladt, gjælder Regelen ikke. Ex: *ich hörte kürzlich, er habe sich zur Reise entschlossen* (f. *dass er sich zur Reise entschlossen habe*); *möge dieser Tod meine Sünden tilgen* (f. *dass dieser Tod meine Sünden tilgen möge*); *will er nicht, so ist es sein eigener Schaden* (f. *wenn er nicht will*); *er stellte sich, als sähe er nichts* (f. *als ob er nichts sähe*).

§ 237. Da Infinitiver og Participier egentlig ere en Slags Bisætninger, maae alle de Bestemmelser, som føies til dem, træde foran dem, forat de selv kunne staae sidst. Ex: *wahre Größe soll nie Furcht erregen*; *er soll seinen Bruder getödtet haben*; *den Verlust zu*

verbergen, ließ er einen neuen Ring machen; von einem fürchterlichen Feuer der Musketen empfangen; der Feind wüthet sich von hinten angefallen.

§ 238. I Dansk finder undertiden Sammentrækning af ueensartede Sætninger Sted, uden at dette kan stee i Tydsk.

1. En Hovedsætning kan sammentrækkes med en substantivist Conjunctionsætning, f. Ex. han siges at være kommen = man sagt, **dass er gekommen ist**; han troes at have forbedret sig = man glaubt, **er habe sich gebessert** og lign. Ligeledes: Han faaes løbe paa Gaden = man sah ihn **auf der Straße laufen**.

2. En relativ Sætning kan sammentrækkes med en substantivist Conjunctionsætning, f. Ex. et Sendebrev, som jeg troer, at du vil læse = ein **Sendbrief, von dem ich glaube, dass du ihn lesen wirst**, eller = **den du, wie ich glaube, lesen wirst**, eller = **den du vermuthlich lesen wirst**; en Bog, som det undrer mig, at du ikke har læst = ein **Buch, das du, was mich wundert, nicht gelesen hast**, eller = **das du zu meiner Verwunderung nicht gelesen hast**.

Anm. Derimod kan et af en blot Infinitiv afhængigt relativt Pronomen gaae ind i den Sætning, hvoraf Infinitiven er afhængig, ligesom i Dansk; dog er Infinitivens Plads i Almindelighed en anden i Tydsk end i Dansk. Ex. **Mancherlei war da, welches in Neapel zu finden die Abgeordneten in Verwunderung setzen konnte** = som det kunde sætte de Afsendte i Forundring at finde i Neapel; **in dem Falle, welchen vorzutragen ich veranlasst bin** = som jeg er foranlediget til at foredrage.

§ 239. I Tydsk stee det, paa Grund af dette Sprogs særegne Ordstilling, hyppigere end i Dansk at den ene Bisætning indskydes i den anden. Ex. **ein so abschreckendes Gemälde, dass sie von dem Tummel, worein sie bisher gewiegt worden war, mit Schrecken erwachte** (at hun med Skæk vaagnede af den Tummel, hvori); **ich habe meinen Freund, wo ich ihn suchte, nicht gefunden** (jeg har ikke fundet min Ven, hvor jeg søgte ham); **dass viele Menschen am Abgeschmackten, wenn es nur neu ist, Vergnügen finden** (finde Fornøielse i det Flaue, naar det kun er nyt).

§ 240. Hvor flere Bisætninger kunde indskydes i hinanden, maa man undlade dette, naar et enkelt Ord af en Sætning vilde altfor mænde en saadan Sætningsforbindelse, og ligeledes, naar flere Verber derved vilde ophobes paa hinanden. Ex. **er war einer Gewalt müde, welche nicht mehr gefürchtet war** (ikke: er war einer Gewalt,

welche nicht mehr gefürchtet war, müde); als ich die Namen nannte, die im Gebirge dem Landmann heilig sind (ikke: als ich die Namen, die im Gebirge dem Landmann heilig sind, nannte); der Mensch schiebt oft darum die Schuld auf Andere, weil es ihm leichter ist, sich zu vergeben als Andern (ikke: weil es ihm leichter sich zu vergeben als Andern ist); — weil die Menge immer nach der Gegend hinstrebte, wo etwas Besonderes angekündigt wurde (ikke: — angekündigt wurde, hinstrebte); ein Haupterforderniss eines gültigen Contractes ist, dass den Contractanten keine gesetzlichen Vorschriften entgegenstehen, welche sie in der Befugniß, Contracte zu schließen, einschränken (ikke: — Vorschriften, welche sie in der Befugniß, Contracte zu schließen, einschränken, entgegenstehen).

§ 241. En Genitiv staaer i Prosa i Almindelighed efter det Subst., som bestemmes ved den (se § 170 fg; cf § 140). Kun i følgende Tilfælde staaer den foran:

1. Navne paa Personer, saavel Egennavne som Fælledsnavne, staae temmelig hyppigt foran, f. Ex. **Göthe's Faust**; **meines Vaters Haus**; **seiner Schwester Mann**; **mit Gottes Hülfe**; **vor Christi Geburt**.

2. Egenavne, som ikke antage nogen Genitivendelse (§ 26 Anm. 2 og 3) skulle staae foran, f. Ex. **Socrates' Leben**; **Horatius' Werke**; **Lainez' berechnende Ehrsucht**.

3. Naar en Genitiv er forbunden med et possessivt Pron., f. Ex. **sein und Englands alter Feind**; **seine eigene und aller Könige Majestät**.

4. Udskillige Pronominer (foruden de relative og spørgende) f. Ex. **unser Einer**; **man zählt ihrer über vier hundert**; **er ließ die alten Zeitbücher abschreiben und ergözte sich sehr an deren Inhalt**.

§ 242. I Regelen staaer Hensynsbetegnelsen foran Objektet, ligesom i Dansk, f. Ex. **er sagte dem Richter die Wahrheit**. Smidlertid gives der enkelte Tilfælde, hvor Hensynsbetegnelsen staaer sidst:

1. Naar man vil lægge et stærkere Estertryk paa den, f. Ex. **ich schenkte das Buch meinem Freunde** (til min Ven).

2. Naar Objektet er et Pronomen paa een Støvelse, staaer det altid foran Hensynsbetegnelsen, f. Ex. **er ließ es seinem Freunde**; **er empfahl mich seinem Vater**; **er gab es mir**; **gieb sie ihnen!**

§ 243. Naar Objektet eller Hensynsbetegnelsen er et Pronomen

paa een Stavelse, træde de i visse Tilfælde foran Subjektet; med mindre dette ogsaa er et Pronomen paa een Stavelse, nemlig:

1. I Sætninger, hvor Subjektet staaer efter Verbet, f. Ex. **heute hat mich ein Fremder besucht**; — **men: heute hat er mich besucht**; — **hat dir mein Vater davon erzählt**; **wie freut sich mein Herz**.

2. I alle Visætninger, f. Ex. **als mich dein Bruder gestern besuchte**; **obgleich ihn der Lehrer schon oft ermahnt hat**; **das Gedächtniß, das mir die Natur gegeben hat**.

§ 244. Adjectivet **aller** taaler ikke den bestemte Artikel foran sig, ligesom i Dansk (se § 199 Num.). Derimod kunne Adj. **beide** og **ganz** ikke tage den bestemte Artikel efter sig, saaledes som i Dansk. Ex: **all der Reichthum**; **die beiden Brüder** (begge Brødre); **die beiden alten Brüder** (begge de gamle Brødre); **die ganze Stadt** (hele Staden ell. den hele Stad).

§ 245. For Adverbiers indbyrdes Plads gjælde følgende Regler:

1. Adv. **nicht** indtager, naar det staaer som Sætnings-Negation, blandt flere adverbielle Bestemmelser den sidste Plads; f. Ex. **ich sprach ihn den ganzen Tag nicht**; **ich habe meinen Freund lange nicht gesehen**; (derimod som Negation af et enkelt Udtryk i Sætningen: **ich sprach ihn nicht den ganzen Tag**; **hast du nicht heute deinen Gast auf seinem Spaziergange begleitet**).

2. Et kvalitativt Adverbium staaer efter andre Adverbier, f. Ex. **du wohnst hier sehr bequem** (meget beqvemt her); **ich habe gestern fleißig gearbeitet** (flittigt igaar); **der Arzt hat ihn während seiner Krankheit mit großer Sorgfalt behandelt** (Lægen har behandlet ham med stor Omhu under hans Sygdom).

3. Stedsbestemmelser staae efter Tidsbestemmelser, f. Ex. **ich fand ihn gestern auf der Straße** (igaar paa Gaden ell. paa Gaden igaar); **er wird sich eine Zeitlang hier aufhalten** (her en Tidlang).

Følgende Rettelser bedes foretagne:

S. 20	l.	1 f. n.	Friedrichsberg	I. Friedrichsberg
— 21	—	2 f. o.	Campagne	I. Champagne
— 21	—	20 f. o.	Bandfab	I. Guldfmed
— 21	—	23 f. o.	Bäsel.	I. Bæsel. Rigelebes: der Egel, Zgle.
— 25	—	1 f. o.	Ubel	I. Übel
— 25	—	8 f. o.	Oper	I. Oper, Opera,
— 26	—	7 f. o.	Comite	I. Comité
— 26	—	19 f. o.	das Podagra	I. das Podagra — dog: die Firma —
— 30	—	2 f. o.	Facon	I. Façon
— 30	—	7 f. o.	Porcelain.	I. Porcelain, Terrain.
— 35	—	5 f. o.	fibst.	I. fibst. (Smign. s 201.)
— 59	—	3 f. o.	hieng	I. hing
— 65	—	8 f. o.	indgive	I. indgybe
— 65	—	3 f. n.	andre	I. i andre
— 69	—	5 f. n.	frohlochen	I. frohlochen
— 73	—	9 f. n.	aus	I. ans
— 80	—	13 f. n.	concret	I. Concret
— 80	—	8 f. n.	Brand	I. Stand
— 88	—	3 f. o.	Sachen	I. Suchen
— 94	—	16 f. o.	dass	I. dass
— 97	—	9 f. n.	Personlige,	demonstrative og relative Pron. I. Personlige Pron.